

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

**SOSYO-POLİTİK AÇIDAN HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI:
İSTANBUL'DAKİ REŞADİYELİLER ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Alperen ŞAHİN

Çorum 2020

**SOSYO-POLİTİK AÇIDAN HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI:
İSTANBUL'DAKİ REŞADİYELİLER ÖRNEĞİ**

ALPEREN ŞAHİN

**Sosyal Bilimler Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Metin UÇAR**

ÇORUM - 2020

KABUL VE ONAY

Alperen ŞAHİN tarafından hazırlanan Sosyo-politik Açılan Hemşehri Dayanışması: İstanbul'daki Reşadiyeliler Örneği başlıklı bu çalışma, 07/09/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Prof. Dr. Ahmet MUTLU (Başkan)

İmza

Doç. Dr. Metin UÇAR (Danışman)

İmza

Prof. Dr. Hakan REYHAN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı beyan ederim. (...../...../20...)

İmzası
Alperen ŞAHİN

ÖZET

ŞAHİN, Alperen. *Sosyo-politik Açıdan Hemşehri Dayanışması: İstanbul'daki Reşadiyeliler Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2020.

Türkiye'de sanayileşmenin artmasıyla birlikte kırsal alanlardan kentlere yoğun göçler yaşanmıştır. Bu da plansız ve yetersiz kentleşmeyi doğurmuştur. Yoğun göçler sonucunda kentler, artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmışlardır. Kentleşmenin yetersizliği, göçmenler açısından iş bulma, barınma, sağlık, eğitim vb. durumlar açısından çeşitli sorunlar oluşturmuştur. Göçmenler karşılaştıkları bu sorunları çözmek ve kent kimliğine uyum sağlamak amacıyla çeşitli çözüm yolları aramaya başlamışlardır. Bu çözüm yolları formel ya da enformel ilişki ağları olarak ortaya çıkmaktadır.

Çalışmanın konusunu oluşturan hemşerilik de tam da bu dönemlerde önem kazanmış formel olmayan ilişki biçimlerinden biridir. Göç sonrası bir araya gelen gruplar hemşerilik vasıtasıyla birbirleri arasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı canlı tutmaktadırlar. Bu ilişki kente uyum sağlamada oldukça yardımcı olduğu için güncelliğini korumaktadır. Hemşerilik ilişkilerinin kurulmasıyla sağlanan yardımlaşma ve dayanışma örüntüleri, göçmenlerin kentlerde karşılaştıkları kente uyum sorunlarının giderilmesi hususunda etkili bir faktör olmuştur. Bu faktör ilk başlarda memleketlerinden göç eden bireylerin kente uyumlarını sağladıktan sonra etkisini yitirecek bir tampon mekanizma olarak görülmüştür. Fakat günümüze bakıldığında hemşerilik olgusunun etkisini yitirmek bir yana, daha da gelişip güçlenerek kent siyasetinde dahi etkili bir güç haline geldiği görülmektedir.

Bu tez; bir taraftan hemşerilik ile ilgili ulusal ve yabancı çalışmaları ele almakta böylece hemşerilik ile ilgili teorik tartışmalara girmekte ve kavramsal çerçeveyi ortaya çıkarmakta, diğer taraftan da derinlemesine görüşme tekniği ile bir alan araştırması yaparak teori ve alanın örtüşüp örtüşmediğini anlamaya çalışmaktadır. Yabancı literatürde "hemşehri" benzeri kavramların da irdelendiği teorik çerçevede kullanılan yöntemin kapsayıcılığı ile ilk defa Reşadiyeliler bağlamı ile konunun

değerlendirilmesinden dolayı da alan araştırmasının özgünlüğü söz konusudur. Her iki açıdan da literatüre bir katkı sunulduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kavramlar: göç, kentleşme, kentlileşme, hemşehri, hemşehri dernekleri

ABSTRACT

ŞAHİN, Alperen. *Socio-Political Aspects of Hemşehri Solidarity: The Case of Resadians in Istanbul*, (Master Thesis), Çorum, 2020.

Mass migration from rural to urban areas with increasing industrialization in Turkey has experienced. This led to unplanned and inadequate urbanization. As a result of intense migrations, cities have failed to meet the needs of the increasing population. The inadequacy of urbanization, employment for refugees, housing, health, education etc. has created various problems in terms of situations. Immigrants have begun to look for various solutions to solve these problems and to adapt to urban identity. These solutions come across as formal or informal networks.

Hemşehri, which is the subject of our study, is one of the forms of non-formal relationships that gained importance during these periods. Groups that come together after migration keep social aid and solidarity alive between each other through citizenship. This relationship remains up-to-date as it helps a lot in adapting to the city. The patterns of solidarity and solidarity provided by the establishment of relations with hemşehri have been an effective factor in eliminating the problems of adaptation to the city that migrants face in the cities. This factor was initially seen as a buffering mechanism that would lose its effect after the individuals who migrated from their hemşehri adapted to the city. However, when we look at the present day, it is seen that the phenomenon of citizenship has become an effective force even in urban politics by not only losing its effect but also by developing and getting stronger.

This work; on the one hand, it deals with national and foreign studies related to citizenship, thus engages in theoretical discussions about the citizenship and reveals the conceptual framework, on the other hand, it tries to understand whether theory and field overlap by conducting a field research with in-depth interview technique. In the foreign literature, the scope of the method used in the theoretical framework in which concepts like “hemşehri” are also examined, and for the first time, the subject of the Reşadians was evaluated because of the originality of the field research.

Keywords: migration, urban, urbanization, hometown, hometown associations

TEŞEKKÜR

Bu çalışma yıllar süren yoğun bir araştırma, okuma ve öğrenme sürecinin sonucunda hazırlanmıştır. Tez hazırlama sürecinin başından sonuna kadar bana sabırlı ve anlayışlı davranan, araştırma yapmayı öğreten, iyi bir çalışma ortaya koymayı vurgulayan ve bu süreç boyunca yol gösteren ve kişisel gelişimime önemli katkılarda bulunan danışmanım Doç. Dr. Metin UÇAR'a, teşekkürlerimi sunarım.

Tüm bu zorlu süreç boyunca ailem hep yanımda oldu. Bu tez onlar olmadan tamamlanamazdı. Bu nedenle süreç boyunca her anlamda yanımda olan babam Vural ŞAHİN, annem Havva ŞAHİN, kardeşlerim Duygu ŞAHİN ve Şeyma ŞAHİN'e teşekkür ederim.

Araştırmanın başlangıcından bitişine kadar olan süreçte, şimdi adlarını saymadığım ama destekleri ile hep yanımda olan değerli hocalarım, büyüklerim ve saygıdeğer dostlarım olmak üzere bana destek olan herkese teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLOLAR DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HEMŞEHRİ DAYANIŞMASININ DÖNÜŞÜMÜ

1.1. HEMŞEHRİLİK İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR.....	5
1.1.1. Ulusal Lisansüstü Çalışmalar.....	5
1.1.2. Yabancı Lisansüstü Çalışmalar.....	15
1.2. HEMŞEHRİLİĞİN KAVRAMSAL TEMELLERİ	25
1.2.1. Göç Olgusu	25
1.2.2. Kentleşme ve Kentlileşme Süreçleri.....	29
1.2.3. Hemşehri ve Hemşehrilik İlişkileri.....	30
1.2.4. Dernek Kavramı.....	34
1.2.5. Hemşehri Dernekleri.....	37
1.2.6. Hemşehriliğin Olumlu ve Olumsuz İşlevleri	39
1.2.7. Hemşehrilik ve Siyaset	45

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYO-POLİTİK AÇIDAN HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI: İSTANBUL'DAKİ REŞADİYELİLER ÖRNEĞİ

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ VE UYGULAMA.....	47
---	-----------

2.1.1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı.....	47
2.1.2. Araştırmanın Yöntemi	48
2.1.3. Araştırmanın Kapsamı	53
2.1.4. Araştırmanın Varsayımları	55
2.2. ARAŞTIRMA VERİLERİ VE DEĞERLENDİRME	56
2.2.1. Derneklere Yönelik Genel İstatistikler	56
2.2.2. Derneklerin Kuruluş Amaçları.....	57
2.2.3. Derneklerin Üye Profilleri	58
2.2.4. Hemşehrilerin Derneklere Üye Olma Nedenleri.....	62
2.2.5. Derneklerin Gelir Kaynakları	64
2.2.6. Derneklerin Yardımlaşma ve Dayanışma Faaliyetleri	65
2.2.7. Hemşehri Dayanışmasının Sosyo-Politik Durumu	68
SONUÇ.....	73
KAYNAKÇA	80
EKLER.....	92
EK 1: GÖRÜŞME ÇİZELGESİ.....	92

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1.1. İstanbul'daki nüfusun illere göre yoğunluk oranları.....	27
Tablo 1.2. İstanbul'un ilçelerindeki nüfusun illere göre yoğunluk oranları.....	28
Tablo 2.1. Görüşme yapılan hemşehri organizasyonları.....	56

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1 Ulusal lisansüstü çalışmalarda hemşehrilik.....	6
Şekil 1.2. Ulusal lisansüstü çalışmaların yıllara göre dağılımı.....	7
Şekil 1.3. Ulusal lisansüstü çalışmaların bilim alanlarına göre dağılımı.....	8
Şekil 1.4. Yabancı lisansüstü çalışmalarda hemşehrilik.....	17
Şekil 1.5. Yabancı lisansüstü çalışmaların yıllara göre dağılımı.....	17
Şekil 1.6. Yabancı lisansüstü çalışmaların bilim alanlarına göre dağılımı.....	18
Şekil 2.1 Dernek üye ve yöneticilerinin yaş dağılımları.....	61

KISALTMALAR

vb.	:Ve başkası, ve başkaları, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi
vd.,	:Ve diğerleri, diğer yazarlar,
bk.	:Bakınız
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
HTA	:Hometown Associations (Hemşehri Dernekleri)
DERBİS	:Dernekler Bilgi Sistemi

GİRİŞ

Türkiye'de kentleşme sürecini etkileyen en önemli faktörlerden biri şüphesiz kırsal alandan gelen göçtür. Özellikle kitlesel olarak yapılan göç, kentlerin mevcut demografik yapısını değiştirmiştir. Yaşanan yoğun göç sonucu kentlerdeki nüfus kentin karşılayabileceği seviyenin çok üzerine çıkmıştır. Nüfusa bağlı olarak dengenin bozulmasıyla birlikte kentlerde, hem yapısal hem de toplumsal anlamda bir değişim süreci yaşanmıştır. Bu değişim süreci içerisinde yaşananlar farklı alanlardan araştırmacılar tarafından inceleme konusu yapılmıştır.

Göç sonrası kentlerde ortaya çıkan olgulardan biri de hemşehriliktir. Hemşehrilik olgusu, başlangıçta, gelip geçici tampon bir mekanizma olarak görülmüştür. Fakat sonrasında hemşehri dernekleri biçiminde formel bir zemin kazanmış giderek sosyal, ekonomik ve siyasal alanda önemli bir yer tutmuştur.

Akademik alanda yapılan çalışmalarda araştırmacılar genellikle göç ve kentleşme olgularının yapısal özellikleri üzerinde durmaktadır. Bu konularla ilgili oldukça fazla sayısal veri toplanmıştır. Kentleşme ve göç olgusunun ortaya çıkardığı sosyal, kültürel ve siyasal değişimlerle ilgili detaylı çalışmalar 1990'lı yıllarda başlamıştır. 1990'lardan itibaren sivil toplum kuruluşları çok hızlı şekilde yaygınlaşmış, toplumsal ve siyasal yaşamın etkin aktörleri durumuna gelmişlerdir. Yaşanan gelişmelerin etkisiyle, kentlerdeki sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik değişimler araştırmacıların dikkatini çekmiş ve bu konuda yapılan çalışmaların sayısı ve önemi giderek artmıştır.

Hemşehri; aynı memleketli olan göçmenlerin göç süreci ile farklı bir kente yerleşmesi sonucu, göç ettikleri kentte birbirleri için kullandıkları bir tanıtmaya sıfatıdır. Bu tanıtmaya sıfatı en çok, birisiyle yeni tanışılırken sorulan “nerelisin?” sorusuna alınan cevaba göre, tanışılan kişi ya da kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır. Ülkemizde, tanışılan kişinin “nereli olduğu” öncelikli olarak merak konusudur. Tanışılan kişinin memleketinin, kişi hakkında önemli bilgiler ve ipuçları sağlayacağı düşünülmektedir. Tanışılan kişinin tutum ve davranış biçimleri, aile yapısı ve genel yaşantısı, kimliği, etnik kökeni, yöresi, dinsel aidiyeti memleketi ile yakından ilişkilendirilir. Tanışılan kişi ile ilgili herhangi bir bilgi olmasa bile memleket, ön bilgi sağlayabilmektedir. Bu ön bilgi, tanışılan kişilerle olan ilişkilerin başlangıcı açısından önemli bir kıstas olmaktadır.

Tanıılan kişiye yöneltilen “nerelisin?” sorusuna alınan yanıt sonucu eğer hemşehri çıkılırsa, tanıılan kişi ile olan ilişkiler artı bir değerle başlamış olur. Bu da Türk toplumsal hayatında hemşehri ilişkilerinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Hemşehrilik, 1950’li yıllarda kırdan kente göç eden nüfusun kente uyum sağlaması açısından tampon bir mekanizma sağlamıştır. Kente göç edenlerin kent yaşamında erimesini, ezilmesini, kaybolmasını önleyerek, sahip oldukları geleneksel yardımlaşma ve dayanışma özelliklerinin kente taşınmasına yardımcı olmuş ve bu şekilde, kente uyum sürecini yeniden yapılandırmıştır. Fakat 1990 ve sonrası dönemde hemşehrilik ilişkileri artık bireylerin kente uyumlarını sağlama aracı olmaktan çıkmış, geçirdiği değişim ve dönüşümlerle birlikte kent içinde yeni işlevler edinmiştir. Hemşehri dernekleri aracılığı ile örgütlü bir yapıya kavuşan hemşehrilik ilişkileri kentte bir güç unsuru haline gelmiş ve kent politikalarında etkili olmaya başlamıştır.

Bu çalışma, hemşehriliğin kent ortamında gelişimini ve dönüşümünü de göz önünde bulundurarak, hemşehri dernekleri aşaması ile birlikte kazanmış olduğu işlevleri sosyo-politik açıdan incelemektedir. Bu araştırmada; insan ve onun ürettiği sorunlara yine insanın ürettiği çözümler üzerinden bir bakış açısı göstermeye odaklanıldığı için “nitel” bir yaklaşım tercih edilmiştir. Araştırmada nitel yaklaşıma uygun olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme tekniğini uygulamak için Türkiye’de en fazla göç alan ve en çok hemşehri derneğine ev sahipliği yapan İstanbul seçilmiştir. Tüm hemşehri derneklerinden örnekler almak yerine derinlemesine görüşme tekniğinden beklenen ayrıntıları daha iyi değerlendirmek için kapsam dar tutulmuş ve sadece Tokat iline bağlı Reşadiye ilçesinden gelip İstanbul’a yerleşenlerin kurduğu hemşehri dernekleri seçilmiştir. Reşadiyelilerin seçilmesinin ilk nedeni hemşehri dayanışması açısından verimli etkinlikler yürütmeleridir. Ayrıca tez yazarının da Reşadiyeli olması bu derneklerle daha rahat iletişim kurulacağını düşündürmüştür.

İstanbul genelinde faaliyet gösteren ve Reşadiyelilerin kurmuş olduğu 11 hemşehri derneği ve 1 federasyon üzerinden yürütölen alan araştırması için 12 yönetici ve 38 dernek üyesi olmak üzere toplam 50 kişi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma, Giriş, Sonuç ve iki bölümden oluşmaktadır. Her bir bölüm de iki kısım içermektedir.

Birinci Bölüm teorik çerçeveye ayrılmış, alanda yapılan çalışmalara ve tartışmalara yer verilmiştir. Birinci Bölümün ilk kısmı, “hemşehrilik” konusunda yazılan ulusal ve uluslararası lisansüstü tezlere ayrılmıştır. Bu kısımda konunun ulusal ve yabancı çalışmalarda nasıl ele alındığı incelenmiş, özellikle kronolojik açıdan hemşehrilik ile ilgili çalışmaların hangi dönemlerde neden arttığı, hangi bilim alanlarında bu tarz çalışmaların yapıldığı değerlendirilmiştir. Bu kısımda ayrıca çok önemli bir konu olan “hemşehrilik Türkiye’ye özgülüğü” tartışılmış ve yabancı lisansüstü tezlerde geçen kavramlar ile ulusal literatürde kullanılan hemşehrilik kavramı arasında ne gibi benzerlik ve farklılıkların olduğu da tartışılmıştır.

Birinci Bölümün ikinci kısmında hemşehrilik ile ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Hemşehrilikle ilişkili olan göç, kentleşme ve kentleşme olguları incelenmiş, hemşehri kavramına dair tartışmalara yer verilmiş ve araştırmanın odağını oluşturan hemşehri dernekleri irdelenmiştir. Enformel bir ilişki biçimi olan hemşehrilik formel yansıması olan hemşehri dernekleri, hemşehrilik ilişkileri ve dernek faaliyetleri bağlamında kentsel işlevleri açısından ele alınmıştır. Bu derneklerin olumlu yönleri olduğu gibi kentlilik ve yurttaşlık açısından olumsuz yansımalarının da olabileceği görülmüş ve bu çerçevede siyaset ile ilişkisi kurulmuştur.

Çalışmanın İkinci Bölümü araştırma tasarımı ile başlamaktadır. Bu kısımda araştırmanın konusu, önemi, yöntemi, varsayımları ve kapsamı verilmekte; seçilen derneklerin yöneticileri ve üyeleri ile yapılan alan araştırmasında elde edilen bilgilerin bilimsel anlamı tartışılmaktadır. Çalışmanın İkinci Bölümünün ikinci kısmında ise araştırmada elde edilen veriler aktarılmış ve bu veriler üzerinden çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmeler, derneklerin kuruluş amaçlarını, üye profillerini, derneklere üyelik sebeplerini, derneklerin gelir kaynaklarını, derneklerin yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerini ve hemşehri dayanışmasının günümüzdeki sosyo-politik durumunu içermektedir.

Bu çalışma; bir taraftan hemşehrilik ile ilgili ulusal ve yabancı çalışmaları ele almakta böylece hemşehrilik ile ilgili teorik tartışmalara girmekte ve kavramsal çerçeveyi ortaya çıkarmakta diğer taraftan da hemşehri dernekleri üzerinde derinlemesine görüşme tekniği ile bir alan araştırması yaparak teori ve alanın örtüşüp örtüşmediğini anlamaya çalışmaktadır. Yabancı literatürde “hemşehri” benzeri kavramların irdelenmesi ve ilk defa Reşadiyeliler bağlamı ile konunun

değerlendirilmesi bu araştırmanın özgünlüğüdür. Her iki açıdan da literatüre bir katkı sunulduğu düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HEMŞEHRİ DAYANIŞMASININ DÖNÜŞÜMÜ

1.1. HEMŞEHRİLİK İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Hemşehrilik ile ilgili akademik alanda yapılmış birçok farklı çalışma mevcuttur. Bu çalışmalara yönelik literatür ile ilgili bilgileri aktarmak, konunun akademik alandaki önemini ortaya koymak ve hemşehriliğin işleniş biçimlerini göstermek açısından önemlidir. Bu nedenle bu bölümde, hemşehri ilişkilerinin boyutlarını gösterebilmek adına literatür taraması yapılmış, hem ulusal lisansüstü tezler hem de yabancı lisansüstü tezler ile ilgili çeşitli istatistikler ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Ulusal lisansüstü tezleri tespit etmek üzere Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi (Ulusal Tez Merkezi), yabancı lisansüstü tezler için ise ProQuest Çevrimiçi Veri Tabanı kullanılmıştır.

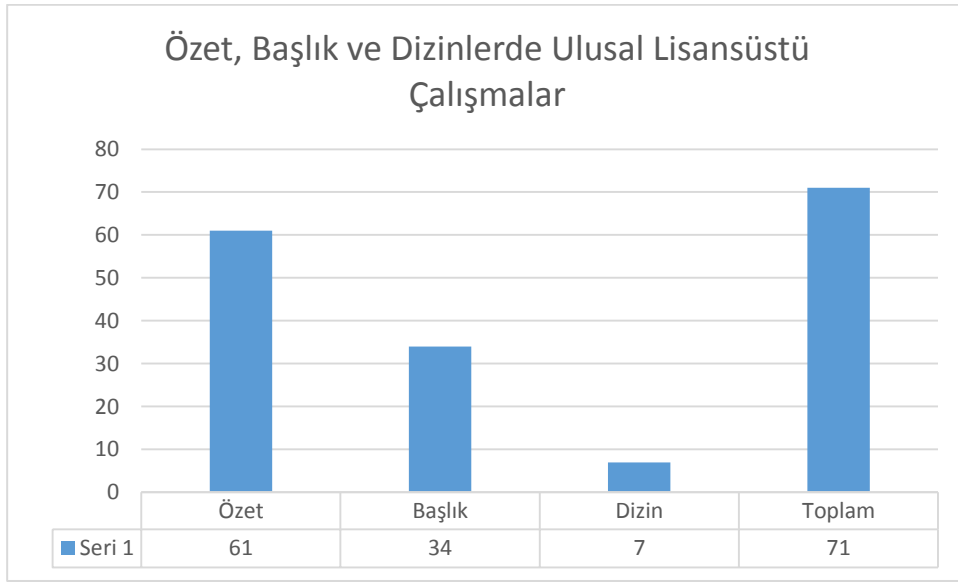
1.1.1. Ulusal Lisansüstü Çalışmalar

Türkiye’de hemşehrilik ile ilgili çalışmalara ait verilere, Yükseköğretim Kurumu Tez Merkezi Sistemi (Ulusal Tez Merkezi) üzerinden ulaşılmıştır. Hemşehri kavramı, çalışmaların çoğunda “hemşehri” şeklinde kullanılmasına karşılık bazı çalışmalarda da “hemşeri” biçiminde kullanılmaktadır. Bu nedenle veri tabanında sorgulama yapılırken iki kavram da kullanılmıştır. “Hemşehri” ve “hemşeri” kavramları ile yapılan genel aramalarda 186 adet çalışmaya ulaşılmıştır.

Şüphesiz bu sayı, doğrudan hemşehrilik konusunun işlendiği sonucunu vermez. Bunun için tespit edilen çalışmaların “hemşehrilik” konusunu ne kadar merkeze aldıklarına daha yakından bakmak gerekir. “Genel tarama” tüm metin içinde kavramların geçip geçmediğinin anlaşılmasını sağlamakla beraber ilgili tezin “hemşehrilik” tezi olup olmadığına dair doğrudan bir veri sunmaz. Buna karşın “özet” içinde bir kavramın yer alması bu ihtimali oldukça arttırır. Ancak kavram, “başlık”ta ya da “dizin”de geçiyorsa doğrudan konu ile ilgili olduğu varsayılabilir. Zira dizin zaten işlenen konuya dair doğrudan bir fikir verdiğinden ve başlık da bazı özel durumlar hariç konuyu genel hatları ile anlaşılır kıldığından dolayı her iki alanda da istisnaların oldukça az olduğu söylenebilir.

Bu noktada özellikle özet, başlık ve dizinlere göre yapılan tarama sonuçlarından elde edilen çalışmalar hemşehrilik ile alakalı bir fikir verecektir. Bu çerçeveden bakıldığında ilgili çalışmaların özetlerinde bu kavramlara 61, tez başlıklarında 34 ve dizinlerinde ise 7 kez rastlanmıştır. Fakat bu çalışmaların bazılarında hemşehri kavramı hem belge başlığı ve özetinde hem de dizinde geçmektedir. Aynı olan çalışmalar belirlendikten sonra toplam 71 farklı çalışmaya ulaşılmıştır.

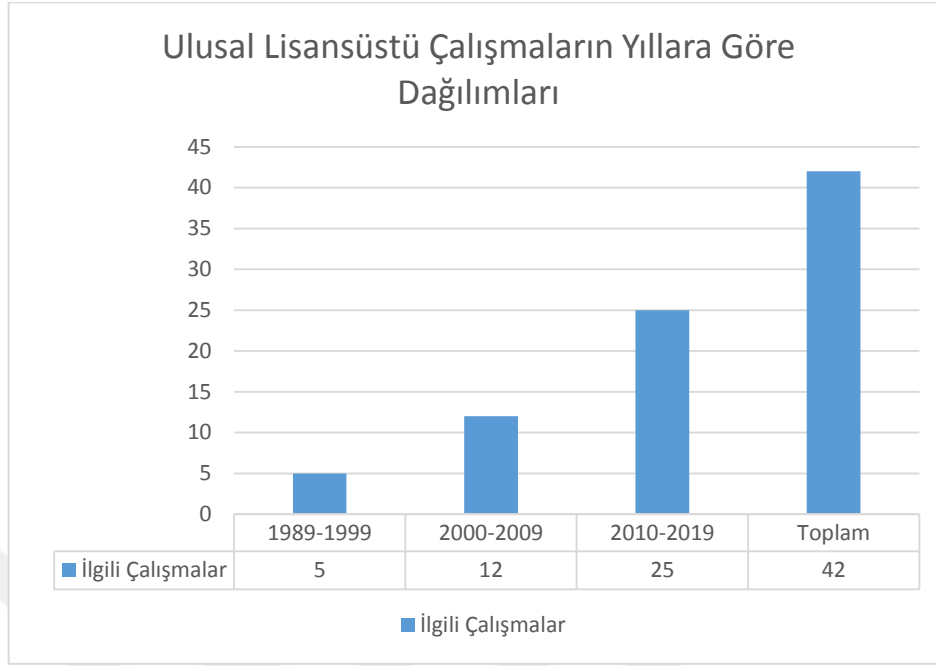
Şekil 1.1. Ulusal lisansüstü çalışmalarda hemşehrilik

Elde edilen grafik, hemşehri kavramıyla ilgili akademik çalışmaların sayılarına dair bir harita vermektedir. Bu grafiğe ek olarak yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımı ve çalışmaların hangi bilimsel alanlarda yapıldığının tespiti de literatürün daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

71 çalışmanın tümü incelenmiş ve 42 tanesinin hemşehrilik ile doğrudan ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen yeni sonuçlar ile birlikte çalışmaların yıllara göre dağılımları aşağıdaki şekilde görünmektedir.

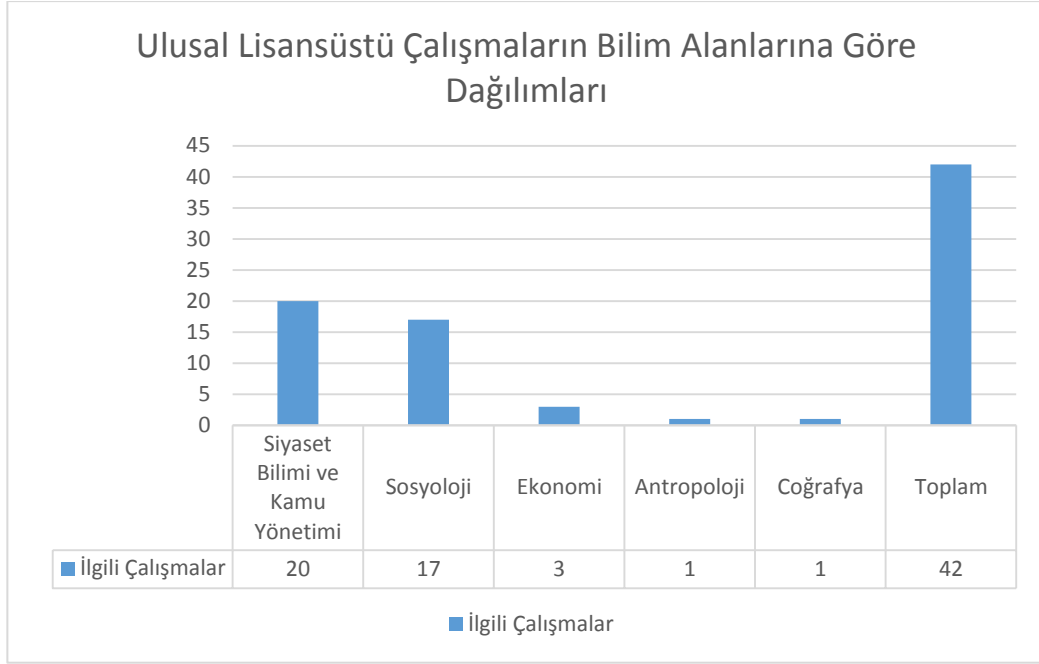
Şekil 1.2. Ulusal lisansüstü çalışmaların yıllara göre dağılımı

Çalışmaların yıllara göre dağılımları incelendiğinde; 1989-1999 yılları arasında 5, 2000-2009 yılları arasında 12 ve 2010-2019 yılları arasında 25 çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmalardan 8 tanesi doktora çalışması iken 35 tanesi yüksek lisans çalışmasıdır. Elde edilen verilerden yola çıkarak, akademik alanda hemşehrilik ile ilgili çalışmaların yıllara göre artan bir eğilim gösterdiği sonucuna ulaşılabılır.

Hemşehrilik, çeşitli bilim alanlarında inceleme konusu olan kapsamlı bir olgudur. Konuyla ilgili yapılan çalışmaları bilim alanlarına göre sınırlandırıldığında; siyaset bilimi ve kamu yönetimi alanında 20, sosyoloji alanında 17, ekonomi alanında 3, coğrafya alanında 1 ve antropoloji alanında 1 çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmalar, nitelikleri itibari ile birden fazla bilim dalına konu olabilmektedir. Fakat burada veriler, çalışmanın hazırlandığı bilim dalı dikkate alınarak aktarılmıştır.

Şekil 1.3. Ulusal lisansüstü çalışmaların bilim alanlarına göre dağılımı

Elde edilen grafik, hemşehrilik ile ilgili çalışmaların hangi bilim alanlarında inceleme konusu olduğunu göstermektedir. Veriler, hemşehriliğin birçok farklı alanda inceleme konusu olabildiğini ortaya koymakta ve yapılan çalışmaların çoğunlukla siyaset bilimi ve kamu yönetimi ve sosyoloji alanlarında olduğu görülmektedir.

Siyaset bilimi ve kamu yönetimi alanında yapılan çalışmalarda; yerel siyaset (Kurtoğlu, 1998; Güler, 2013; Sönmez, 2010), kentleşme (Gök, 2019), kent yönetimi (Gezici, 2017; Akça, 2012), formel örgütlenmeler (Coşkun, 2003), sosyal, kültürel ve politik yapı (Narı, 1999; Şenalp, 2013; Tuncel, 1998), hemşehri cemaati (Demirbağ, 1997), siyasal katılım (Şahin, 2015, Şahnagil, 2019), sivil toplum kuruluşları olarak hemşehri dernekleri (Kurtbeyoğlu, 2005; Demirkaya, 2006), hemşehri dernekleri ve hemşehriliğin olumlu-olumsuz işlevleri (Kurtoğlu, 1998), hemşehriliğin etnik, yöresel ve cemaatsal olarak oluşumu (Kartal, 2018), hemşehri bilinci (Terzi, 2012), kentsel kimlik (Uzun, 2013), gecekondü bölgeleri (Özcan, 2006), yerel demokrasi (Aksu, 2018) ve siyasal partiler ile hemşehrilik (Çelebi, 2018) konuları hemşehrilikle ilişkilendirilerek incelenmiştir.

Sosyoloji alanında yapılan çalışmalarda ise göç (Ökaz, 2019; Demir, 2016), iç göç (Akarslan, 2003, Şahin, 2015), kent (Sarı, 2002), kentleşme (Kurtoğlu, 1989, Terzi, 2012), sanayileşme (Kahya, 2006), kentlileşme (İnat, 2006), kent kimliği (Konuk, 2013; Ekşi, 2012), kentte tutunma (Koyuncu, 2011), kentsel uyum (Çiçek, 2009), göçmen dayanışması (Derinbay, 2019), tampon mekanizma (Tekşen, 2000; İnat, 2006), gecekondulaşma (Altan, 2003), patronaj ilişkileri (Akarslan, 2003; Kurtoğlu, 1989) ve sivil toplum (Yavuzer, 2016) konuları hemşehrilikle ilişkilendirilerek incelenmiştir.

Ekonomi alanında yapılan çalışmalar (Murat, 2019; Rodoplu, 2011; Çiftçi, 2011); girişimcilik, işletmeler, işveren ve iş gören seçimleri gibi konuları temel alarak bu alanlardaki tercihlerde hemşehri ilişkilerinin etkilerini sosyo-ekonomik açıdan tartışmışlardır. Antropoloji alanında yapılan çalışma (Çuhadar, 2019), bir ilişki ağı olarak hemşehrilik, kentleşme sürecinde ortaya çıkan gecekondulaşma olgusu üzerindeki etkilerini araştırırken, coğrafya alanında yapılan çalışma (Altay, 2009), hemşehri dayanışmasının kent kültürüne olan etkilerini incelemektedir. Antropoloji ve coğrafya alanlarında yapılan hemşehrilik ile ilgili çalışmalar konuyu ele alış biçimleri bakımından sosyoloji alanında yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir.

Hemşehrilikle ilgili çalışmalarda, bilim alanları fark etmeksizin karşılaşılan konu başlıkları, göç, gecekondulaşma, kent, kentleşme ve kentlileşmedir. Bu konu başlıkları hemşehrilikle ilgili çalışmaların kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Çalışmalarda ele alınan diğer konular bu genel başlıklar altında özelleştirilerek ele alınmaktadır. Bu tez çalışmasında da hemşehri olgusu bu konu başlıkları çerçevesinde incelenmiştir. Bu nedenle, literatürdeki mevcut çalışmalarda bu olguların hangi açılardan ele alındığını ortaya koymak önemlidir. Çalışmanın sonraki bölümlerinde bu olgular bir kavramsal çerçeve içerisinde sunulmuştur. Fakat bu kısımda, literatürdeki çalışmalarda ilgili olguların hemşehrilik bağlamında işlenişleri aktarılmaya çalışılmıştır.

Hemşehri ilişkileri denildiğinde akla gelen ilk kavram göçtür. İlgili çalışmalarda, hemşehrilik ilişkileri, göç olgusu bağlamında incelendiğinde;

Hemşehrilik göç sonucu ortaya çıkmış bir olgudur (Demirbağ, 1997, s.17; Kahya, 2006, s.114; Kartal, 2018, s.1; Gök, 2019, s.34; Sönmez, 2010, s.100). Hemşehrilik, en temel kaynağı olarak özellikle “kitleli göçler” (Demirbağ, 1997, s.20) üzerinde durulmaktadır. Hemşehrilik, göç etmeden fark edilemeyen, ancak göç edildikten sonra fark edilen bir kimliktir ve göçe bağlı olarak ortaya çıkması sebebiyle

de türeyen bir olgudur (Kurtbeyoğlu, 2005, s.40). Türkiye’de yaşanan iç göçler “Toplumsal dayanışma fenomeni” (Işıkpınar, 2000, s.1) bağlamında hemşehrilik ilişkilerinin oluşumunu sağlamıştır.

Hemşehrilik ile ilgili çalışmalarda göç olgusu, kentin çekici özellikler barındırması sebebiyle, kırsal alanlardaki yetersizliklerin ve kırın itici (Işıkpınar, 2000, s.29) yapısından dolayı gerçekleşen bir süreç (İnat, 2006: 1; Kurtoğlu, 1989, s.30; Demirbağ, 1997, s.16; Şahin, 201, s.48) olarak ele alınmaktadır. Göç sonrasında, mezhep, dil, memleket bağları gibi yüz yüze ilişkiler devam etmiş, kentte de bunlar ön plana çıkmış ve bireylerin birbirlerine daha fazla bağlanmalarını sağlamıştır. Göç, bu özelliği ile hemşehri ilişkilerinin oluşmasında etkili olmuştur (Kartal, 2018, s.5).

Kurtoğlu, kırdan kentlere göçlerin 1950 sonrasında “kırın itmesi” sonucunda başladığını ve kentlere göç eden göçmenler için, kentlere daha önce göç etmiş olan akraba ve hemşehrilerin, göçmenler için ”kentte bir referans” noktası olduklarını anlatmaktadır (Kurtoğlu, 1989, s.30). Demirbağ da “hemşehri cemaati” kavramını incelediği çalışmasında bu referans noktası durumuna değinmiş ve göçü yerinden olmak, geleneksel bağlardan kopmak olarak açıklamıştır. Bu sürecin sonucunda göçmenlerin sabit bir referans noktasına ihtiyaç duyduklarını (Demirbağ, 1997, s.17) belirtmiştir.

Göç olgusu ve hemşehrilik ilişkisi, yerel siyasete ve seçmen davranışlarına yön verebilmektedir. Bu bağlamda göç; şehrin sosyal yapısını değıştiren bir olgu olarak tanımlanırken (Şahin, 2015), bu durumun, hemşehrilerin siyasi tercih ve tutumlarının değışmesine neden olduğu ve yapılan seçimlerde partiler arası rekabeti, siyasi dengeleri ve siyasal katılımı etkilemektedir (Şahin, 2015; Sönmez, 2010; Güler, 2013, s.69).

Hemşehrilikle ilgili çalışmalarda sıklıkla kullanılan bir diğer olgu da gecekondudur. İlgili çalışmalar, gecekondu ve hemşehrilik ilişkileri bağlamında incelendiğinde; kente göç eden göçmenlerin en önemli sorunlarından birinin barınma sorunu olduğunu ortaya çıkarmıştır. Göçmenler bu sorunu gecekondu aracılığıyla çözmektedir (Ekşi, 2012, s.15; Işıkpınar, 2000, s.32). Kurtoğlu, çalışmasında bahsettiği “referans noktası” durumunun, gecekondu bölgelerinde kümelenmeler oluşturduğunu, bu durumun da hemşehrilik ilişkilerinin ortaya çıkışında ve devamında önemli rol oynadığını (Kurtoğlu, 1989, s.30; Coşkun, 2003, s.6; Altan, 2003, s.1; Kurtbeyoğlu, 2005, s.44) söylemektedir.

Gecekondu olgusu hemşehriliğin oluşum sürecinde etkili “tampon kurumlar” (İnat, 2006, s.48) olarak kabul edilmektedir. Sanayileşme sonrasında artan kırdan kente göç hareketlerinin mekânsal izdüşümü (Ekşi, 2012, s.14), göçün sosyo-kültürel yapıdaki etkileri sonucu ortaya çıkan bir olgu (Konuk, 2013, s.89; Şahin, 2015, s.58) olarak açıklanmaktadır. Bu süreç de yeni ilişki ağlarını ortaya çıkarmış ve hemşehrilik ilişkilerinin oluşumu da buna dayandırılmıştır (Altan, 2003, s.1). Sosyoloji alanındaki bir yüksek lisans çalışmasında; İstanbul ilindeki gecekondulaşma üzerine bir araştırma yapılmış ve elde edilen bulgular da gecekondu olgusu ile ilgili önemli sonuçlar ortaya koymuştur. İlgili çalışmada; göç sonrası İstanbul’da yer-mekân edinme sürecinin, belirli bir bölgedeki gecekondu olarak adlandırılan derme çatma yapılardan başladığı ve bu bölgenin (Zeytinburnu) bir kaç yıl sonrasında, İstanbul’un ilk ve en büyük gecekondu mahallesi haline dönüştüğü (Demir, 2016, s.46) tespit edilmiştir.

Gecekonduyu “tampon kurumlar” (İnat, 2006, s.48) olarak kabul eden görüşe karşı, kentleşme sürecindeki kent politikaları ile uyuşmaması nedeniyle, gecekonduyunun, kırdan kente göçün “tampon mekanizması” olmaktan çıktığı ve alternatif bir “yerleşme mekanizması” (Ekşi, 2012, s.15) haline geldiğini belirten görüş de mevcuttur. Bu durum; kentin sunduğu imkanlardan yeterince yararlanmayan, sosyal devlet hizmetlerinden mahrum olan ve kent kültürü içinde dışlanan yoksul göçmenlerin, kendilerini ayakta tutacak korunaklı ortamlara ihtiyaç duymaları ile gecekondulaşmaya gitmeleri şeklinde gerçekleşmektedir (Ekşi, 2012, s.16).

Konuyla ilgili bir diğer görüş ise gecekondu ve hemşehrilik ilişkilerinin arasındaki bağlantının temel unsurlarını, gecekondu arazisinin paylaşımı ve iş bulma olarak düşünmekte ve asıl olarak ‘yabancıyı sokmama’ prensibine dayandırmaktadır (Şahin, 2015, s.61). Yabancıyı sokmama durumu, dayanışma, borç verme, düğün ve cenazede yardım etme, çeşitli iş alanlarında ortaklık kurma gibi eylemlerde, hemşehrilerin öncelikli olarak gözetilmesi şeklinde gerçekleşmektedir (Şahin, 2015, s.61).

Hemşehriliğin kentsel alanlardaki gecekondu bölgelerinde bir “hemşehri cemaati” oluşturup oluşturmadığının incelendiği bir tezde (Demirbağ, 1997, s.20), gecekondu tipi hemşehri kümelenmelerinin, kentlere yapılan hızlı göç sonucu oluştuğu ve bu hızlı göçlerin kırsaldaki cemaat yapısını beraberinde kente taşıdığı, bu sebeple de gecekondu bölgelerinde bir hemşehri cemaatinin oluştuğu belirtmektedir. Benzer bir

düşünceyi içeren farklı bir çalışma da bu durumu, hızlı göç dalgasının toplumda büyük bir alt kimlik- üst kimlik oluşturmuş olduğu ve bu süreç sonucunda da çeşitli hemşehri örgütlerinin kurulmuş olduğu (Kartal, 2018, s.27) tespiti ile anlatılmıştır.

Hemşehrilik ile ilgili çalışmalarda sıklıkla kullanılan diğer temel kavramlar kent, kentleşme ve kentlileşme olarak tespit edilmiştir. Fakat bu noktada hemşehrilikle bağdaştırılan temel konu kentlileşmedir. Kentleşme kentten bağımsız, kentlileşme de kentleşmeden bağımsız olarak açıklanamayacağı için bu üç kavramı birlikte incelemek gerekmektedir (İnat, 2006, s.29).

Kent, geçirdiği sosyal, kültürel, ekonomik ve toplumsal değişimler sonucunda kentleşme ve kentlileşmenin ortaya çıkışını sağlamaktadır (Kartal, 2018, s.55). Bu anlamda hemşehrilik, kentleşme sürecinde ortaya çıkan ve kentlerde anlam kazanan bir olgudur. Bu süreçteki kente tutunma, kentlileşme, kente uyum (Özcan, 2006, s.9) durumları, hemşehrilik yapışmasını sağlamıştır (Kartal, 2018, s.54). Hemşehrilikten söz edilebilmesi için kentin gerekliliğine vurgu yapılan bir çalışmaya göre hemşehrilik; gelinen yerde var olmayan, kentte ortaya çıkan bir ilişki tipi ve kentsel ortamdaki “yeni kimliklenme”nin ilk adımı (Ökaz, 2019, s.37) olarak tanımlanmıştır.

Hemşehri derneklerinin kentlileşme sürecine olan etkilerinin incelendiği bir çalışmada; kentleşmenin göç eden bireyler üzerinde önemli sosyolojik etkilerinin bulunduğu belirtilmiş ve bu etkiler, bireyin yabancısı olduğu bir ortamda karşılaştığı “aidiyet duygusu”, yeni toplumsal mekân içerisinde “kabul görme” ve kendisi için yeni olan “kente uyum” (Gök, 2019, s.4) olguları ile açıklanmıştır. Artık etkilerin göz ardı edilemeyecek düzeyde olduğu vurgusunun yanı sıra, kentleşme sosyolojik olarak yeniden tanımlanmış ve göç sonrasında bireylerin “kent karakteri”ni özümseyebilme süreci (Gök, 2019, s.4) olarak ifade edilmiştir.

Hemşehri ilişkileri; göç sonrasında, kentleşme süreci içerisinde ortaya çıkan ve gurbette anlam kazanan bir “aidiyet tanımlaması” (Kahya, 2006, s.104; Güler, 2013, s.65) olarak da ifade edilmektedir. Bu noktada kentleşme; toplumsal ve ekonomik yapıyı etkileyen “en temel öge” (Ekşi, 2012, s.13) olarak görülmektedir.

Tekşen, hemşehrilik ilişkilerini, kentleşme sürecinde “akrabamsı tarzda” işlev barındıran bir yapı (2003, s.6) olarak görmektedir. Burada anlatılmak istenen; hemşehrilik, “akrabalık” ile “arkadaşlık” ve “birincil ilişkiler” ile “ikincil ilişkiler”

arasında olması ve bu nedenle de tam anlamıyla bir akraba ilişkisinden söz edilememesidir (Gök, 2019, s.35).

Hemşehrilik ilişkileri kentleşme sürecine olumlu ve olumsuz olarak yansıyabilmektedir (Aksu, 2018, s.5; Güler, 2013, s.69). İncelenen çalışmalarda karşılaşılan, bu durumla ilgili görüşlere göre, olumlu işlevler, hemşehri ilişkilerinin kentleşme sürecinde önemli bir “tampon kurum” (Kahya, 2006, s.2) olması yönüyle öne çıkmaktadır. Kentleşmenin ilk ortaya çıkış sürecinde bir “tampon kurum” rolü üstlenen hemşehrilik bağı, kent hayatına katılma ve kentin barındığı alanlarda etkinliği artırmasının yanında, edinilmiş kültürel özelliklerin de devamını sağlamaktadır (Kurtbeyoğlu, 200, s.50). Olumsuz işlevler de tam da bu noktada, edinilmiş kültürel değerlerin sürdürülmesi noktasında ortaya çıkmakta ve insanların köy hayatından getirdikleri gelenek ve göreneklerin kent ortamına aktarılması ve bunun sonucunda kent düzeyinde çeşitli problemlerin ortaya çıkması (Kahya, 2006, s.3,12; Gök, 2019, s.12; Sönmez, 2010, s.2) ile tampon kurum olma özelliği aşınmakta, olumlu işlevler olumsuz bir hale gelmektedir.

Hemşehrilik ile ilgili çalışmalarda gecekondular ve kentleşme süreçleri göç olgusuna dayandırılmaktadır. Bu çalışmalarda, gecekonduların sayılarındaki hızlı artış kentleşme (Gök, 2019, s.29) olgusuyla açıklanmakta aynı şekilde kentleşme ve gecekondulaşmanın ortaya çıkışının “nüfusun kırdan kopması” (Akarslan, 2003, s.23) ile ifade edildiği görülmektedir.

Hemşehrilik ile ilgili çalışmalarda sıkça karşılaşılan diğer konu başlıkları kentleşme ve kentlileşmedir. İlgili çalışmalarda da bu iki kavram birlikte kullanılmıştır. İki kavramın birlikte kullanılmasının sebebi, kırdan kente göç edenlerin, kentin sahip olduğu değerleri benimseyememesi (Ökaz, 2019, s.28) olarak açıklanmaktadır. Türkiye’de göç sonrası kentlileşme sürecinde hemşehrilik ilişkilerinin rolü çok büyüktür (Ökaz, 2019, s.1). Kentlileşme, kentleşme olgusunun “uyum” ve “bütünleşme” süreci (Gök, 2019, s.1), “kent kültürünün edinilmesi” (Kartal, 2018, s.55) olarak tanımlanmaktadır. Kentlileşme, göç sonrası yerleşilen kentte yer seçilmesi (Sönmez, 2010, s.102) ile başlamaktadır.

Kentlileşme sürecinde hemşehri ilişkilerinin rolünü, bireylerin “kentli olma statüsüne” ulaşması bağlamında ele alan bir çalışmaya (Gök, 2019, s.1) göre kentlileşme süreci belirli aşamalar (Aksu, 2018, s.6) barındırmakta ve bu aşamalar

tamamlandığında kentlileşme gerçekleşmektedir. Kentlileşmenin en önemli aşaması, göçmenlerin kente uyum problemidir. Hemşehrilik ilişkileri bu aşamanın gerçekleştirilmesi açısından bir tampon mekanizma özelliği göstermekte ve uyum probleminin giderilmesine yardımcı olmaktadır (Akarslan, 2003, s.26; İnat, 2006, s.4; Kurtbeyoğlu, 2005, s.42; Gök, 2019, s.18). Bu şekliyle hemşehrilik ilişkileri, kente uyum açısından kolaylık sağlarken, hızlı bir kentlileşmenin gerçekleştirilmesini sağlamaktadır (Ökaz, 2019, s.46). Benzer bir görüş, kente göç edenlerin uyumları arttıkça, kentlileşme sürecinin daha hızlı arttığı (Gök, 2019, s.20) yönündedir.

Ulusal lisansüstü çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde birkaç farklı durum ile karşılaşmaktadır. Bu durumları hemşehrilik, hemşehrilik ile ilgili kavramsal çerçeve ve hemşehrilikğin hangi açılardan ele alındığı olarak sıralamak mümkündür. Ulusal çalışmalarda hemşehrilik genel olarak hemşehri dernekleri üzerinden düşünülmektedir. Hemşehrilik ile ilgili kavramsal çerçeve göç, kentleşme ve kentlileşme ekseninde ele alınmaktadır. İlgili diğer konular da bu ana temalar ile ilişkilendirilerek aktarılmaktadır. Ayrıca bu çalışmalarda hemşehrilik genel olarak sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik açılardan incelenmektedir.

Bu noktada ulusal çalışmalarda bir ilçe ile ilişkili olarak kurulan dernekler üzerinden hazırlanan tezlerin yeterli olmaması, daha dar bir yöre ile ilişkili derinlemesine bir araştırma ihtiyacının olduğu tespit edilmiştir. Bu tespit ile hemşehri kavramının etimolojisi, hemşehri olgusunun ortaya çıkışı ve gelişim süreci ile ülkemizde görülen hemşehri ilişkilerinin yurtdışındaki benzerleri ile farklılıkları birleştirilmiştir.

Konu, hemşehrilikle ilgili çalışmaların ortak noktası olan göç, kentleşme ve kentlileşme süreçleri, hemşehri ilişkileri bağlamında aktarılacaktır. Ancak bütünlük açısından ulusal tezlerden sonra tam da burada, uluslararası lisansüstü tezlere yakından bakmak daha iyi olacaktır.

Ulusal çalışmalar incelenirken, konuyla ilgili çalışmaları “hemşehrilik” kavramı üzerinden rahatlıkla tespit etmek mümkündür. Fakat yabancı lisansüstü çalışmalarda konunun tespit bu rahatlıkta mümkün değildir. Çünkü hemşehri kavramı ve hemşehri kavramının taşıdığı anlamların, uluslararası alanda bizim anladığımız şekilde kullanılıp kullanılmadığı tartışmalıdır. Ulusal düzeyde yapılan çalışmalar da genel olarak “aynı yöreden olma” paydasında bir araya gelmiş hemşehrilik bağları vurgulanmaktadır.

Fakat uluslararası alanda, daha çok “göçmen” vurgusunun öne çıktığı görülür. Göçmenlerin kurmuş oldukları organizasyonları içeren bu çalışmalar, genel olarak etnik kimlik, din, coğrafya, kültür ve benzeri vurgular barındırmaktadır. Geline ve yerleşilen kent ve memleketler arasındaki ilişkilere odaklanıldığı daha çok görülmektedir. Özellikle bu amaç için oluşturulan birliktelikler hemşehri dernekleri benzeri yapılar olarak düşünülebilir. Fakat bu birlikleri ve birliklerin faaliyetlerini hemşehrilik adı altında değerlendirmek ne derece doğrudur? Öncelikle bu durumun tespit edilmesi gerekmektedir.

1.1.2. Yabancı Lisansüstü Çalışmalar

Yabancı tezlerin incelenmesi, hemşehriliğin sadece bize özgü bir olgu olup olmadığının tespit edilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu durumun tespit edilmesi farklı toplumlarda da benzer süreçlerde benzer ilişki türlerinin ortaya çıkıp çıkmadığını gösterecektir. Bu noktada, ilk olarak uluslararası alanda hemşehri kavramının bir karşılığı olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Uluslararası alanda hemşehri benzeri ilişkilerin mevcudiyeti hususunda, öncelikle yabancıların hemşehri kavramını bizim kullandığımız şekliyle kullanıp kullanmadığı saptamak önemlidir. Bunun için öncelikle, kavramın yabancı dilde bir karşılığının olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

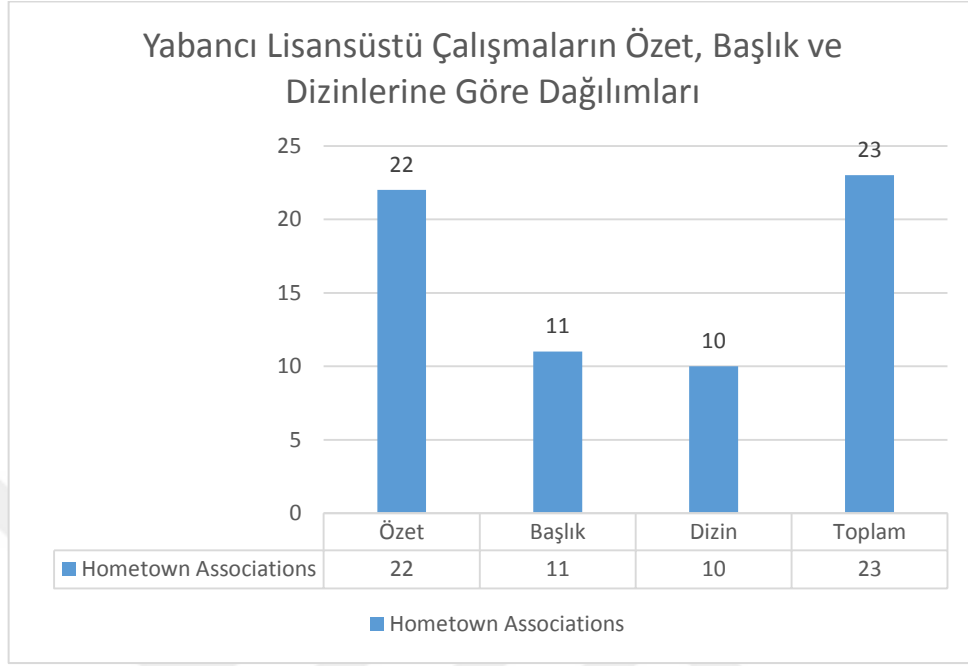
Bu amaçla Tureng Türkçe-İngilizce sözlükte kavramın yabancı karşılıkları sorgulanmıştır. Yapılan sorgulamada, “hemşehri” kavramının karşılığı olarak “fellow townsman”, “fellow citizen”, “fellow countryman”, “townsman”, “citizen”, “compatriot”, “countrywoman”, “countryman” kavramlarının kullanıldığı görülmüştür. Bu kavramlar sözlükte kavramın karşılığı olarak verilse de konuyla ilgili yapılan çalışmaları tespit etmek açısından pek yararlı olmamıştır. Konuyla benzerlik taşıyan diğer kavramları tespit etmek için, yapılan çalışmalar incelendiğinde, çeşitli kullanımlar ile karşılaşılmıştır.

Türkiye’deki hemşehri derneklerinin incelendiği bazı çalışmalarda, “Hometown (hemşehri) organisations” ve “hometown associations (hemşehri dernekleri)” (bkz. Toumarkine ve Hersant, 2005) şeklinde bir ifadeler bulunmaktadır. Burada ; “hemşehri” kavramının karşılığı olarak “hometown”, “hemşehri dernekleri” kavramının

karşılığı olarak da “hometown associations” kavramının kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca, uluslararası alanda yapılmış birçok çalışmada “hemşehri dernekleri” kavramının karşılığı olarak “hometown associations” kavramının kullanıldığına da rastlanılmıştır (Hersant, 2005; Orozco, 2004; Waldinger vd., 2008; Ramakrishnan, 2010; Bada, 2008; Okamura, 1983; Fitzgerald, 2008). Birebir çevirisi “memleket birlikleri” olan bu kavram, hemşehri dernekleri kavramına en yakın ve konunun barındırdığı unsurları taşıyan en uygun kavram olması nedeniyle ilgili çalışmaları tespit ederken öncelikli olarak kullanılmıştır. Başka ifadelerle de karşılaşmak mümkündür. Örneğin “hemşehri associations” (Pérouse, 2005; Fliche, 2005), “hemşehri networks” (Guida, 2013; Bruinessen, 2013), “hemşehri (hometown)” (O’connor, 2015), “their hemşehri (regional compatriots)” (Winslow, 2010), “, hemşehri tie” as “hometown solidarity” (Yavuz, 2003, s.91) şeklindeki kullanımlar buna örnek olarak verilebilir. Ancak hemşehrilik benzeri ilişkilerin uluslararası alanda mevcudiyetini tespit etmek amacıyla inceleme yapıldığında “hometown associations” daha uygun görünmektedir. Tabii ki sadece bu kavramı bilmek, ülkemiz dışında hemşehri ilişkilerinin bizim anladığımız şekliyle kullanılıp kullanılmadığını saptamak açısından yetersiz kalacaktır. Bunu anlamak için uluslararası alanda yapılan çalışmaları ayrıntılı olarak incelemek gerekmektedir. Dolayısıyla bu bölümde öncelikle yabancı çalışmalar “hometown associations” kavramı kullanılarak Proquest Çevrimiçi Veri Tabanı üzerinden sorgulanmış, ulusal çalışmalarda olduğu gibi yabancı çalışmaların yıllara ve bilim alanlarına göre dağılımları aktarılmıştır. Sonrasında, elde edilen sonuçlar incelenerek, yabancı çalışmalarda konunun işleniş biçimleri ile ilgili çeşitli tespitlerde bulunulmuştur.

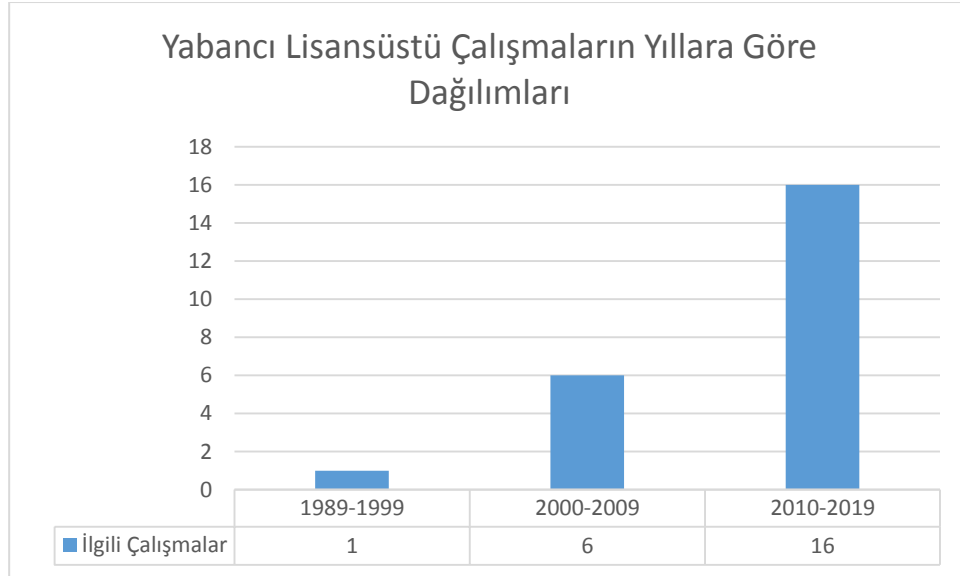
ProQuest üzerinden yapılan sorgulamalarda “hometown associations” kavramını içeren 687 çalışmaya ulaşılmıştır. Tabii ki bu çalışmaların tamamında üzerinde durulan hemşehrilik ilişkilerinin incelendiği anlamı çıkmamaktadır. Bunun için tespit edilen çalışmaların ayrıntılı olarak incelenip, değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu noktada çalışmaları belirli kıstaslara göre sınırlandırmak yararlı olacaktır. Bu noktada, çalışmaların özet, başlık ve dizinleri yol gösterici olmuştur. Bu çerçeveden bakıldığında ilgili çalışmaların özetlerinde bu kavrama 22, tez başlıklarında 11 ve dizinlerinde ise 10 olmak üzere toplam 43 kez rastlanmıştır. Çalışmaların aynı anda özetlerinde, dizinlerinde ve/veya başlıklarda aynı anda bu kavram olabileceğinden, tekrarlanan çalışmalar ayıklanmış ve sonuçta 23 farklı çalışmaya ulaşılmıştır.

Şekil 1.4. Yabancı lisansüstü çalışmalarda hemşehrlik

Elde edilen grafik ile birlikte, “hometown associations” kavramı ile ilgili akademik çalışmaların sayılarına dair bir harita elde edilebilmektedir. Bu grafiğe ek olarak yapılan çalışmaların yıllara göre dağılımı ve çalışmaların hangi bilimsel alanlarda yapıldığının tespiti de literatürün daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

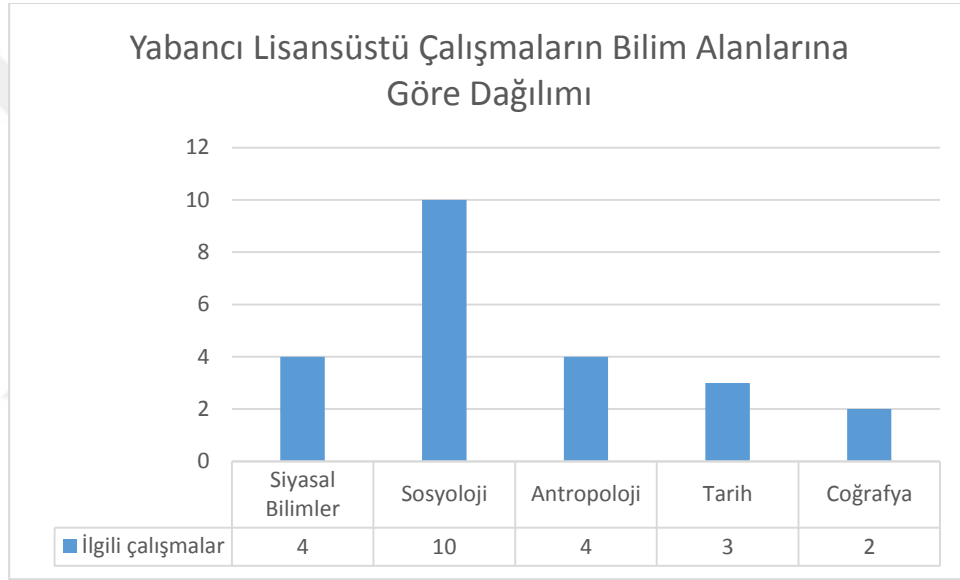
Şekil 1.5. Yabancı lisansüstü çalışmaların yıllara göre dağılımı

Elde edilen grafiğe göre; 1989-1999 yılları arasında 1, 2000-2009 yılları arasında 6 ve 2010-2019 yılları arasında 16 çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Bu verilerden yola çıkarak, akademik alanda hemşehrlik ile ilgili çalışmaların yıllara göre artan bir eğilim gösterdiği sonucuna ulaşılabilmektedir. Bu sonuç, her ne kadar sayı olarak az olsa da ulusal çalışmalarda elde edilen sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Konuyla ilgili çalışmalar bilim alanlarına göre sınıflandırıldığında, sosyoloji alanında yapılmış 10, siyasal bilimler alanında yapılmış 4, antropoloji alanında yapılmış 4, tarih alanında yapılmış 3 ve coğrafya alanında yapılmış 2 çalışma olduğu görülmüştür.

Şekil 1.6. Yabancı lisansüstü çalışmaların bilim alanlarına göre dağılımı

Elde edilen grafikte görülebileceği gibi yapılan çalışmalar çoğunlukla sosyoloji alanındadır. Ulusal çalışmalarda elde edilen sonuçlarla karşılaştırıldığında bilim alanları açısından benzerlik olduğu görülmektedir. Buradan hareketle konunun, yabancı çalışmalarda da benzer bilim alanlarında inceleme konusu olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

Hemşehrlik ile ilgili ulusal çalışmalarda sıklıkla rastlanan konu başlıkları genel olarak göç, gecekondu, kent, kentleşme ve kentlileşmedir. Yabancı çalışmalarda bu durum değerlendirildiğinde benzer sonuçlarla karşılaşılmıştır.

Yabancı lisansüstü çalışmalarda; göç (Studemeister, 2011; Bolanos, 2019; Andjel, 2012; Nieves, 2014; Navarro, 2011; Amezcua, 2011). Göçmenlik (Sanchez,

2018; Gonzalez, 2016; Chiu, 2011; Louis, 2001; Fox ve Bada, 2008). Etnik kimlik inşası (Garcia, 2019) ve hometown associations (hemşehri dernekleri) (Besserer, 2003; Soyer, 1997; Abbott, 2006; Bada, 2008; Tamo, 2014; Rivera, 2019; Strunk, 2012; Duquette, 2011; Santana, 2012; Fitzgerald, 2008; Noriega, 2015) konuları üzerine yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Çalışmalarda ele alınan konular bakımından ulusal çalışmalar ile uluslararası çalışmalar karşılaştırıldığında göç olgusunun iki tarafta da temel olgu olduğu görülmektedir. Ulusal çalışmalarda göç sonrası ortaya çıkan gecekondu, kentleşme, kentlileşme olguları dikkat çekerken, yabancı çalışmalarda göç sonrası göçmenlerin kent düzeyinde gerçekleştirdikleri altyapı, eğitim, sağlık faaliyetleri dikkat çekmektedir. Buradan hareketle temelinde göç olan hemşehrilik türü ilişkilerin, toplumların yapılarına göre ele alındığı başlıkların değiştiği sonucuna ulaşmak mümkündür.

Yabancı lisansüstü çalışmalara yönelik olarak aktarılan veriler kapsamında bu bölümde, yabancı tezlerde hemşehrilikle ilişkili olabilecek çalışmalar tespit edilmiş ve bu çalışmalara yönelik çeşitli istatistikler aktarılmıştır. Bunun devamında, çalışmaların içeriklerinin incelenmesi ve ele alınan problem olan hemşehri ilişkilerinin ülkemiz dışındaki mevcudiyetinin var olup olmadığı sorusuna yanıt aranması gerekmektedir. Bu bağlamda, ilgili çalışmalar ayrıntılı bir biçimde incelenmiş ve aktarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmalardan birinde, Doğu Avrupa'dan, aynı kasabalardan Amerika Birleşik Devletleri'ne giden Yahudi göçmenlerin oluşturduğu ve karşılıklı yardım kuruluşu niteliği taşıyan birlikler incelenmiştir. Çalışmada bu birliklerin, üyelerine, sağlık ve ölüm yardımları, çeşitli krediler ve iş imkânları ile birlikte barınacak yer tesis etme gibi konularda yardımcı oldukları belirtilmiştir. Ayrıca sosyal olarak etkileşimi sağlamak açısından, göçmenleri bir araya toplama konusunda etkili oldukları ve bu şekilde de kültürlerini geliştirme açısından da etkin faaliyetlerde bulduklarından bahsedilmektedir (Bada, 2008).

Çalışma, ülkemizdeki hemşehri dernekleri açısından karşılaştırmalı olarak incelendiğinde; Amerika'ya göç eden Yahudilerin kurmuş oldukları derneklerin de ülkemizde kurulan hemşehri dernekleriyle benzer işlevleri yerine getirdikleri, faaliyetlerini göçmenlerin istek ve ihtiyaçlarını karşılamak, yerel kültürlerini canlı tutmak ve devam ettirmek yönünde sürdürdüklerini söylemek mümkündür. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de aktarılacağı üzere, ülkemizde kurulmuş olan hemşehri

dernekleri de üyelerine, sağlık ve ölüm yardımları, çeşitli maddi destekler ve iş imkânları ile birlikte barınacak yer tesis etme gibi konularda yardımcı olmaktadır. Ayrıca sosyal olarak etkileşimi sağlamak açısından, göçmenleri bir araya toplama konusunda etkili olmakta ve bu şekilde de kültürlerini geliştirme açısından da etkin faaliyetler gerçekleştirmektedirler.

Nijerya'nın belirli bölgelerindeki etnik karışıklıkların ele alındığı bir diğer çalışmada, etnik çeşitlilik ve bu etnik çeşitlilik sonucu çeşitli derneklerin kurulduğu ve kurulan bu derneklerin, göç edilen kentlerde ne gibi etkilerde buldukları ve bu etkilerin önemi incelenmiştir. Bu çalışmada derneklerin, yirminci yüzyılın büyük bir bölümünde Nijerya'nın bazı bölgelerinde varlıklarını sürdürdüklerini ve bu derneklerin, Nijerya'nın bağımsızlığı sonrası ilk dönemlerinde okullar kurma amacıyla bir araya geldiklerini ve yirminci yüzyılın başlarından günümüze kadar, gerekli hizmetlerin sağlanması ve ortaya çıkan şikâyetlerin giderilmesi için hükümet ile çeşitli etkileşimlerde buldukları belirtilmiştir. Hemşehri derneklerinin Nijerya'nın yeni ve eğitilmiş sınıflar ortaya çıkarma konusunda etkin rol oynadıkları ve ortaya çıkan bu yeni ve eğitilmiş sınıfın seçimlerde ve kent siyasetinde etkili olabilmesi açısından bir zıplama tahtası görevi üstlendikleri ifade edilmiştir. Çalışmada, hemşehri derneklerinin zaman içerisinde, Nijeryalı göçmenlerin memleketleri ile olan kişisel bağlarının artırılmasında ve bu bağların korunmasında etkin rol oynadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Derneklerin bu amaçları yerine getirebilmesi için bireylerin bu derneklere katılmak için zamanlarını ve enerjilerini harcadıklarından ve üyelik aidatları ve özel bağışlar ile çeşitli katkılarda bulduklarından da bahsedilmiştir (Abbott, 2006).

Ülkemizde kurulmuş olan hemşehri dernekleri de göçmenlerinin, memleketleri ile olan kişisel bağlarının artırılması ve bu bağların korunmasında etkin rol oynamaları açısından Nijerya örneğine benzerlik göstermektedirler. Ülkemizde de hemşehri derneklerinin güçlenmeleri sonrasında siyasi alanda zıplama tahtası olarak kullanılması durumu gözlemlenmektedir. Ayrıca bireylerin gönüllü katılımı ve aidat toplama sistemi bakımından da iki farklı kültür ve coğrafyada kurulmuş olan farklı hemşehri derneklerinin, faaliyetlerini sürdürmek için benzer fonksiyonları kullandığını söylemek mümkündür.

Göçmenlerin, kurmuş oldukları dernekler aracılığı ile memleketleri ve göç ettikleri yerler arasındaki para transferlerini konu alan çalışmalar da mevcuttur (Bada,

2008; Duquette, 2011, Strunk, 2012). Bu çalışmalar genel olarak dernekler tarafından toplanan maddi yardımların ve bu maddi yardımlar ile yapılan faaliyetlerin sosyo-politik seviyedeki etkilerini ve bu politik etkiler içerisinde derneklerin rollerini incelemektedir. Çalışmalara göre; ortaya çıkan bu birlikler, yerel kültür ve değerlerin aktarılmasının yanı sıra sosyal ağlar olarak da işlev görmektedirler. Gelişim sürecinin ilerleyen aşamalarında bu hemşehri dernekleri, göç ettikleri bölge için çeşitli kalkındırma projeleri üretmişler ve yerel kalkınmaya katkıda bulunmuşlardır. Aynı zamanda giderek güçlenerek Amerika siyasetinde etkili olmaya başlamışlar ve buna bağlı olarak göç sonrası ortaya çıkan sosyal sorunların çözümlenmesinde etkin rol oynamışlardır. Bu nedenle Amerika'da kurulan bu organizasyonlar göç ettikleri bölgelerde değişimi sağladıkları ve değişimin bir simgesi olduklarından dolayı dikkat çekmeye başlamışlardır.

Çalışmalarda yer alan derneklerin yerel kültür ve değerlerin aktarılmasının yanı sıra sosyal ağlar olarak da işlev görmeleri durumu ülkemizde kurulmuş olan hemşehri derneklerinde de benzer şekilde görülmektedir. Meksikalıların çeşitli futbol kulüpleri kurma ve memleketlerine çeşitli alanlarda kalkındırma projeleri üretme durumu da bizdeki köye cami yaptırmak, su sorunlarını gidermek, dini günlerde bir araya gelmek ve yardımlarda bulunmak vb. şeklinde yapılan faaliyetlerle benzerlik göstermektedir. Para transferleri ülkeler arası göç nedeniyle ulus ötesidir. Ülkemizde de bu para transferleri büyük şehirlerden kırsal alanlara yapılmakta ve yine aynı amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilmektedir.

Göç edilen kentte yaşanan dönüşümlerde etkin rol oynama durumu ile ülkemizde kurulmuş olan hemşehri derneklerinin kurulmuş oldukları bölgelerde de karşılaşılabilmektedir. En çok göç alan metropol kentlerden biri olan İstanbul'da çeşitli semtlere yerleşmiş olan farklı memleketlerden gelen göçmenler, yerleştikleri bölgelerde kendi kültürlerini yaşatmakta, kentin sahip olduğu kültürü reddetmekte ve bu bölgelerde bulunan mevcut kültürel yapıyı da kendi kültürleri ile etkilemektedirler. Bu noktada, İstanbul'da bu tez için yapılmış olan saha çalışması sonrasında edinilen gözlemlerden yola çıkarak, göçmenlerin göç ettikleri bölgede kendi memleketlerinin birer kopyasını oluşturmaya çalıştıkları ve uluslararası çalışmalarda gözlemlenen durumların ülkemizde de yaşanmakta olduğu söylenebilir.

Uluslararası lisansüstü çalışmalar incelendiğinde; farklı coğrafyalarda kurulmuş olan göçmen topluluklarının farklı kültürel özellikler taşıdıkları anlaşılmaktadır. Aynı şekilde ülkemizde de hemşehri bağı ile kurulan yapıların farklı kültürel değerler taşıdıkları ve bu kültürleri korumak için değişik faaliyetlerde buldukları görülmüştür.

Bu tespitler sonucunda hemşehri ilişkilerinin evrenselliği ispatlanamasa da içerdiği fonksiyonlar itibariyle benzer yapıların var olduğu söylenebilmektedir. Bunun yanında her kültürün kendi hemşehrilik algısı farklı bir yapı sergilemektedir. Fakat “hemşehri” kavramı her kültürde farklı algılar içerisinde ele alınsa da kendisine daima bir yer bulabilmektedir. Hemşehrilik, Türkiye’de insanların “yer” ile kurabildikleri en kapsayıcı ilişkidir (Kurtoğlu, 2005). Buna karşın her ne kadar hemşehri kavramı günümüzde aynı şehir, köy veya kasabadan olan insanları belirtmek için kullanılsa da, mezhepsel, dinsel, etniksel vb. olarak belirlenen ortak paydalar da hemşehrilik ilişkisinin kurulmasını sağlayabilmektedir (Aktaş vd., 2008). Bu tanımlara göre, farklı kültürlerin hemşehrilik benzeri ilişkilerine bakıldığında tam olarak ülkemizdeki gibi olmasa da içerdiği etnik, dini, mezhepsel, yöresel, kabile, soy gibi faktörler nedeniyle benzer bir yapı gösterdiğini söylemek mümkün olmaktadır.

Örneğin; Afrika kıtasında çeşitli kentlerde yaşayan göçmenler “kabile-soydanlık” ilkeleri etrafında bir araya gelerek çeşitli örgütlenmeler kurmuşlardır. Kurdukları bu örgütlenmeler ile göç sonrası kentsel alanlarda çeşitli sorunlarla karşılaşan göçmenlerin bu sorunlarını çözmek üzere çalışmalarda bulunmuşlardır. Afrika’daki göçmenlerin kurdukları bu örgütlenmeler incelendiğinde, ortak bir payda etrafında bir araya gelerek oluşturulan hemşehrilik bağının, aynı kabileden ve aynı soydan gelme durumu ile ilişkili olarak bir ortaklık sağladığı görülmektedir. Yine Afrika’dan bir örneğe bakıldığında; Uganda’nın Kampala bölgesinden gelen Luo kabilesi göçmenlerinin çeşitli dernekler kurarak yardıma ihtiyacı olan hemşehrilerine ekonomik açıdan maddi ve manevi açıdan moral olarak destek olmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Nijerya’da da buna benzer örgütlenmeler mevcuttur. Nijerya’da da kabile-soydanlık ilkesi çerçevesinde kurulan göçmen dernekleri aracılığı ile aileler ve klanlar bir araya toplanmakta ve zengin olan kişiler yoksul olan kişilere yardım etmektedirler (Yılmaz, 2012, s.9).

Afrika dışında bulunan ülkelerde de benzer dayanışma ağlarının yine çeşitli ortak paydalar etrafında kuruldukları ve hemşehrilerine karşılaştıkları sorunlar açısından

yardımcı olmaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Buna örnek olarak, Kuzey Amerika’da Los Angeles şehrinde yaşayan Samoa göçmenlerinin kurduğu yardımlaşma dernekleri örnek verilebilir. Bu dernekler hemşehrilerinin kent yaşamında karşılaştıkları sorunların çözümlenmesinde etkin rol oynamışlardır. Samoalı göçmenler geleneksel sistemleri olan “matai” sistemini kullanarak bir araya gelmekte ve örgütlenmektedirler. “Matai” sistemi Samoalılar için, yaşlılara saygı göstermeyi esas alan bir gelenektir. Buradan yola çıkarak bu göçmenlerin de hemşehrilik ilişkilerini ortak bir geleneğe atfettikleri sonucuna ulaşmak mümkün olmaktadır (Yılmaz, 2012, s.10).

Örnekler ülkemiz açısından ele alındığında ise dayanışma ağlarının daha çok aile-akraba ilişkileri, arkadaşlık, aynı yöreden olma gibi ilişkiler çerçevesinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Ülkemizde hemşehrilik ilişkileri daha çok aynı mekândan gelme durumuyla ilişkilidir. İstanbul’daki Reşadiyeliler bu duruma örnek gösterilebilir. İstanbul’a Tokat ili Reşadiye ilçesinden göç eden göçmenler Reşadiye’den göçme ortak paydası etrafında bir araya gelerek hemşehri ilişkilerini kurmuşlardır. Burada da ortak payda aynı mekândan gelme olarak göze çarpmaktadır.

Dünya’da ve Türkiye’de hemşehri örgütleri benzerlik ve farklılıklar açısından incelendiğinde; iki örgütlenmenin de göçün bir sonucu olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Benzer şekilde iki örgütlenmede de hemşehrilere iş bulma, barınacak yer tesis etme, eğitim ve sağlık konularında yardımcı olunmaktadır. Bu şekilde de hemşehriler arasındaki yardımlaşma ve dayanışmanın etkinliği artırılmaktadır. İki örgütlenmede de kentte uyumu kolaylaştırma amacı güdülmektedir. İki örgütlenmede de yaşanan yoğun göçler, illegal yapı ve yerleşim alanlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Dünya’daki ve Türkiye’deki hemşehri örgütlenmeleri çeşitli açılardan da farklılıklar barındırmaktadır. Dünya’daki örgütlenmeler hükümet ve yerel yönetimler tarafından temsil edilmektedir. Fakat Türkiye’de çıkar ilişkisi temelinde, kurumları kitle iletişim araçları ve kamuoyu oluşturma yoluyla etkileme amacı gözetilmektedir. Dünya’daki örgütlenmelerde çeşitli altyapı projeleri üretilip hükümetle ortak bir şekilde yürütülmektedir. Türkiye’de ise oluşturulan projeler, yönetimin kendi istekleri ve çıkarları doğrultusunda şekillendirilmektedir.

Hemşehrilik ile ilgili olarak yapılmış bir çalışmada (Kartal, 2018, s.24) da Dünya'daki ve Türkiye'deki hemşehri ilişkilerinin arasındaki benzerlik ve farklılıklar açısından yakın sonuçlara ulaşıldığı gözlemlenmiştir.

Hangi kültürde olursa olsun, göç süreci sonrasında, kendilerine yabancı bir ortama adım atan insanların bir araya geldikleri, örgütlendikleri, kendileri ve memleketleri için çeşitli çalışmalar yaptıkları ve yeni göçmenlerin kente uyum süreçlerinde kolaylaştırıcı bir yapı olarak işlev gördükleri görülmektedir. Bir araya gelme durumu çeşitli ortak paydalarda ve amaçlarda gerçekleşse de (coğrafya, din, mezhep, cemaat-tarikat, soy, kabile, etnik yapı vb.), göç olgusunun bulunduğu her yerde, hemşehrilik ilişkilerinin de var olacağını söylemek mümkündür.

1.2. HEMŞEHRİLİĞİN KAVRAMSAL TEMELLERİ

Hemşehri, aynı memleketten olan anlamına gelmektedir (Kurtoğlu, 2004, s.147). Hemşehrilik ise hemşehriler arasındaki ilişkiyi tanımlamaktadır. Hemşehri olma durumu memleket dışında ortaya çıkmaktadır. Hemşehrilik, memleketlerinden ayrılan ve farklı bir coğrafyaya göç eden göçmenlerin, göç sonrası kendilerine yabancı olan kent ortamı ile karşılaşmaları ve bu yeni yapıya uyum sürecinde karşılaşılan durumlar ile önem kazanmıştır (Kurtoğlu, 2005). Ortaya çıktığı dönemde kırsal alanlardan kentsel alanlara göç eden göçmenlerin, kentte karşılaştıkları sorunlara bir çözüm sağlamak amacıyla işlevsellik kazanan hemşehrilik bağı, bir ara mekanizma olmasına rağmen, son dönemlerde farklı işlevler de üstlenmiş hatta ara mekanizma işlevi çok daha az anlamlı olmaya başlamıştır. Zira bu ara mekanizma olma unsuru bastırılmış, hemşehri dernekleri aracılığı ile formellik kazanmış ve temel yapısı biçimsel ve işlevsel olarak farklılaşarak, kent düzeyinde etkili bir güç, siyasal bir aktör olma konumuna gelmiştir.

Bu bağlamda, hemşehriliğin değişen ve dönüşen yapısını anlamak için, göç olgusuna, kentleşme sürecine ve özellikle de bu süreç içerisinde ortaya çıkan kentlileşme olgusuna yakından bakmak gerekmektedir (Tekşen, 2000, s.4). Bu bağlamda, çalışmanın bu bölümünde, hemşehriliğin etimolojisi ve oluşum süreci; göç, kentleşme ve kentlileşme olguları üzerinden ele alınmıştır. Yanı sıra hemşehriliğin geçirdiği dönüşüm, hemşehrilik ve hemşehri dernekleri ile ilgili çeşitli verilerle birlikte aktarılmış böylece kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Ayrıca, akademik alanda güncelliğini koruyan hemşehriliğin barındırdığı olumlu ve olumsuz işlevler, hemşehrilik ve siyaset ilişkisi de tartışmaya dahil edilerek daha kapsayıcı bir perspektif oluşturulmaya çalışılmıştır.

1.2.1. Göç Olgusu

Toplumlar çeşitli sebeplerle birçok dönüşüm gerçekleştirmektedir. Bu dönüşümlerde etkili faktörlerden biri de göç olgusudur. Göç insanlık tarihinin başlangıcından bu zamana kadar bu dönüşümlerin en önemli faktörlerinden biri olmuş ve insan hayatının ve toplumsal yapının değişmesinde etkili olmuştur (Şahin, 2015, s.45). Göç, tarih boyunca karşılaşılan, günümüze kadar süregelen ve hala devam eden

köklü bir olgudur. Göç ile ilgili olarak akla gelen ilk unsur “yer değiştirme”dir. Göç bir toplumda yaşayan insanların bir bölgeden başka bir bölgeye yaptığı yer değiştirme eylemi olarak tanımlanmakta ve coğrafi bir yer değiştirme olarak ön plana çıkmaktadır. Fakat göçün barındırdığı unsurlar coğrafya ile sınırlı kalmamaktadır. Ekonomik, sosyal, siyasi, toplumsal ve kültürel birçok unsur da göç kavramının içerisinde yer almaktadır. Bu unsurların birçoğu göçün sonuçları ile ilgilidir (Sağlam, 2006, s.34).

Göç ile ilgili tartişmalarda iki farklı bakış açısı ortaya çıkar. İlk bakış açısını savunan grup; göçü coğrafi, fiziksel yer değişiklikleri olarak görmektedir. İkinci grup ise göçü coğrafı, fiziki yer değişikliklerinin yanı sıra toplumsal olarak sonuçları olan bir süreç olarak görmektedir (Bal, 2011, s.92). Gerçekten de göç, her Şeyden önce bir yerden bir yere yapılan yer değişikliğidir. Ama durumu sadece bu yönü ile anlamak sorunları anlamayı da zorlaştıracaktır.

Göç ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlarda göç; belirli bir grubun, belirli bir zamanda ve belirli bir mekândan bir başka mekâna yaptığı yer değiştirme hareketi ve bu hareket sonrası ortaya çıkan sonuçlar bütünü (Çakır, 2011, s.210), coğrafi alanlarda yapılan yer değişiklikleri sonrasında, göç edilen yerlerin sosyal, kültürel, ekonomik yapısında değişikliklere yol açan nüfus hareketleri (Kahya, 2006, s.11), asıl yerinden, ulaşılmak istenen yere hareket (Karpat, 2003, s.3) Şeklinde tanımlanmaktadır.

Göç ile ilgili tanımlar göçü genel olarak, bir mekândan diğerine yapılan nüfus hareketliliği, toplumsal hareket olarak tanımlamaktadır. Fakat her hareket göç kapsamına girmemektedir. Örnek olarak belirli bir süre için bir yerden bir yere hareket eden birisi, belirli bir süre sonra geri dönecekse bu göç sayılmamaktadır (Özdemir, 2013, s.46). Göç, genel olarak kırsal ve kent gibi birimler arasında gerçekteşmektedir. (Es ve Ateş, 2004, s.211). Toplumsal hareket olarak da ifade edilen göç, “toplumsal değişme” ile de karıştırılabilmektedir. Toplumsal değişme belirli bir yerde gerçekteşen nüfustaki değişim, sosyal değişim ve ekonomik değişim Şeklinde ifade edilmektedir (Özdemir, 2013, s.46).

Türkiye’de 1950 yılı sonrasında gerçekteşen tarımda makineleşme, kırsal nüfus artışı ve kırdaki imkânların kentlere göre düşük düzeyde kalması gibi durumlar “göç” olgusunun ortaya çıkmasında etkili olmuştur (şahin, 2015, s.45). 1950 sonrası artmaya başlayan kentsel nüfus oranı 1990’ların sonuna kadar da yüksek oranda artmaya devam

etmiştir. Yaşanan iç göçlerin bir sonucu olarak büyük kentlerde nüfus yoğunluğu %65 seviyesine ulaşmıştır. Bu rakam 1950 yılı verilerine bakıldığında %25 olarak görülmektedir. Bu da yüksek oranda bir artışın olduğunu gözler önüne sermektedir (Aktaş vd., 2006, s.51).

Türkiye’de yaşanan göç olaylarını kitlesel göçler bağlamında incelemek mümkündür. 1950 sonrasında başlayan sanayileşme çalışmaları sonrasında kırdan çeşitli sorunların ortaya çıkmasıyla yaşamlarını sürdürmekte zorluk çeken insanların daha iyi bir hayat elde etmek amacıyla kırdan kente yaptığı göçler sonrasında kentlerdeki nüfus sayıları artmıştır. Bunun sonucunda da diğer faktörler devreye girmiştir. Kentlere göç edenlerin olumlu geri dönüşleri sonrasında kırdan kalan diğer insanların kitleler halinde göç etme süreci başlamıştır. Bu nedenle de Türkiye’de kentleşme hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu da göç süreci sonrasında çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Sağlam, 2006, s.37). Hemşehri ilişkileri de bu sorunların çözümünde başvurulan bir ilişki biçimi olarak ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde göç, tek yönlü olarak gerçekleşmektedir. Tek yönlü göç hareketinde insanlar iş gücü, eğitim, sağlık gibi çeşitli nedenlerle kırdan kente göç eder sonrasında ise yanlarına eş, dost, akraba ve arkadaşlarını alırlar. Bu şekilde tek yönlü bir yolla Türkiye’deki göçler tamamlanmaktadır. (Es ve Ateş, 2004, s.217). İstanbul semtlere göre incelendiğinde, farklı illerden gelenlerin belli yerlere yoğunlaştığı görülür. Aynı bölgeden gelen insanların aynı semtlerde kümelenmeleri “tek yönlü göç” olgusunu çarpıcı bir biçimde ortaya koyar. Bununla ilgili olarak İstanbul’a göç eden hemşehri gruplarının nüfus dağılımlarına (Drdatastats, 2020) bakmak yararlı olacaktır.

Tablo 1.1. İstanbul’daki nüfusun illere göre yoğunluk oranları

Nereli	Kaç Kişi	İl Oranı	İl Sırası
İstanbullu	2.153.513	14,43%	1
Sivaslı	764.896	5,13%	2
Kastamonulu	560.643	3,76%	3
Ordulu	524.259	3,51%	4
Giresunlu	494.295	3,31%	5
Tokatlı	475.271	3,19%	6

Tablodaki verilere göre İstanbul'un yerli nüfusu haricinde nüfus yoğunluklarına göre ilk beşte olan iller Sivas, Kastamonu, Ordu, Giresun ve Tokat olarak görülmektedir. Bu illerin İstanbul'un ilçelerine göre nüfus dağılımları ile ilgili veriler aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.2 İstanbul'un ilçelerindeki nüfusun illere göre yoğunluk oranları

İlçe	Memleketi	Kişi	Oran
Ümraniye	Sivaslı	59.575	8,39
Kâğıthane	Sivaslı	50.690	11,31
Ümraniye	Kastamonulu	30.181	4,25
Bağcılar	Kastamonulu	29.881	4,01
Esenyurt	Ordulu	40.949	4,29
Ümraniye	Ordulu	33.217	4,68
Ümraniye	Giresunlu	28.453	4,01
Üsküdar	Giresunlu	26.972	5,07
Esenyurt	Tokatlı	45.984	4,82
Küçükçekmece	Tokatlı	32.248	4,07

Tablodaki mevcut veriler İstanbul'da nüfus yoğunluğu yüksek olan ilk beş ilin, ilçelere göre nüfus dağılımlarını göstermektedir. Veriler aktarılırken nüfusun yoğunlukta olduğu ilk iki ilçe seçilmiştir. Bu veriler incelendiğinde, göç eden nüfusun belirli bölgelerde kümelenmeler oluşturduğu görülebilmektedir.

Kırdan kente göç sonrası kentlerde kümelenmeler oluşturan göçmen nüfus, kent ortamında varlığını sürdürebilmek için çeşitli “yaşam stratejilerini” oluşturmak zorunda kalmaktadır (Kahya, 2006, s.1). Bu nedenle de hemşehriler, kente göç ettiklerinde yerleşecekleri yerleri hemşehrilerine göre belirlemektedirler. Daha öncesinde tanıyor oldukları veya yakın hissettikleri eş, dost, akrabalarının yanına yerleşmeyi tercih etmektedirler. Bu şekilde kümelenen hemşehriler ilk değişim süreçlerini, daha öncesinde kente göçen hemşehrilerinin yaptıkları şeyleri yaparak, onları taklit ederek gerçekleştirmektedirler (Şahin, 2015, s.72).

1.2.2. Kentleşme ve Kentlileşme Süreçleri

Kentler, ekonominin büyük kısmının tarım dışı faktörlere bağlı olduğu, uzmanlaşma, teşkilatlanma ve işbölümü gibi yeni kavramların işlevsellik kazandığı, bu yeni işlevleri karşılayacak nüfus ve toprak bütünlüğüne ulaşmış, toplumsal olarak birçok farklı heterojen yapıyı içerisinde barındıran, insanların entegrasyon seviyelerinin yüksek olduğu, dinamik bir yapının bulunduğu ve karmaşık bir mekanizmanın sürekli işlevselliğini koruduğu bir yerleşim birimleridir (Es ve Ateş, 2004, s.212).

Kentlere yapılan göç sadece fiziksel çevrenin değiştirilmesi demek değildir. Göçe bağlı olarak gerçekleşen kentleşme, her şeyden önce bir nüfus hareketliliğidir. Ancak göç ve kentleşme; siyasal, ekonomik, sosyal yönleriyle birbirini destekleyen ve toplumsal değişime yön veren ayrıca, birbirini tamamlayıcı özellik gösteren iki kavram olarak ön plana çıkmaktadır (Özdemir, 2013, s.946).

Kentleşme; göç, sanayileşme ve bunun sonucunda ortaya çıkan ekonomik gelişmeyle birlikte artmıştır. Bu süreç ayrıca toplumsal yapının örgütlenme biçiminin değişmesi, çeşitli iş gruplarında uzmanlaşma ve işbölümünün ortaya çıkması ve buna ek olarak kentte yaşayan insanların yaşayış biçimlerinin değişmesi anlamına da gelmektedir. Bu yaşayış biçimini benimseyen ve bunları uygulayan insanlar kentli olarak tanımlanmaktadır (Batal, 2016, s.30).

İnsanların çeşitli sebepler sonucu kırdan kente göç etmeleri kentsel alanlarda, kente uyum sağlama, kentle bütünleşme gibi unsurlar açısından çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Kırsal alandan gelen insanların kırsal alanın kültürel özelliklerini yaşadıkları kentlerde yaşatmaya çalışmaları, insanları kentsel alanlarda yaşamak açısından zor durumda bırakmış, kentlileşme sürecinde sorun yaşayan ve kendisini nereye ait hissedeceğini bilemeyen arada kalmış bir insan grubu oluşmasına neden olmuştur (Batal, 2016, s.28).

Kentte yaşayan herkes kentli olarak kabul edilmemektedir. Kentli olmak bir süreç gerektirmektedir. Kentlileşme, kentli olma durumu, kentleşme süreci sonrası toplumsal yapıda gerçekleşen değişmeye uyum sağlama ve yeni özelliklere uyum sağlama süreci olarak tanımlanmaktadır. Kentin sahip olduğu özellikleri kabul etmek, o özellikler üzerinden yaşamına yön vermek ve onlarla özdeşleşmek insanları kentli yapar. Yani insanlar kentin sahip olduğu unsurları kabul ederek kentlileşecektir.

Herkesin kentleşme süreci farklı olmaktadır. Bu, kişinin ait olduğu toplum özelliklerine ve yaşadığı kentin şartlarına göre değişim göstermektedir. İnsanlar bazen kentleşmeye karşı direnç gösterirken, kimi zaman da hızlıca bu süreci kabullenebilmektedir (Batal, 2016, s.30).

Kentleşme sürecindeki bu kabullenme, kentleşme sonrasında kentlerde yaşayan insanların kentin gerektirdiği sosyal, ekonomik, çevresel maddi ve manevi faktörlere uyum sağlaması ve kaynaşması süreci olarak okunabilir. Özetle kentleşme, kır yaşamından ve kırlılıktan uzaklaşma, bunun yanında sosyal açıdan iyi bir şekilde organize edilmiş topluma uyum sağlama süreci olarak tanımlanmaktadır (Es ve Ateş, 2004, s.215).

Kentleşmenin gerçekleşmesi için kentte hayatını idame ettirmek yeterli görülmemektedir. Kentleşebilmek için kent ile bir bütün olabilmek, kent kültürüne uyum sağlamak, sosyal, psikolojik, ekonomik ve benzeri unsurlara ve kentin sahip olduğu davranış biçimlerine uyum sağlamak gerekmektedir (Altıparmak, 2015, s.441).

1.2.3. Hemşehri ve Hemşehrilik İlişkileri

Hemşehri kavramı aynı ilden, aynı memleketten olmak anlamına gelmektedir. Buna yönelik olarak Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı Türkçe sözlükte yapılan tanımda da hemşehri kavramı ile ilgili olarak “aynı ilden olan kimse, memleketli” şeklinde bir hemşehri tanımı yapıldığı görülmektedir (Kurtoğlu, 2004, s.147). “Hemşehri” kavramı “hemşeri” şeklinde de kullanılabilir.

Hemşeri denildiğinde ilk akla gelen aynı yerden olan iki veya daha fazla kişinin birbirine karşı olan durumlarının belirtilmesidir. “Hemşehri” kavramının etimolojisi incelendiğinde, kavramın Farsçadan Türkçeye geçmiş bir kavram olduğunu görülmektedir. “Hem” ortak bir noktaya sahip olma veya “aynı” olma gibi durumları ifade etmek için kullanılan bir öntakıdır. Dilimizde yaygın olarak kullanılan ve bu öntakıyı barındıran birçok sözcük bulunmaktadır. Bunlara; aynı hali paylaşmak için kullanılan “hemhal”, aynı zeminde birleşmek anlamında kullanılan “hemzemin”, başkaları ile aynı fikirlere sahip olduğunu belirtmek için kullanılan “hemfikir” sözcükleri örnek verilebilir. Benzer şekilde, aynı yerden göç eden insanlar da aynı

yerlerden geldiklerini belirtmek amacı ile “Hemşehri” kavramını kullanmaktadırlar (Uçar, 2009, s.19).

Hemşehri kavramının genel tanımına bakıldığında aynı köyden, aynı ilçeden, aynı ilden ve aynı bölgeden olan insanları tanımlamak için kullanıldığı görülmektedir. Buradan hareketle hemşehri kavramının, memleketleri aynı olanları tanımlayan bir kavram olduğu söylenebilir. Memleket ise insanın doğduğu, büyüdüğü bölge anlamına gelmektedir. Bu şekliyle de hemşehri kavramı memleketinden uzakta olanlar arasında kurulan bağı temsil eden bir kavramdır (Kurtoğlu, 2004, s.147).

“Hemşehri” kavramı ilk anlamıyla ele alındığında, aynı şehirden olma durumunu ifade etmektedir. Fakat “şehir” kavramının etimolojisine bakıldığında; bu kelimenin de Farsça “şahr” kelimesinden dilimize geçmiş olup “memleket” anlamına geldiği görülmektedir. Fakat memleket kavramı içerisinde mekân dışında faktörleri de barındırabilmektedir. Memleket kavramının kapsamındaki diğer faktörler, ele alınış biçimine göre, etnik yapı, din, mezhep ve buna benzer faktörler ile ilişkilidir. Bu nedenle çoğu zaman aynı köyden, aynı ilçeden, aynı ilden ve aynı bölgeden gelmek hemşehri olmayı ifade edebilirken, bazen de aynı etnik kökenden, aynı dinden, aynı mezhepten olmak da hemşehri olma durumunu karşılayabilmektedir (Uçar, 2009, s.19).

Hemşehri, aynı memlekette olan veya olmasalar bile aynı coğrafi mekâna ait olma hissi barındıran kişiler arasındaki ilişkileri, bağları ve bu bağlar sonucu oluşan kimlikleri tanımlamaktadır (Kurtoğlu, 2005, s.7; Ergür, 2006, s.52). Hemşehri, genel olarak aynı coğrafyaya ait olanları kapsarken, aynı etnik kökene, aynı dine, aynı mezhebe, aynı dile sahip olanlar da bu kavramın kapsamı içerisinde değerlendirilebilmektedir (Kurtoğlu, 2012, s.141; Tekşen, 2000, s.64; Özkiraz, 2012, s.253; Karpat, 2003, s.183).

Bu şekilde birbirini hemşehri olarak tanımlama durumu, özellikle bulunulan yere, bulunulan yere nereden gelindiğine veya hemşehri tanımının kimlere karşı yapıldığına göre değişmektedir. Kimlerin kimlerle hemşehri bağı oluşturduğu “nerelisin” sorusunun sorulması ve buna alınan yanıtla ilişkilidir. Aynı köylerden olan iki kişi farklı bir köyde birbirlerini “köylüm” şeklinde tanımlayabilmektedir. Bu şekliyle bakıldığında, aynı zamanda bu iki kişi buldukları farklı köyde birbirlerini “hemşehri” olarak da tanımlayabilmektedirler. Benzer olarak, aynı ilçenin farklı köylerinden olan iki kişi farklı bir ilçede, aynı ilçeden olan iki kişi farklı bir ilde, aynı bölgeden gelen iki

kişi farklı bir bölgede birbirlerini hemşehri olarak nitelendirebilmektedir. Hatta aynı coğrafyadan gelen iki kişi farklı bir coğrafyada birbirini yine hemşehri olarak görebilmektedir (Uçar, 2009, s.19).

Hemşehri ilişkileri insanlar arasındaki bir duygusunun oluşumuna yardımcı olmaktadır. Bu sayede hemşehriler akrabaları ile yakın ilişkiler içerisine girerek enformel bir ilişki ağı içerisinde yeni gelecekler için, göçten önce, hâlihazırda kentte yaşayanlar için de göçten sonra kente uyum sağlama açısından fayda sağlamaktadırlar (Bayraktar, 2003, s.107) . İnsanların göç faaliyetine başladıklarında, göç edecekleri yer, çalışacakları iş, barınacakları yer ve benzeri durumlar, hemşehrilik sonucu oluşan enformel yapıyla yakından ilişkilidir. İnsanlar yaşamlarını şekillendirecek bu tarz kararları alırken hemşehrileriyle iletişime geçerler ve onların yardımlarına başvururlar. Aynı bölgeden olmak, aynı köylü olmak, aynı yerde doğmak gibi unsurlar hemşehrilik bilincinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır (Altay, 2009, s.88).

Hemşehrilik ise, hemşehriler arasındaki bir durum, durumsal ilişki (Kurtoğlu, 2005, s.7) ve kente uyum sürecinde bir tampon mekanizma işlevi gören bir ilişki biçimi olarak tanımlanmaktadır (Kıray, 1964, s.7; Gümüş, 2010, s.233; Altıparmak, 2015, s.448). Hemşehrilik, kentte belirli ilişkiler içerisinde yaşayan hemşehrilerin yardıma ihtiyaçları olan konularda devreye giren bir araçtır (Özdemir, 2013, s.948).

Göç sonrası bir araya gelen akrabalar hemşehrilik vasıtasıyla birbirleri arasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı canlı tutmaktadırlar. Bu durum kısaca yardımlaşma ve dayanışma unsuru olarak ele alınmaktadır (Gökçe vd. 1993, s.14). Bir diğer unsur ise göç sonrası kıra olan bağlılık olarak ele alınabilir. Bu bağlılık insanların kırdaki geçimini sağladığı öğeleri kente transfer etmesiyle, kentte yaşarken geçimlerini kolayca sağlamaları açısından yarar sağlamaktadır. Ayrıca insanlar her zaman geri dönebilecekleri bir yer olarak benimsedikleri kır, bir güvence olarak kenarda durmaktadır. Bunun sonucunda da ortaya çıkan olgu, köy yaşamının getirdiği özelliklerin kentte de sürdürülmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır (Altay, 2009, s.84).

Hemşehrilik, ortaya çıktığı dönemlerde, kente göç edenlerin kent yaşamında erimesini, ezilmesini, kaybolmasını önleyerek, sahip oldukları geleneksel yardımlaşma ve dayanışma özelliklerinin kente taşınmasına yardımcı olmuş ve bu şekilde, kente uyum sürecini yeniden yapılandırmıştır (Kahya, 2006, s.2). Hemşehrilik kent kültürü ve kırsal kültür arasında yer almaktadır. Kırsal kültüre olan yakınlığı daha fazladır. Çeşitli

özellikleri bulunan sosyal bir ilişki ağı olan hemşehrilik, kırsal alanlardaki cemaat şeklinde birlikteliklerin kentsel alanlarda da kurulmasını sağlamaktadır. Bu yönüyle hemşehrilik kentsel bir cemaat özelliği göstermektedir (Gümü, 2010, s.234).

Göç sonrası kent ortamında karşılaşılan olumsuz durumlar, hemşehri ilişkileri aracılığı ile giderilmeye çalışılmaktadır. Bu şekilde de sosyolojik olarak kentin oluşturduğu baskıyı, dışlamaları en aza indirerek kente yeni gelenlerin uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır (Özbay, 2014, s.99). Hemşehri ilişkileri ile göç sonrası kente gelen insanlar öncelikli olarak aynı kültürü paylaştığı kişileri bulmaya çalışmaktadır. Bu durumda ise kendini en yakın hissettiği kişiler hemşehrileridir. Bu şekilde bir araya gelen insanlar hemşehrileri ile birlikte karşılaştıkları zorlukları yenmeyi hedeflemektedirler. Kente daha önceki bir tarihte gelmiş olan hemşehrileri de aynı süreçlerden geçtikleri için yeni gelenlere yardım etme amacı gütmektedirler. Ayrıca bu şekilde birbirlerine destek vererek güçlü bir yapı oluşturmayı hedeflemektedirler (Şahin, 2015, s.67).

Hemşehrilik oluşumunda, sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi birçok faktör etkili olmuştur. Fakat bu faktörlerin tümünü belirleyen ana kavram “güven ihtiyacı”dır. Göçmenlerin karşılaştıkları en büyük sorunlardan biri, yeni yerleştikleri kentsel alanlarda iş, barınma, eğitim vb. her türlü alanda bir güven ihtiyacına sahip olmasıdır (Tekşen, 2003, s.69). Göçmenler, kent kimliğinin insanı yalnızlığa iten ve çeşitli sorunlarla baş başa bırakan yapısının ortaya çıkardığı problemleri giderebilmek için geleneksel dayanışma duygusuyla hareket etmektedirler (Kaya, 2004, s.158). Bu hareketler ile göç etmeden önce sahip oldukları dayanışma ve yardımlaşmayı hemşehri ilişkileri ile bulmaya çalışmaktadır. Fakat göç öncesi yüz yüze ilişkilerin hâkim olduğu bir yapıdan gelen göçmenler, kentsel alanlarda bu ilişkileri bulamamaktadır. Bu ilişkileri, kendisi ile aynı kökten gelen hemşehrileri arasında keşfedebilmektedir. Hemşehrilik bu noktada, göçmenlerin ihtiyaç duyduğu güven ihtiyacını, göçmenler kentsel uyum sürecini tamamlayana kadar sağlamaktadır (Tekşen, 2003, s.69).

Kırda çeşitli nedenlerle barınamayan kitleler kentlere göç etmektedirler. Kente göç eden bireyler, kendileri için yeni bir durum olan kent kimliği ile yüzleşmektedirler. Bireyler yabancıları kent kimliğine uyum sağlamada sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu şekilde göç sonrası kente uyum sağlamakta güçlük yaşayan

bireyler kır ile olan ilişkilerini sıcak tutmayı amaçlamaktadırlar. Bu hususta, buldukları bölgede kırsal alanla ilişkilerini sağlam tutmak için aynı yerden göçen gruplar ile bir araya gelmekte ve hemşehri ilişkilerini oluşturmaktadırlar. Oluşturulan hemşehri ilişkileri de, kırsal alandan kente göçenler için kentin zorlu şartlarına uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır. Fakat bu kente uyum sağlama durumu günümüzde farklılaşarak yeni biçim ve işlevler kazanmıştır.

Günümüzde hemşehri örgütlenmesinin biçim ve işlevi çeşitli değişikliklere uğramıştır. Özellikle işlevsel olarak daha fazla ön plana çıkan bu değişiklikler ile birlikte artık hemşehricilik veyahut da hemşehri örgütlenmesi geçmişteki gibi şehirde yalnız kalmış, garip kalmış, nereye gideceğini bilmeyen insanların sığındığı bir yer olmaktan çıkmıştır. Artık şehir dediğimiz yerin bir zenginlik mekan olduğu bilinmektedir. Şehir tanınmıştır. Hemşehricilik, bu zenginlikten nasıl pay alabiliriz amacı güden bir örgütlenme haline dönüşmüştür. Bu amaç hemşehri dernekleri aracılığı ile gözetilmektedir. Bu nedenle geçirdiği değişim ve dönüşümlerle birlikte, hemşehri dayanışmasının, somut karşılıklarının, hemşehri dernekleri üzerinden aranması gerekmektedir. Bu nedenle öncelikli olarak dernek kavramı ve dernek kurma özgürlüğünden bahsedilmiş, sonrasında da hemşehri dernekleri ile ilgili bilgiler aktarılmıştır.

1.2.4. Dernek Kavramı

Sanayileşme ile birlikte oluşan sanayi toplumu ile birlikte dernek yapılanmalarının ortaya çıkmaya başladığı söylenebilir. Sanayileşme ile birlikte ekonomik gelişmenin artmıştır. Ekonomik gelişme ile beraber iş bölümü yaygınlaşmıştır. İş bölümünün yaygınlaşması da meslekte uzmanlaşmayı getirmiştir. Bu süreç sonucunda çoğunluğun kentsel alanlarda yaşadığı, karmaşık ilişkiler barındıran bir toplum yapısı ortaya çıkmıştır. Karmaşık toplum yapısı içerisinde birçok farklı grup barındırabilmektedir. Farklı gruplar kendi içlerinde çatışmalar yaşamaktadırlar. Bu çatışmalar sonucunda ise kendi çıkarlarını gözeten gruplar ile bir araya gelerek örgütlenmeler oluşturmaktadırlar. Bu örgütlenme biçimlerinden biri de derneklerdir (Şahin, 1997, s.322).

17. yüzyıldan itibaren Avrupa’da görülmeye başlanan sivil toplum örgütü niteliğindeki sendika, cemiyet, kulüp, dernek tipi yapılanmalar ülkemizde Tanzimat Döneminde görülmeye başlanmıştır. Cumhuriyet öncesi dönemde sivil toplum bağlamında ortaya çıkan ilk yapılanmalar Tanzimat Döneminde kurulmuş olan derneklerdir. Osmanlı’da 19. Yüzyılda görülmeye başlanmasının nedeni bu dönemde artan sanayileşme, kentleşme ve etkin olarak ticaretin artması gibi durumlardır. İlk dernekler düzensiz bir şekilde ve geçici olarak kurulmuşlardır. Çok uluslu bir devlet olan Osmanlı devletinde 1850 yılı ve sonrasında Rum ve Yahudilerin dernekler kurduğu görülmektedir. İzmir, İstanbul gibi şehirlerde başlayan dernek kurma çalışmaları 1860 yılı sonrasında hızlanmıştır (Alkan, 2003, s.6). Dernekler ile ilgili olarak anayasalarda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bu bağlamda anayasal dönemler içerisinde dernekleri incelemek yararlı olacaktır.

1921 Anayasası döneminde dernekler ile ilgili olarak herhangi bir düzenleme yapılmadığı görülmektedir. Çok kısa bir Anayasa olan 1921 Anayasasında “Hak ve Özgürlükler” bölümü bulunmamaktadır. Anayasanın yapıldığı dönem şartları gereği içerisinde sadece devletin temel kuruluşunu gösteren düzenlemeler mevcuttur (Parla, 1997, s.15). 1926 yılında yapılan Medeni Kanunda “Cemiyetler” başlığı vardır. Bu başlıkta derneklerle ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Bu bölümde derneğin yapısı, dernek tüzüğünün kanuni yapısı, derneğin tescili gibi konular ele alınmaktadır. Buradaki düzenlemelere göre, dernekler tüzüklerinde, dernek olmak istediklerini belirttiklerinde, tüzel kişilik kazanacaklarına dair madde yer almaktadır (Sönmez, 2010, s.90).

1961 Anayasasında dernek kurma hakkı kişi hak ve ödevleri bölümünde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere göre herkesin önceden izin almaksızın dernek kurabileceği ve dernek kurma hakkının ancak kamu düzenini tehdit eden durumlarda ve genel ahlaka aykırı durumlarda kısıtlanabileceği belirtilmiştir. 1961 Anayasasının kişisel hakları güvence altına alan yapısı sivil toplumun gelişimine olumlu bir katkı sağlamıştır. 1961 ve 1971 yılları arasında dernek sayılarında görülen artış da bu olumlu katkının bir sonucudur (Tosun, 2001, s.278).

1982 anayasasında dernekler ile ilgili düzenlemeler kişinin hakları ve ödevleri içerisinde sayılmış ve toplantı hak ve özgürlüğü başlığında yer verilmiştir. Anayasanın 33. maddesinde herkesin önceden izin almaya ihtiyaç duymadan dernek kurabileceği

belirtilmiştir. Buna ek olarak kimsenin kurulan bir derneğe üyelik için zorlanamayacağı da hüküm ile güvence altına alınmıştır. Ayrıca 1982 anayasasında derneklerin, temel hak ve hürriyetleri sınırlandıran 13. Maddeye aykırı hareket edemeyecekleri şeklinde hüküm yer almaktadır. Bu hükümlere ek olarak 33. Maddede dernekler ile ilgili bazı özel yasaklar getirilmiştir. 1982 Anayasasına göre dernekler, kanunda belirtilen durumlarda, hâkimin vereceği karar ile kapatılabilir. Ayrıca kanunda belirtilen özel durumlarda yetkili merciler tarafından faaliyetlerinden alıkonabilirler (Parla, 1997, s.36).

1982 Anayasası 9 kez değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklerden 1995, 2001 ve 2004 yıllarında yapılanlar geniş kapsamlı değişikliklerdir. Anayasanın 33.maddesinde bulunan dernekler ile ilgili hükümler 1995 ve 2001 yıllarında değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişikliklerle derneklerle ilgili belirtilen yasaklar kaldırılmıştır. 33.maddenin içerdiği ve yapılan düzenlemeler sonucu kaldırılan yasaklar; “derneklerin siyasi amaçlarının bulunması”, “siyasi faaliyetlerde bulunmaları”, “siyasi partiler tarafından desteklenmeleri ve siyasi partilere destek olmaları”, “sendika, meslek kuruluşları ve vakıflar ile işbirliği içerisinde bu amaçları gerçekleştirme” yasaklarıdır (Sönmez, 2010, s.96).

07.10.1983 yılında kabul edilen 2908 Sayılı Dernekler Kanunu, 1630 sayılı eski Dernekler Kanunu ve içerdiği ek ve değişikliklerin tümünü hükümsüz kılmıştır. 2908 Sayılı Dernekler Kanununda, dernek tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre dernek; kanunlarla yasaklanmamış durumlarda, kazanç sağlama amacı gütmeyen, en az 7 gerçek veya tüzel kişinin bir araya gelerek oluşturduğu tüzel kişiliğe sahip örgütlenmeler olarak tanımlanmıştır. 2908 Sayılı Kanunda 8 kez değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikler, dernek kurmanın önünde engel teşkil eden hususların kaldırılması amacıyla gerçekleştirilmiştir (Sönmez, 2010, s.96).

2908 Sayılı Kanunda, 2002 ve 2003 yıllarında büyük değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklikler sonucunda 23.11.2004 tarihinde yayımlanmış olan 5253 sayılı Dernekler Kanunu yürürlüğe konulmuştur. 5283 Sayılı Dernekler Kanunu ile dernekleşmeye sivil bir bakış açısı kazandırılmıştır. Dernekler ile ilgili olarak kabul edilen olumsuz anlayış yerini özgürlükçü bir anlayışa bırakmıştır (Yazıcıoğlu, 2001, s.120).

1.2.5. Hemşehri Dernekleri

Kırsal alanlarda sosyal ilişkiler kentlere göre daha güçlü bir nitelik taşımaktadır. Sosyal ilişki ağları güçlü kırsal kökenli cemaatler, bu gruplara üye bireylerin kente göç etmeleri sonucu kentlerde de sahip oldukları nitelikleri korumaya çalışmaktadır. Cemaat tipi örgütlenmeler kırdan kente göç eden insanların kente tutunması, eklemelenmesi açısından tampon bir mekanizma özelliği göstermektedir (Kıray, 1964, s.7; Aktaş vd., 2006, s.52).

Göç sürecinin ardından kentlere yerleşen nüfus, kente uyum sağlamada büyük sıkıntılarla karşılaşmıştır. Resmi iş alanlarının az olması nedeniyle iş bulamama sorunları yaşamışlar, kentlerde bulunan örgütlerin iş bulma, kalacak yer bulma gibi sorunlarını çözmede yetersiz kalması nedeniyle kendi aralarında geliştirdikleri örüntülerle bu sorunları çözme yoluna gitmişlerdir (Orozco, 2009, s.1; Kahya, 2006, s.8).

Kente göç eden nüfus, kent içerisinde yeterli düzeyde aile ve akrabalık ilişkisi kuramamıştır. Bu nedenle de kente kendilerinden önce gelen ve kendilerine yabancı olan bu çevre ile daha fazla etkileşimi olan hemşehrilerinin oluşturduğu hemşehri derneklerine yönelmektedir. Kente göç eden nüfusun bu tercihi, bir taraftan sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı gerçekleştirmek anlamına gelirken diğer taraftan da kent içerisinde, kendilerini de ilgilendiren konularda alacakları siyasi kararları örgütlü bir yapı ile yönlendirmek ve şekillendirmek anlamına da gelmektedir (Şahin, 2015, s.45).

Hemşehri dernekleri, öncelikle kentlerde yaşanan hızlı değişimin bir sonucu olarak, insanların göç ettikleri kentlerde karşılaştıkları sorunları çözmek ve yardımlaşmak için kurulmuşlardır. Bu özellikleri dolayısıyla hemşehri derneklerinin iç göçler ile doğrudan bağlantısı olduğu söylenebilir (Altıparmak, 2015, s.447). Hemşehri dernekleri iç göçler sonucunda yeni yerleşim alanlarına gelen göçmenlerin kurmuş olduğu (Paul ve Gammage, 2004, s.8) ve hemşehrilik olgusunu formel alana taşıyan örgütlenmelerdir (Kurtoğlu,2012, s.142). Daha sonra uluslararası göç ile oluşmuş olan hemşehrilik grupları da benzer yapılar oluşturmuşlardır.

Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS) 2020 yılı verilerine göre Türkiye’de mevcut hemşehri derneklerinin sayısı 16670’e ulaşmıştır. Bu derneklerin yaklaşık yarısı (8919) Marmara Bölgesinde ve özellikle İstanbul’da faaliyet göstermektedir. Özellikle

İstanbul'da son yıllarda hemşehri derneklerinde önemli bir artış gerçekleşmiştir. 1997 yılında İstanbul'da 1922 adet hemşehri derneği var iken (Narlı, 1999), 2019 yılında bu sayı 6834'e ulaşmıştır. Son yirmi yıllık dönem içinde İstanbul'daki dernek sayıları yaklaşık üç kat artış göstermiştir. Türkiye'de toplam derneklerin yaklaşık %7.2'si hemşehri derneklerinden oluşurken bu oran Marmara Bölgesinde yaklaşık %53,47 gibi yüksek bir oranı içermektedir (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2020).

Kent yaşamına uyum sürecinde insanların aile ve akrabaları dışında bu uyumu gerçekleştirmeleri için en büyük faydayı hemşehrilik ilişkileri ve sürekli olarak bir araya geldikleri hemşehri dernekleri sağlamıştır. Yaşadıkları topluma yabancılaşan insanların uyum süreci bu şekilde daha kolay bir hale gelmiştir (Dikme ve Gönen, 2014, s.730). Hemşehrilik ilişkilerini, (cemaatlere benzer özellikler gösteren bu ilişki biçimini) kabul eden insanlar, sosyal ve idari alanlarda kendilerine yer bulabilmektedirler. Bireyler bu şekilde etkinliklerini artırarak, yaşadıkları toplumda var olduklarını hissetmiş ve hissettirmişlerdir (Dikme ve Gönen, 2014, s.730).

Hemşehri dernekleri genel olarak hemşehrilerin kent içerisindeki çeşitli sorunlarına çözüm bulmaya çalışmaktadırlar. Bununla beraber bazı dernekler geldikleri bölgenin gelişip kalkınması amacı ile çalışmalar da yapmaktadırlar. Bu biçimiyle hemşehri dernekleri kent içerisinde elde ettikleri siyasal, ekonomik gücü kullanarak memleketlerine çeşitli yardımların ulaştırılmasını sağlamaktadırlar. Buradan anlaşılacağı üzere kentlerde kurulan bu birlikler kırsal alanları da etkileyebilmektedirler (Altıparmak, 2015, s.449).

Kente göç sonrası yaşanan kentleşme ve kırsaldan gelen insanların modernleşmesi açısından dernekler, olumlu işlevler üstlenebilmektedir. Aynı dernekler kendi çıkarlarını korumak ve artırmak amacıyla siyasal bir kimliğe bürünerek siyasetle yakın ilişki içine de girmeye başlamışlardır. Hemşehri derneklerinin nitelikleri incelendiğinde sivil toplum kuruluşu işlevlerinden dolayı da önemli oldukları söylenmelidir. Bu tespitlerden de anlaşılacağı gibi hemşehri derneklerinin ortaya çıkış ve gelişimi incelendiğinde özellikle iki önemli aşama zikredilmelidir. Bunlardan ilki kuruluş aşamasında "tampon bir mekanizma" olması günümüzde ise "siyasal bir aktör" olmasıdır (Özdemir, 2013, s.945).

1.2.6. Hemşehriliğin Olumlu ve Olumsuz İşlevleri

Kentlerde kayıt dışı ekonominin yaygınlaşması ve bu durumun oluşturduğu ekonomik anlayış, toplum yapısı ve enformel ilişkilerin gelişimi, göç sonrası kentlileşme ve kente uyum sağlamada tampon mekanizma işlevi gören hemşehrilik ilişkilerinin ortaya çıkmasına ve gelişmesine yol açmıştır. Ortaya çıkan bu ilişki biçimi ile birlikte kentin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve sosyo-politik yapısında birtakım yeni tutunma stratejilerinin oluşumunu sağlamıştır. Geleneksel, dayanışmayı ön planda tutan ve bir cemaat özelliği gösteren yapısı ile hemşehri ilişkileri, kırdan kente göç sonucunda, göçmenlerin kente uyum süreçlerini kolaylaştırmış, kentte kaybolmanın, erimenin ve ezilmenin önlenmesine yardımcı olmuştur. Geleneksel dayanışma yapısını kent ortamına taşımış ve yeniden yapılandırılmasında etkin bir rol almıştır (Erder, 1996, s.11; Kurtoğlu, 1989, s.3).

Hemşehri ilişkileri, gurbet adı da verilen kendisinin ait olduğu coğrafya dışındaki yerlerde insanların yalnız kalmasını önlemeye yardımcı olmuş ve hemşehriler arasında çeşitli sosyal yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine imkân vermiştir. Bu şekilde hemşehri bağıyla bağlanan kişiler kendi kültürlerini korumuş, sürdürmüş ve gelecek nesillere aktarabilmişlerdir. Hemşehriler sahip oldukları ortak kültürlerini birbirleriyle paylaşp ve yaşatabilmektedirler. Bu haliyle hemşehri olma durumu, dayanışma olgusundan yola çıkarak kişilerin birbirlerine yarar sağlamasına katkıda bulunmaktadır (Bayraktar, 2003, s.107) .

Hemşehrilik, ilişkileri ve örgütlenmeleri, hem eski hem de yeni olan düzene yönelik nitelikler taşımaktadır. Geleneksel yapının korunmasına yardımcı olurken kentin sahip olduğu özelliklere göre de kendisini yenilemekte ve geliştirmektedir. Bu şekilde de eski ile yeni arasında bir bağ kurmakta ve hemşehrilerin kente uyumunu sağlarken geleneksel özelliklerinin de sürdürülmesine yardımcı olmaktadır (Şahin, 2015, s.58).

Hemşehrilik, birbirini hemşehri olarak tanımlayanlar için yakınlaştırıcı bir olgudur. Hemşehriler bu şekilde, birliktelik kurabilmekte, hemşehrileriyle ortak iş yapabilmekte ve çeşitli alanlarda yardımlaşma ve dayanışmayı gerçekleştirebilmektedirler. Bu şekilde bir birlik beraberlik içinde hareket ederek de kente uyum sağlayabilmektedirler. Hemşehriler, hemşehri dernekleri aracılığı ile bir

araya gelmektedirler. Dernekler, kente yeni göç eden gruplar için dayanışmayı sağlayan bir örgüt niteliği taşımaktadır. Ayrıca hemşehrilerin işten çıktıklarında ve boş zamanlarında bir araya gelmelerini sağlayabilmekte ve bütünleştirici bir nitelik taşımaktadır (Tekşen, 2003, s.132).

Hemşehri dernekleri çeşitli alanlarda (sağlık, ekonomi, altyapı eğitim, siyaset vb.) faaliyetlerde bulunmaktadır. Yaptıkları bu faaliyetler ile hem kendi üyelerine hem de buldukları kente çeşitli katkılar sağlamaya çalışmaktadırlar. Dernekler, kente yeni göç eden hemşehrilerinin iş bulma, barınma gibi temel ihtiyaçlarının giderilmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca bu dernekler, gelir kaynaklarından dolayı kazandıkları maddi güç ile kentlerde güçlenmelerinin yanı sıra memleketleri için de çeşitli yardımlar yapabilecek duruma gelmişlerdir. 1980'li yıllarda birçok köye hizmetler (elektrik, su vb.) dernekler vasıtasıyla ulaştırılmıştır. Ayrıca dernekler, öğrencilere burs verme, çeşitli etkinlikler düzenleme ve istihdam oluşturma alanlarında da güçlü ve etkin bir konumdadırlar. Hemşehri dernekleri bu konumları itibariyle de hem kamu hem de özel sektör alanlarında sıkı ilişkiler kurabilmektedirler (Kurtoğlu, 2012, s.149).

Hemşehri ilişkileri göç sonrasında çeşitli açılardan göç edenlere yarar sağlayabilmektedir. Bu yarar hastanede doktor bulmak, kamu kurumlarında gerekli olan işlemleri kolayca halletmek, borç ihtiyacı gibi durumlarda borç alabilmek gibi durumlarda ortaya çıkmaktadır. Normal şartlarda formel kurallara uyulması beklenir. Fakat enformel ilişki ağlarında bu durum zaman zaman değişebilmektedir. Kişiler formel olmayan işler yapacakları zaman bu ağlara başvurabilmektedirler. Bunun nedeni insanların kurdukları ilişkilerin kurallara göre değil, birbirlerine karşı oluşturdukları güven ve dayanışmaya göre şekillenmesidir. Bu güvenin sınırları oldukça geniştir. Fakat hemşehriye olan güven sınırsız değildir. Bu tarz ilişkilerde güven karşılıklı etkileşimle yakından alakalıdır. Birbirleriyle olan ilişkileri, mal değişimi, iş yaptırma, iyilik isteme gibi durumlar bu güvenin sınırlarını belirlemektedir. Genel olarak bu tarz oluşumlarda bugün veren yarın alır mantığıyla hareket edilebilmektedir. Vermek yani geri ödemek şeklinde de tanımlayabileceğimiz verme sorumluluğu ahlaki bir değerdir. Kişi bunu gerçekleştirmezse bulunduğu ağın dışına itilmektedir (Altay, 2009, s.88).

Hemşehri ilişkilerinin temelinde karşılıklı güven esas alınmaktadır. Karşılıklı güven sonucu hemşehrilik bağıyla bağlı insanlar devlet kurumlarında işe girmek, hastanelerde sıra almak, bir tanıdığa kalacak yer ve iş bulmak gibi alanlarda birbirlerine

yardımcı olmaktadır. Bu, hemşehriliğin çeşitli işlevlerinden birini oluşturmaktadır. Aynı bölgeden gelen akrabaların ve hemşehri bağıyla bağlı olan insanların bu ilişkileri geldikleri bölgenin özelliklerinin sürdürülmesinin yanında kente uyum sağlama sürecinde insanlara yardımcı olarak bireyin kente uyum sağlama açısından önem taşımaktadır (Gümüş, 2010, s.234).

Kısacası, hemşehrilik, ilişkileri ve örgütlenmeleri aracılığı ile kente uyum sürecinde sorun yaşayan göçmenleri, kıra özgü cemaat yapısı ve sahip olduğu işlevler aracılığıyla bir araya getirmektedir. Günümüzde hemşehrilik, hemşehri dernekleri ile ve bu örgütlü yapının verdiği güç ile birlikte, sağladığı bu yararların yanında kentin yerel siyasetinde etkili olabilecek bir noktaya da gelmiştir (Bal, 1997, s.431). Elde ettikleri güçle birlikte hemşehriler, kent yaşamında aktif olabilmekte, karar alma süreçlerine katılabilmekte ve sonuçlara etki edebilmektedirler. Bunun bir sonucu olarak, siyaset, seçimlerde oy alabilmek için hemşehriler ile yakın ilişki kurmakta ve hemşehrilerin beklentilerini karşılamaya çalışmaktadırlar (Yılmaz, 2008, s.115). Hemşehrilik, birçok açıdan göçmenlere faydalar sağlamanın yanında, örgütlü bir yapılanmanın getirdiği güç ile birlikte, birçok olumsuz işlevin ortaya çıkmasına da sebep olmuştur.

Hemşehrilik ile ilgili en çok tartışılan konular içinde kollamacılık ve kayırmacılık öne çıkar. Siyasal alandaki patronaj ilişkilerine benzer bir etki bu anlamda hemşehri ilişkilerinde de öne çıkmaktadır. Konuyla ilgili olarak Ayata, kırsal alandaki topluluk ilişkilerinin hemşehrilerin kendi yakın çevresiyle sınırlı olduğunu, hemşehriliğin günlük yaşamda önemli bir yeri olduğunu fakat siyasal alanda patronaj ilişkilerinden çok klientalist ilişkilerin yaygın olduğunu belirtmektedir (Ayata, 2003, s.37).

Patronaj (himaye), siyasi partilerin iktidara gelmesiyle birlikte çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan “üst düzey bürokratları” görevlerinden alarak, yerlerine siyasi yandaşlık ve ideoloji gibi etkenlere dayalı olarak yeni görevliler atamalarıdır (Özkanan ve Erdem, 2014, s.194). Klientalizm (müştericilik/vekillik) ise mevcut kamusal kaynakların ve rant araçlarının, kamu mal ve hizmetlerinin kalitesini artırmak yerine, ihaleler ve özelleştirmeler gibi yöntemler kullanılarak eş, dost, akraba ve siyasal yandaşlara verilmesidir (Özkanan ve Erdem, 2014, s.196).

Ayata'nın siyasal alanda klientalist ilişkilerin daha yaygın olduğu görüşüne karşılık Kurtoğlu, siyasal alanda mevcut olan ilişkilerin geldiği noktayı kollamacılık

(kayırmacılık) ilişkilerinin önemli bir unsuru olarak görmektedir. Ona göre siyasetin doğası gereği hemşehri dernekleri siyasi alana girdiklerinde ve partiler ile yakınlık kurduklarında bir o kadar da kollamacılığa yakınlaşmaktadır (Kurtoğlu, 2012, s.154).

Kayırmacılık, daha çok kamusal alanlarda karar alma sürecini etkileyen bir olgudur. Ülkelerin kamusal alanlarındaki bürokratik yapıda ciddi bir biçimde sorunlara yol açabilmektedir (Tortop, 1994, s.48). Kayırmacılık, belirli bir durum içerisinde; kişinin hem kendi çıkarlarını gözeten biri ile ilişki içinde olması, hem de onun çıkarlarını da koruyacak biçimde hareketlerde bulunması durumudur. Kavram ilişkisel bir yapıdadır ve en az iki kişi arasında olabilmektedir. Kayırmacılık eylemi içerisinde bir kollanan ve bir kollayan barındırmaktadır (Kurtoğlu, 2012, s.144). Kayırmacılık birçok kategoride incelenebilmektedir.

Ülkemizde sıklıkla tanık olduğumuz ve belirli bir pozisyonda belirli kriterlerde iş kurma, işçi alma, memur istihdamı, ihaleler, mülakatlar vb. durumlarda söz konusu olan pozisyona aday olan adaylar içinden, adayın, pozisyon için gerekli niteliklere sahip olup olmadığına bakılmaksızın, devletin çeşitli üst düzey noktalarında yer alan kamu görevlisi, politikacı, bürokrat, doktor, hâkim, savcı vb. kişiler veya bu kişileri etkileyebilen devlet dışı kademelerde güçlü olan kişiler ile olan akrabalıkları dikkate alınarak ilgili pozisyona getirilmesine nepotizm, bir diğer deyişle akraba kayırmacılığı denilmektedir (Özkanan ve Erdem, 2016, s.10).

Nepotizme benzer yönleri bulunan bir diğer kayırma biçimi de kronizmdir. Belirli bir pozisyon için aranılan bir adayın, herhangi bir şekilde o pozisyonla ilgili bilgi, beceri, yetenek, deneyim vb. durumlarına bakılmaksızın, sadece belirli kilit noktadaki güçlü kişileri tanıyan olmaları dolayısı ile ön plana çıkarılmaları durumu olarak tanımlanmaktadır. Kelimenin kökeni incelendiğinde; 17.yüzyılda ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Cambridge üniversitesinde okuyan öğrencilerin kendi aralarında kullandıkları bir kelime olan “crony” kelimesinden türetilmiştir. Anlamı ise uzun süre bitmeyecek arkadaşlık olarak çevrilmektedir (Özkanan ve Erdem, 2016, s.11).

Bir diğer kayırmacılık biçimi de partizanlıktır. Siyasi kayırmacılık olarak da adlandırılan bu kayırma biçiminde; siyasi partiler; iktidarı elde ettikten sonra kendi seçmenlerini diğer insanlardan önde tutarak çeşitli durumlarda onlara özel bir muamele göstermektedirler. Seçimlerden sonra, çeşitli kademelerdeki kamu görevlilerinin görev alanlarını değiştirmekte ve liyakat, tecrübe, bilgi, beceri gibi nitelikler yerine güvenilir

olma, sır saklayabilme ve partiyi gözetme gibi nitelikleri ön planda tutan kişileri yerleştirmektedirler. Yani gücü elde bulundurdıkları her alandaki ilgili pozisyonlara kendi destekçilerini getirmektedirler. Bu şekilde siyasi partilerin kendi destekçilerine sağladıkları haksız rant partizanlık olarak tanımlanmaktadır (Gökçe vd., 2002, s.56).

Partizanlıkla benzerlik gösteren fakat birkaç yönüyle farklılaşan bir diğer kayırma biçimi de patronajdır. Patronaj, klientalizmin, patron ile müşteri arasındaki yansımasıdır. Patron-müşteri klientalizmi olarak da geçmektedir. Para, mülk gibi çeşitli imkânları elinde bulunduran toprak sahiplerinin, kendi nüfuz alanlarında bulunan insan gruplarına, yaşamlarına sürdürebilecek imkanları sunmaları ve bunun karşılığı olarak kendi sermayelerini ve ünlerini devam ettirmeleri şeklinde oluşan bir ilişki biçimidir. Genellikle tarım toplumlarına ve eski derebeylik dönemlerine kadar uzanan, toprağa dayalı yaşam alanlarında çeşitli dini inanışlar, yazılı olmayan normlar ve töreler ile sağlanmıştır. Patronaj ilişkileri bünyesinde karşılıklılık barındırmaktadır. Fakat bu karşılıklılık taraflar için eşitlikten ziyade bir eşitsizlik içerisinde gerçekleşmektedir. Bu şekilde kurulmuş olan yüz-yüze birincil ilişkiler patronaj olgusunun kaynağını oluşturmaktadır (Kurtoğlu, 2012, s.145).

Patronaj ilişkilerinin siyasete yansması; siyasal düzen içerisinde, iktidara gelen siyasi partilerin, kendilerinden önceki partilerin tüm kademelerindeki çalışanları çıkararak yerlerine kendi ideolojilerini destekleyen, kronizm ve nepotizm açısından kendilerinden olan kişileri getirmeleri şeklinde gerçekleşmektedir. Partizanlıktan farklılaşan yönü ise partizanlıkta çok az da olsa yer alan liyakat unsurunun patronaj içerisinde hiç yer almamasıdır (Özsemerci, 2002, s.30).

Kayırmacılığın bir sanat olarak tanımlandığı ve kimin ne alacağını bilimi (Brinkerhoff ve Goldsmith, 2002, s.2) olarak tanımlanan bir diğer kayırmacılık biçimi ise klientalizmdir. Klientalizm bilinçli bir politika sistemidir. Gücü elde eden siyasal grupların sadece iş ve işçi alma gibi durumlarda değil, diğer tüm alanlarda kaynakları kendi siyasi çevrelerine dağıtmaları durumudur (Ayata, 1994, s.59). Bu bağlamda klientalizm, kamusal kaynakların ve rant araçlarının, hizmet kalitesini artırma amacı gütmeyen, ihale ve özelleştirme gibi araçlar kullanılarak kendi eş, dost, akraba, arkadaş çevresi ve kendi destekçilerine dağıtılması şeklinde tanımlanabilmektedir (Keefer, 2007, s.804).

Klientalist ilişkide, patronaj kaynaklı bir siyasal süreç gerçekleştiğinden dolayı hemşehriler, üyesi oldukları derneklerin direktifleri dışına çıkamazlar ve derneklerden bağımsız hareket edemezler. Bu süreç, hemşehri derneklerinin kimlik kazanmasına yardımcı olur ve siyasal bir aktör konumuna getirir. Ancak kazanılan bu hemşehri kimliği göçmenlerin aidiyet duygusunu belirlemektedir. Bu durum ulus devletin, yurttaş kimliği ile çatışmaktadır. Bu çatışma, kente göç eden bireylerin kentli olma durumları ve demokratik bir özne olma durumlarına engel teşkil etmektedir (Sarıbay, 1994, s.45).

Günümüzde hemşehrilik, sahip olduğu işlevler dolayısı ile kayırmacılık biçimlerinden biri haline gelmiştir. Hemşehrilik, siyaset ile olan ilişkisinde, klientalizm ve patronaj ilişkilerinin yeniden üretilmesinde rol oynamaktadır (Narlı, 2002). Aynı yerden gelen kişiler arasındaki bir dayanışma biçimi olan hemşehrilik ilişkilerinde; insanlar birbirlerine olan yakınlıklarını tanımlamak için akrabalık, coğrafya, etnik köken, din vb. ortaklık taşıyan bağları kullanmaktadırlar (Dubetsky, 1976, s.445). Bireylerin tek başlarına kentsel alanlarda çeşitli sorunlarla karşılaştıkları noktada hemşehrilik ön plana çıkmaktadır. Fakat hemşehrilik taşıdığı unsurlar ve hemşehrilerin, buldukları kentteki elde ettiği güç oranında kayırmacılık eylemlerinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Köse, 2008, s.230).

Bu bağlamda, hemşehrilerin bir araya gelerek oluşturdukları hemşehri dernekleri, belirli bir güç elde ettikten sonra, temelinde çıkar grubu olmamasına rağmen bir çıkar grubu niteliği kazanmaktadır. Özellikle siyasal alanda, seçim zamanlarında, kendi hemşehrilerinin çıkarlarını gözetmek amacıyla siyasi partilerle yakın ilişki içerisine girmekte ve bir baskı grubu haline gelmektedirler (Özdemir, 2013, s.943).

Hemşehriliğin, kollamacılık ilişkilerinde çıkar odaklı baskı grubu olabilmelerinin arka planında karar alma süreçlerinin farklı boyutları bulunmaktadır. Hemşehrilerin çıkar amaçlı girdikleri bu ilişkiler tek taraflı değildir. Karşılıklı bir değişim söz konusudur. Bu değişimde rol oynayan aktörler, siyasiler ve hemşehri gruplarıdır. Bu süreçte siyasiler oy, hemşehriler ise rant beklemektedirler. Karşılıklı olan bu durumda iki taraf da risk altında kalmadan çıkarlarını maksimize etmektedirler (Aktan, 1993, s.134). Bu noktada, hemşehriliğin siyaset ile olan ilişkisini incelemek karar alma süreçlerinin yapısını anlamak açısından yararlı olacaktır.

1.2.7. Hemşehrilik ve Siyaset

Hemşehrilik yapısı itibariyle yardımlaşma ve dayanışma temelli bir ilişki biçimidir. Hemşehriyer yardımlaşma ve dayanışmayı gerçekleştirmek için dernekleşmektedirler. Hemşehri dernekleri temelde bu yardımlaşma ve dayanışmayı esas almaktadır. Fakat göç sonucu gerçekleşen kentleşme ve buna bağlı olarak gelişen kentlileşme ve kente uyum faktörleri ile yeni işlevler kazanmışlardır. Bu işlevlerden biri de hemşehrilikğin siyasal bir aktör olmasıdır (Narlı, 2002).

Hemşehri dernekleri, temelinde siyasal bir yapı olmamakla birlikte, üye sayıları ve üye sayıları itibariyle oluşturdukları sayısal potansiyel ile birlikte siyasal alanda, siyasetçilerin dikkatini çekmektedirler. Siyasetçiler, hemşehri derneklerini sık sık ziyaret ederek, derneklerin sahip olduğu sayısal güç potansiyelini kendi çıkarları için kullanmaya çalışmaktadırlar (Önen, 1997, s.455). Partiler sürekli olarak bir oy kaygısı taşımaktadırlar. Bu nedenle hemşehri dernekleri ile olan ilişkilerine özen göstermektedirler. Oy kaygısının çözümü için hemşehri dernekleri ile sıkı ilişkiler kurmakta ve hemşehriyerin beklentilerini karşılamak için çaba sarf etmektedirler. Özel çaba ve gayretler ile siyasetçiler, hemşehrisi olmadıkları dernekler de dâhil olmak üzere, hemşehri derneklerinin faaliyetlerine katılırlar ve kamuoyunda, onların kendi taraflarında olduklarını belirtme ihtiyacı duyarlar (Narlı, 1999).

Hemşehri dernekleri siyasilerin bu yaklaşımlarını bir fırsat olarak görmekte ve üyeleri için sağlayabilecekleri her türlü katkıyı elde etmeye çalışmaktadırlar. Elde etmek istedikleri çıkarları için siyasal karar organlarında baskı uygulamaktadırlar. Bu yönüyle de bir baskı grubu olma özelliği göstermektedirler (Kurtbeyoğlu, 2005, s.144).

Ayrıca hemşehri derneklerinin yöneticileri, dışa dönük bir profil sergiledikleri için siyasal partilerle rahatlıkla ilişki kurabilir ve kendilerine yer edinebilirler. Bu açıdan da hemşehri dernekleri, siyasette kadro devşiren bir aktör olarak değerlendirilebilir. Derneklerin partiler ile olan ilişkileri de çoğunlukla bu potansiyelin açığa çıkmasıyla doğmaktadır. Hemşehri dernekleri bu amaçla, seçim dönemlerinde, derneklerini propaganda yapmak için gelen siyasilere açmaktadırlar. Bu noktada dernekler için hangi partinin geldiğinin bir önemi yoktur. Önemli olan üyelerin beklentileridir. Bunun için de kendilerine en iyi seçeneği sunan partilere oy verirler. Partiler de bu durumu bilirler ve buna göre çalışmalar yaparlar (Narlı, 2002).

Hemşehrilik olgusunun geçmişten günümüze geçirdiği dönüşümle birlikte geldiği nokta siyaset ile yakından ilişkilidir. Bu bağlamda Kurtoğlu'nun da vurguladığı gibi hemşehrilik ve siyaset ilişkisi, klientalizm ve patronaj ilişkileri çevresinde şekillenen ve tamamen çıkarların ön planda olduğu bir zeminde gerçekleşmektedir (Kurtoğlu, 2012, s.155). Günümüzde hemşehri dayanışması dernekler aracılığı ile sürdürülmektedir. Fakat hemşehri dernekleri üyelerinin çıkarları doğrultusunda hareket etme eğilimi göstermektedirler. Bununla beraber siyasi alandaki aktörler, özellikle siyasi partiler, hemşehri derneklerinin üye sayılarından dolayı kazandığı sayısal gücü kullanarak oy toplamak istemektedirler. Bu durum sonucunda da karşılıklı çıkar ilişkisine dayalı bir hemşehri-siyaset ilişkisi oluşmaktadır. Bu çalışma, hemşehri dayanışmasının sosyo-politik yönlerini yürütülen alan araştırması ile bu kapsamda tespit etmeyi amaçlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYO-POLİTİK AÇIDAN HEMŞEHRİ DAYANIŞMASI: İSTANBUL'DAKİ REŞADİYELİLER ÖRNEĞİ

2.1. ARAŞTIRMA MODELİ VE UYGULAMA

2.1.1. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı

Hemşehrilik, göç sonrası ortaya çıkan birtakım durumlar sonucu gelişmiş bir kavramdır. Göç eden insanların kentlere alışamaması, yabancılık çekmesi, kırsal yaşama ait özellikleri devam ettirmeye çalışması, hem kente uyum sağlamaya çalışıp hem de eski bağlarını devam ettirme isteği gibi nedenlerle kentlerde göç sonrası sorunlar oluşmaya başlamıştır. İnsanlar göç ettikleri kentte hastane ihtiyaçları olduğunda, yeni bir iş bulmaları gerektiğinde, yeni taşındıkları için bir süre kalacak yer bulmaları gerektiğinde kendilerine yardımcı olacak çözüm yolları, bir mekanizma aramışlardır. Bu noktada da hemşehrilik ilişkisi adını verdiğimiz enformel bir ilişki biçimi ortaya çıkmıştır. Bu ilişki biçimi, şehre göç eden insanların barınacak yer bulmak, iş bulmak, yabancılık çekmemek ve aidiyet duygusunu devam ettirmek için başvurdukları bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kırdan kente göç eden insanların kent yaşamına uyum sağlama sürecinde, tampon bir mekanizma işlevi görmüş olan bu bağların nasıl işlediği, politik ve sosyolojik açıdan nasıl sonuçlar ortaya çıkardığı ve zaman geçtikçe nasıl bir forma büründüğü oldukça önemlidir. Geçmişte göçlerle birlikte ortaya çıkmış olan “hemşehrilik” olgusu günümüzde de devam etmektedir. Fakat hemşehrilik, artık formelleşerek resmi bir örgütlenmeye dönüşmüştür. Hemşehriliğin içerdiği fonksiyonlar artık hemşehri dernekleri aracılığı ile sürdürülmektedir. Bu nedenle hemşehrilik ile ilgili olarak yapılan bu araştırma, hemşehri dernekleri üzerinden kurgulanmıştır.

İstanbul'daki Reşadiyelilerin kurmuş olduğu dernekler üzerinden, hemşehrilerin dayanışma ilişkilerini ortaya koyarak bu araştırma, özellikle bir kimlik olarak hemşehri dayanışmasının politik ve sosyolojik yönlerini keşfetmeyi amaçlamaktadır.

2.1.2. Araştırmanın Yöntemi

18. ve 19. Yüzyıl boyunca fen bilimlerinde ve sosyal bilimlerde pozitivist anlayışa dayalı rasyonel bilim paradigmalarının etkinliğini sürdürdüğü bilinmektedir. Bu süreçte, pozitivist anlayışı savunan bilim insanları doğayı ve toplumu determinist yaklaşımlar ile ele almışlardır. Çeşitli ampirik incelemeler yapmışlar ve bu araştırmaların sonucunda elde ettikleri verileri evrenin değişmez kuralları olarak kabul etmişlerdir. 20. yüzyıla gelindiğinde ise pozitivist anlayış etkisini kaybetmeye başlamıştır. Bu dönemde, ünlü fizikçi Einstein'ın görelilik kuramı ve Heisenberg'in ortaya attığı belirsizlik ilkesi olarak adlandırılan kuramı sonucunda bilimsel alanda elde edilen değişmezlik ve nesnellığe dayanan anlayış zayıflamış ve bilimin sadece nesnel ve salt gerçek bilgi üretme süreci olmadığı yönünde yeni bir anlayış ortaya çıkmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.27).

Biyolojik, sosyolojik, psikolojik, kültürel vb. birtakım özelliklere sahip olan ve manevi bir boyutu olan insanı anlayabilmek için tek bir bilim dalının ortaya koyduğu bakış açısının insanı anlama noktasında yeterli olmadığı görüşü bilimsel alanda hâkim olmaya başlamıştır. Bu anlayışın önem kazanmasının nedeni, insanın sosyal bir varlık olması ve sürekli değişmesi olarak açıklanmaktadır. Sürekli yeni düşünce ve davranışlar geliştiren insanı anlamak için bu noktada yeni bakış açılarının geliştirilmesi gerekmiştir. Bu bakış açısı da bilimsel alanda mevcut olan nicel araştırmaların yanında yeni olarak geliştirilen nitel yaklaşımlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.28).

Nicel araştırmalar, çevrede gelişen olay ve olguları nesnel bir biçimde incelemeye çalışır (Arslan, 2012: 13). Ortada bulunan durumu sayılar ve belgeler ile ifade etmeyi amaçlar. Bunu devamlı olarak yapma olanağı bulunduğu için ise nesnel özellik taşır. Araştırmacının mümkün olduğunca tarafsız olması beklenir. Burada daha çok parçadan bütüne doğru bir yol çizilir (Padem, 2012, s.58). Araştırma yapan kişiler araştırmalarına kendi yorumlarını katmamak ve objektif olmak için çaba gösterirler (Odabaşı, 1999: 58). Nicel araştırma ile bir bilgi ortaya atıldıysa tersi kanıtlanana kadar geçerli sayılır. Belirlenen bir problemin, teorilerle test edilip, sayılarla ölçülüp, uygun analiz teknikleriyle analiz edilmesi öncelenir. Bazı örneklerde önceden belirlenen hipotezler test edilebilir. Teknik uygulanmadan önce sağlam araştırma yapılmalıdır ve

ortaya atılan problem sayısal verilerle analiz edilecek ise bu yöntem kullanılmalıdır (Padem, 2012, s.58).

Nitel yaklaşım, çevrede gelişen olay ve olguları nesnel bir biçimde incelenmeye çalışırken, nitel yaklaşım ise daha çok sosyal olay ve olguları incelemeye odaklanmaktadır (Arslan, 2012, s.13). Nitel yaklaşımlar ilk olarak antropologlar tarafından kullanılmıştır. İlk kullanıldığı zamanlarda doğal çalışma ve alan çalışması olarak adlandırılmıştır. Bunun sebebi, o dönem toplumlarında yaşayan kabile insanların laboratuvar ortamında değil de kendi doğal yaşam alanlarında gözlemleyip deneyler yapmalarındır. Nitel yaklaşım daha çok sosyal alanlarda yapılan alan çalışmalarını temsil etmektedir. Nitel araştırmalar belirli bir alanda belirli bir süreçte yapılan belirli çalışmalar yoluyla verilerin elde edilmesine odaklanmaktadır (Koca, 2017, s.36).

Nitel araştırma ile ilgili olarak herkes tarafından kabul gören tek bir tanım mevcut değildir. Bunun sebebi ise nitel araştırmaların diğer bilim dallarıyla ilişkili olması ve hepsine göre farklı tanımlarının yapılabilmesidir (Yıldırım, 1999, s.9). Ancak genel olarak, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama araçlarının kullanılarak, bulunulan ortamdaki olayların gerçek ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasını sağlayan araştırmalara nitel araştırma denilebilir (Yıldırım, 1999, s.10).

Glaser ve Strauss'a göre, 'geleneksel teoriler' sosyal olguların açıklanması hususunda yetersiz kalmaktadır. Bunun nedeni de geleneksel teorilerde gerçeğin hep tek bir bakış açısıyla sunulmasıdır. Geleneksel teorilerde evrensellik ön plandadır ve gerçekler değişmezdir. Fakat sosyal olgular, sürekli değişim gösterebilmektedir. Bu özellikleri nedeniyle sosyal olguların açıklanmasında bu teorilerin zayıf kaldığı belirtilmektedir. Tam da bu noktada sorunları aşabilmek için oluşturulan nitel araştırmalar, sosyal olguların en iyi şekilde açıklanabilmesi için içerisinde çeşitli teknikler barındırmaktadır. Bu tekniklerden en çok kullanılanları gözlem ve görüşmedir. Bu tekniklerin kullanılmasının avantajları, gözlem veya görüşme yapılan kişi veya grupların konu ile ilgili düşüncelerini onların kendi sözleri, duyguları ve düşünceleri aracılığıyla elde edilmesidir. Bu da verilerin birincil elden toplanması anlamına geldiği için güvenilirliği artırmaktadır (Yıldırım, 1999, s.10).

Hemşehrilik olgusunu merkeze alan bu çalışmada, nitel bir yaklaşım benimsenmiştir. Zira hemşehrilik temelinde insan unsurunu barındıran karmaşık bir

olgudur. Bu olgu çerçevesinde yapılanan ilişki biçimlerinin ortaya çıkarılması ancak kişilerin duygu ve düşüncelerine daha geniş bir alan açan tekniklerle olabilir. Bu tekniklerden biri de kuşkusuz “görüşme”dir.

2.1.2.1. Görüşme Tekniği

Görüşme tarihsel açıdan incelendiğinde gözlem içerisinde yer alan en eski teknik olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal bilimlerin bilim olarak kabul edildiği 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren toplumsal araştırmalarda kullanılmaya başlamıştır. Daha çok yüz-yüze olarak uygulanan görüşme tekniği, teknolojinin gelişmesi ve televizyon, radyo gibi araçların kullanılması ile birçok farklı alanda da kullanır hale gelmiştir (Aziz, 1994, s.85). “Görüşme” insan yaşamında çok önemli bir yer edinen ve kökenleri çok eskiye dayanan bir tekniktir. Günümüze kadar olan süreçte görüşme, çeşitli konulardaki bilgilerin, insan davranışlarının ve tutumların öğrenilmesinde kullanılan bir araç olmuştur (Karasar, 2014, s.166).

Görüşme sosyal bilim araştırmalarında veri toplama tekniği olarak kullanılmasının yanında birçok farklı alanda da kullanılmaktadır. Doktorun hastası ile konuşması, avukatın müvekkili ile görüşmesi, savcının suç işleyen kişiyi sorgulaması, öğretmenlerin öğrencilerini dinlemesi ve kamuoyunda belirli bir konu ile ilgili araştırma yapılması gibi durumlar bu farklı alanlara örnek olarak verilebilir. Görüşme, yüksek kademe yöneticilerden tutun da çocuklar ve okuma yazması olmayan kişilerden de bilgi toplamak için ideal bir yöntemdir (Karasar, 2014, s.166).

Görüşme ile ilgili yapılmış birçok tanım mevcuttur. Görüşme kısaca sözlü olarak iletişim kurarak veri toplamayı sağlayan teknik (Arslantürk, 2004, s.117) olarak tanımlanabileceği gibi araştırmacının, araştırılan konuyu, görüşme yapılan kişinin duygu, düşünce ve deneyimlerini açığa çıkararak incelemek amacıyla birebir veya grup olarak yapılabilen ve bu sürecin kayıt altına alınabileceği bir teknik olarak (Çokluk vd., 2011, s.97) daha geniş bir biçimde de açıklanabilir. Görüşme, bir insanın başka bir insanın iç dünyasına girmesine olanak tanır. Böylece sözlü iletişim aracılığı ile bireylerin tutum, davranış ve isteklerini tespit etmeyi ve bir insan portresi elde etmeyi sağlar (Serper, 1983, s.119).

Görüşme tekniğinin çeşitli avantajları ve dezavantajları vardır. En önemli avantajı görüşme yapan kişiye esneklik oluşturmaktır. Görüşme tekniğinde diğer tekniklere göre sorulara yanıt alma oranı daha yüksektir. Görüşmeler birebir yapıldığı için anket tekniğinde yer alan başkaları tarafından doldurulma sorunu bu teknikte görülmez. Ayrıca sorulara alınan cevaplar ortaya yeni bilgilerin çıkmasına yol açabilir ve bu şekilde de derinlemesine bilgi elde edilebilir. Ayrıca görüşme sırasında gözlem de yapılabildiği için verilen cevapların niteliği ve güvenilirliği de test edilmiş olur (Al, 2007, s.82).

Görüşme anket tekniğine göre daha işlevseldir. Karşılıklı iletişim ve etkileşim dolayısıyla araştırmacıya esneklik sağlar. Ayrıca görüşmeyi ön plana çıkaran bir diğer özellik ise anket gibi sorularla sınırlandırılan bir araştırmada karanlıkta kalan bölümleri anlık sorularla aydınlatmasıdır (Cebeci, 2002, s.101).

Görüşme tekniği bütün bu artı yönlerinin yanında belirli sınırlılıklar da barındırmaktadır. Bu sınırlılıkların yanında da görüşme yapacak olan kişinin bu işi yapabilecek niteliklere sahip olması gerekmektedir. Görüşmeyi yapacak olan kişi iyi bir eğitimden geçmeli, çaba göstermeli ve duyarlı olmalıdır. Görüşmeci yapacak olan kişiler, iyi bir şekilde donatılmadığında, inanç, görüş, tutum gibi öznel alanlarda veri toplama olanağı sınırlı düzeyde kalmaktadır (Karasar, 2014, s.166).

Bu çalışmada görüşme tekniğinin kullanılmasının birkaç farklı amacı bulunmaktadır. Bu amaçlardan ilki birinci elden veri elde edebilmektir. Görüşme tekniğinin en büyük özelliği belirli bir konu ile ilgili verilerin birinci elden görüşme yapılan kişinin ağzından dinlemektir (Koca, 2017, s.41). İkinci amaç ise bu teknik ile araştırılan konu ile ilgili ayrıntılı bilgi toplamaktır. Görüşme tekniği ile diğer tekniklerin aksine yüzeysel olarak elde edilen verilerin daha derin ve kapsamlı olarak ortaya çıkarılabilmesi mümkün olmaktadır. Teknik sayesinde uydurma ve yalan veriler ayıklanarak gerçek bilgi ortaya çıkarılabilmektedir. Araştırmacı anında sağlayabildiği etkileşim ile sorun yaşadığı noktalarda görüşme yaptığı kişiye sorular sorarak cevaplar alabilmektedir. Ayrıca görüşme esnasında, görüşme yapılan kişinin yüz ifadeleri, ses tonu ve benzeri etkileşimleri takip edilerek, sorulara alınan cevapların niteliği ile ilgili ipuçları elde edilebilmektedir (Arslantürk, 2004, s.117).

Görüşmenin tercih edilmesindeki üçüncü amaç ise verilerin güvenilir ve geçerli olmasıdır. Çünkü yazılı anlatım ile yanlış anlaşılmalara oluşabileceği gibi yazı ile

düşünceler her zaman tam anlamıyla aktarılamamaktadır. Bu nedenle sözlü iletişim tercih edilmektedir. Ayrıca, görüşme sürecinde, görüşülen konular ile ilgili yan ve derin anlamlar çıkarmak da mümkün olmaktadır. Görüşülen kişilerin hal, hareket ve tutumlarından da verdikleri cevapların doğruluğu teyit edilebilmektedir. Sözlü iletişimde ses tonu, mimikler ve soruları cevaplama isteği de etkin bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu şekilde de araştırılan konu ile ilgili elde edilen verilerin güvenilirliği sağlanabilmektedir (Karasar, 2014, s.166).

Barındırdığı çeşitli özellikler itibari ile görüşme tekniği, araştırmacılara; yaptıkları çalışma açısından oldukça derin ve kapsamlı veri toplamayı sağlamaktadır. Özellikle bu çalışmanın konusunu oluşturan sosyal bir olgu olan hemşehrilik ve buna bağlı olarak hemşehri dayanışması ile ilişkili ayrıntılı bilgi edinebilmek amacıyla görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu yöntemle, hemşehri dayanışması ilgili güncel bilgilere ulaşırken, geçmişten günümüze hemşehrilik algısındaki değişim de tespit edilebilmiştir. Böylece teorik anlamda bahsedilen hemşehri olgusundaki değişim görüşme sürecinde elde edilen bilgiler ile daha net bir şekilde ortaya konulmuştur.

Nitel araştırmalarda, araştırmacının, araştırma yaptığı alanın içinden olması, genellikle araştırmanın güvenilirliği açısından tercih edilmeyen bir durumdur. Fakat bu çalışmaya bu durum olumlu bir şekilde yansımaktadır. Günümüzde insanlar kendileriyle görüşme yapacak kişilere bilgi verme konusunda çekinceli davranabilmektedirler. Bu noktada çalışmayı yürüten araştırmacının da Reşadiyeli olması, görüşmeciler ile arasında bir güven duygusu oluşmasını sağlamıştır. Bu da araştırılan konu ile ilgili daha kapsamlı bilgi elde edilmesini olanaklı kılmıştır.

Çalışmada; görüşme türleri içerisinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak araştırma soruları oluşturulmuştur. Bunun sebebi görüşme sürecini kontrol altında tutarken, ortaya çıkabilecek yeni bilgilerin de göz ardı edilmemesini sağlamaktır. Görüşmeler, Reşadiyeli hemşehrilerin İstanbul'da kurmuş oldukları hemşehri dernekleri üzerinde uygulanmıştır. İstanbul'daki 11 hemşehri derneği ve 1 federasyon içerisinden, yaş, eğitim durumu, gelir durumu, cinsiyet ve benzeri kısıtlarda yönetici ve üyeler dâhil olmak üzere 50 kişi ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşme süreci katılımcıların izni dahilinde ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Görüşmelere yönelik çizelge ve ilgili diğer veriler, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde aktarılmıştır.

Alan araştırması sürecinde ilk olarak Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü verileri kullanılarak hemşehri ile ilgili istatistik veriler ulaşılmış, sonrasında saha araştırması yapılmış ve elde edilen veriler ile hemşehri dayanışmasının günümüzdeki durumu sosyo-politik olarak incelenerek çeşitli bulgulara ulaşılmıştır.

Bu amaçla, 2019 yıl Temmuz ayında görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, dernek merkezleri, kahvehaneler, dernek yönetici veya üyelerinin iş yerlerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yarı yapılandırılmış bir şekilde sürdürülmüş ve 7 ile 50 dakika arasında sürmüştür. Görüşme yapılan kişiler farklı şekilde isimlendirilmiş ve kişiler anonimleştirilmeye çalışılmıştır.

2.1.3. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın uygulama alanı seçilirken çalışmanın ele aldığı problemin en iyi şekilde incelenebileceği bir çalışma alanı seçilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Türkiye’de en çok göç alan ve en çok hemşehri derneğine sahip olan İstanbul’da çalışma yapılması kararlaştırılmıştır. Fakat İstanbul’da birçok farklı göçmen grubunun mevcut olduğu ve göçmen gruplarının İstanbul’un çeşitli ilçelerinde kümelenmeler oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle İstanbul’un bir ilçesindeki tüm hemşehri derneklerinin mi yoksa bir hemşehri grubunun İstanbul’un ilçelerine göre genel dağılımının mı inceleneceği hususunda karar verilmesi gerekmiştir.

Bu amaçla, İstanbul’da yoğunlukta bulunan ilk beş hemşehri grubu belirlenmiştir. Bunların içerisinde Tokatlı hemşehri grupları ve bu gruplar arasından da Reşadiyeliler seçilmiştir. Reşadiyelilerin seçilmesinin en önemli nedeni, dernekleşme açısından belirli bir saflık taşımaları dolayısıyla. Burada anlatılmak istenen, Reşadiyelilerin kurmuş olduğu hemşehri derneklerinin, diğer hemşehri grupları gibi Türk- Kürt, Alevi-Sünni temele bağlı olarak değil de belirli bir mekâna, Reşadiyeli olmaya bağlı olarak kurulmalarıdır. Tabii ki Reşadiyeliler içerisinde Türk- Kürt, Alevi-Sünni olarak birçok farklı yapıda kişiler bulunmaktadır. Ama dernekleşme noktasında bu ayrımlar söz konusu olmamakta ve bir Reşadiye kimliği etrafında hemşehri gruplaşmaları sağlanmaktadır.

Reşadiyelilerin seçilmesinde ikinci önemli neden dernek sayılarındaki fazlalıktır. Bu da Reşadiyelilerin İstanbul’da örgütlü bir topluluk olduklarını bizlere

göstermektedir. Bu nedenle, örgütlü bir yapı sunmaları, Reşadiyelilerin seçilmesinde etkili olmuştur.

Reşadiyelilerin seçilmesinde önemli olan üçüncü unsur ise İstanbul'da nüfus bakımından ilk beşte yer alan Tokatlılara ait bir grup olmasıdır. Siyasi alanda, seçimlerde büyük bir oy potansiyeli barındıran Tokatlılar ve dolayısı ile Reşadiyeliler, kent düzeyinde, yerel siyasete etki açısından önemli bir konumdadırlar. Araştırma sürecinde elde edilen verilerde, Reşadiyelilerin çeşitli ilçelerdeki baskın siyasi grubu, aralarında anlaşarak değiştirdikleri görülmüştür. Bu da siyasal alanda olarak Reşadiyelilerin, önemli bir konumda olduklarının bir göstergesidir.

Reşadiyelilerin seçilmesindeki bir diğer önemli neden, hemşehri ilişkilerinin bir sonucu olarak elde edilen ekonomik gücün, Reşadiyeliler açısından da etkin olmasıdır. Reşadiyeliler, kurdukları dernekler ve derneklerin bir araya gelmesi ile oluşturdukları federasyon aracılığı ile büyük bir ekonomik güce sahip olmuştur. Bu da kent düzeyindeki ekonomik faaliyetlerde etkin olma açısından Reşadiyelileri ön plana çıkarmaktadır.

Görüşülecek kişilerin belirlenmesi amacıyla İstanbul'daki Reşadiyeli hemşehri dernekleri tespit edilmiş ve yöneticileri ile iletişime geçilmiştir. Görüşülen dernekler ve kişiler ulaşılabilir olma, farklı grupları içerisinde barındırma gibi özelliklere göre belirlenmiştir. Araştırmada görüşülecek kişiler, Reşadiye'den göç etmiş ve halihazırda bir derneğe üye olanlar arasından seçilmiştir. Ayrıca görüşme yapılacak kişiler belirlenirken, ilgili kişilerin araştırılan konu ile ilgili bilgileri ve deneyimleri de göz önüne alınmıştır.

Araştırma verilerinin anlamlı olması açısından benzer yerine farklı görüşlere ve yapılarla sahip derneklerin seçilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca dernekler ve kişiler tespit edilirken sonraki görüşmecinin belirlenmesi hususunda da görüşler alınmıştır.

Seçilen hemşehri grubunun sahip olduğu dernek sayıları ve dağılımları ile ilgili verileri elde etmek amacıyla İçişleri Bakanlığı'na dilekçe yazılmıştır. Dilekçede ihtiyaç duyulan veriler belirtilmiştir. Dilekçeye alınan cevapta istenilen verilere ulaşılabilmesi amacıyla bir internet sitesi önerilmiştir (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2020). Bu çalışmada aktarılan istatistik veriler, bu sitede erişilme imkânı bulunan verilerle sınırlı kalmıştır.

Ulaşılabilen veriler kapsamında, Reşadiyelilerin kurmuş olduğu hemşehri derneklerinin İstanbul'daki toplam sayısı 78 olarak tespit edilmiştir. Bu derneklerin içerisinde 11 dernek, 1 federasyon ve bunların içinden 50 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 50 kişi içerisinde 12 tanesi dernek yöneticisi iken 38 tanesi dernek üyelerinden oluşmaktadır. Bu derneklerden 10 tanesi Reşadiye'ye bağlı köy ve kasaba dernekleri, 1 tanesi ilçe derneği ve 1 tanesi de federasyon statüsündedir.

2.1.4. Araştırmanın Varsayımları

Yapılan araştırmada çeşitli varsayımlar elde edilmiştir. Bu varsayımlar şu şekilde sıralanabilir;

-Hemşehri dernekleri, buldukları bölgede, kültürel, ekonomik ve siyasi olarak önemli etkiler yapmaktadır.

-Hemşehrilik, toplumsal alanda ortak kabul gören bir olgudur. Bu yönüyle de derneklerde toplumun her kesiminden bireyler bulunmaktadır.

-Hemşehri dernekleri, bir hizmet aracı olarak hem buldukları kente hem de memleketine hizmet götürmektedirler.

-Hemşehri Dernekleri, toplum ile devlet arasında iletişimi sağlayan bir araç olarak işlev gören örgütlenmelerdir.

-Hemşehri dernekleri, sahip oldukları güç ile birlikte kamusal ve sivil alanda belirli bir yaptırım gücü barındırmaktadır.

-Hemşehrilik ve hemşehrilik sonucu ortaya çıkan hemşehri dernekleri toplumsal dayanışmayı etkin kılan ve genel olarak topluma fayda sağlamayı amaçlayan yapılardır.

-Hemşehrilik ve Hemşehri ilişkileri sonucunda ortaya çıkan dayanışma olgusu, günümüzde hala varlığını korumakta ve devam ettirmektedir.

Varsayımlar, alan araştırması verileri göz önünde bulundurularak test edilmiş ve sonuç bölümünde varsayımların geçerliliği ile ilgili bilgiler aktarılmıştır.

2.2. ARAŞTIRMA VERİLERİ VE DEĞERLENDİRME

Araştırma verileri dernek üye ve yöneticileri ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucu elde edilen verilerin çeşitli başlıklarda sınıflandırılarak aktarılması ve yorumlanması ile oluşturulmuştur. Ayrıca teorik veriler ve araştırma sürecinde gözlemlenen durumlar göz önünde bulundurularak çeşitli değerlendirmelere de yer verilmiştir.

2.2.1. Derneklere Yönelik Genel İstatistikler

İstanbul'da yürütülen alan çalışması Tokat ili Reşadiye ilçesine bağlı 11 hemşehri derneği, 1 federasyon ve 50 dernek üyesi ile gerçekleştirilmiştir. Derneklere yönelik genel istatistikler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.1. Görüşme yapılan hemşehri organizasyonları

Dernek Adı	Statü	Yıl	Üye	Lokal	Sosyal Medya	Semt
Reşadiye Dernekler Federasyonu	Federasyon	2019	8 Dernek	Yok	Yok	Esenler
Reşadiye Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	İlçe Derneği	2018	73	Var	Yok	Esenler
Bereketlililer Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	Kasaba Derneği	1999	360	Var	Var	Küçükçekmece
Büşürüm Köyü Kültür ve Dayanışma Derneği	Köy Derneği	1996	780	Var	Var	Küçükçekmece
Bozcalı Yardımlaşma, Dayanışma ve Kültürünü Yaşatma Derneği	Kasaba Derneği	2018	113	Yok	Var	Silivri
Yolüstü Kasabası Kültür ve Dayanışma Derneği	Kasaba Derneği	1991	530	Var	Var	Yeni Bosna
İsmailiye Köyü Kültür, Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği	Köy Derneği	1999	335	Var	Var	Yeni Bosna
Elmacıklılar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	Köy Derneği	1996	450	Var	Var	İkitelli
Halaçlı Köyü Kültür ve Dayanışma Derneği	Köy Derneği	2000	220	Var	Var	Esenler
Hasanşeyh Kültür, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	Kasaba Derneği	2006	170	Var	Var	Esenler
Baydarlılar Kültür ve Dayanışma Derneği	Kasaba Derneği	1989	300	Var	Var	Esenler
Cimitekke Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	Kasaba Derneği	1996	350	Var	Var	Esenler

Araştırmaya katılan derneklerin statülerine bakıldığında; 11 dernek içerisinde 1 ilçe derneği, 6 kasaba ve 4 de köy derneği bulunduğu görülmektedir. Araştırmaya dahil edilen derneklerin genel olarak yardımlaşma ve dayanışma derneği olarak isimlendirildiği ve 7 derneğin de yardımlaşma ve dayanışmaya ek olarak kültür ibaresini kullandığı tespit edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında Reşadiye kültürünün de dernekler tarafından öne çıkarıldığı söylenebilmektedir.

Derneklerin kuruluş yıllarına bakıldığında; 1 derneğin 1990 yılından önce, 6 derneğin 1990- 2000 yılları arasında, 2 derneğin 2000-2010 arasında ve 3 derneğin de 2010-2020 yılları arasında kurulduğu görülmüştür. 2010- 2020 arasında kurulan dernekler içerinden bir tanesi federasyondur ve 2019 yılında kurulmuştur. Bu sonuçlar Reşadiyelilerin dernekleşme eğilimlerinin 1990 ve 2000 yılları arasında yoğunlaştığını anlatmaktadır. Ayrıca 2019 yılında federasyon kurulması, dernekler arasında da birlik ve beraberliğin sağlanabildiğini göstermektedir.

Derneklerin üyelerine bakıldığında 73 ile 780 arasında değişen geniş bir yelpaze olduğu görülür. Ancak genel olarak 300-400 arası üyeye sahip derneklerin ağırlıklı olduğu söylenebilir.

Derneklerin hemşehrileri bir araya getiren bazı araçları önemsedikleri anlaşılmaktadır. Özellikle lokal işletmek dikkat çekmektedir. Araştırmaya dahil edilen derneklerin 10 tanesinin kendisine ait lokalinin mevcut olması çarpıcı bir tespittir.

Derneklerin değişen çağa ayak uydurmaya çalıştıkları da gözlemlenmiştir. 10 derneğin en az bir adet sosyal medya hesabı olduğu ve bunların aktif şekilde kullandığı tespit edilmiştir.

2.2.2. Derneklerin Kuruluş Amaçları

Hemşehri derneklerinin kuruluş amacını genel olarak hemşehriler arasında dayanışmanın sağlanması olarak tanımlamak mümkündür. Fakat bu genel amaç sosyal, ekonomik, politik ve kültürel olarak çeşitli noktalarda farklılaşmaktadır. Derneklerin amaçladığı dayanışma hem hemşehrilerin göç ettikleri yere hem de göç edilen yere hizmet edilmesi açısından geniş bir çerçeve oluşturmaktadır. Derneklerin tüzüklerinde yazdıkları amaçlardan öte daha geniş ve kapsamlı diğer amaçlarının olduğu görülmektedir. Bunlar görüşme yapılan kişilerin söylemlerinden yola çıkılarak tespit edilmiştir. Görüşmeciler, görüşmelerin çoğunda derneğin kuruluş amacı ile ilgili dernek tüzüklerinde bulunan genel amaçları sıralasalar da bazı görüşmelerde, görüşme yapılan kişiler bu amaçların dışında daha farklı amaçların da bulunduğu yönünde söylemlerde bulunmuşlardır. Bu da derneklerin sadece dayanışma amacından ziyade birçok farklı unsurdan etkilenen çok yönlü amaca hizmet eden bir yapı sunduğunu göstermektedir.

Bu anlamda derneklerin kuruluş amaçlarına yönelik dernek üye ve yöneticileri ile yapılan görüşmelerde elde edilen veriler şu şekildedir;

Esnaflık olan ve dernek başkanlığı yapan G-36, derneğin, “hemşehrilerin koordinasyonunu” sağlayacak bir mekanizma oluşturmak amacıyla kurulduğunu belirtmiştir. Aynı alanda esnaflık yapan G-39 ise derneğin kuruluş amacını “birlik beraberlik sağlamak” şeklinde açıklarken, özel sektörde çalışan G-1 bu konuyla ilgili olarak, “gelecek nesillere her yönüyle destek sağlayacak bir yapı oluşturmak” amacıyla dernek kurduklarını ifade etmiştir.

Derneklerin kuruluş amaçları çok çeşitli sebepler barındırabilmektedir. Hatta bir spor etkinliği bile bir dernek kuruluşu için amaç teşkil edebilmektedir. Devlet memuru olan G-3, derneğin kuruluşunun “gençlerin futbol oynamasına destek amaçlı” olduğunu belirtmiştir.

Göç sonrası kentte kaybolmanın önlenmesinde bir araç olma işlevine vurgu yapan üniversite mezunu dernek yöneticisi G-11, “insanların büyük metropollerde birbirinden kopmasını önlemek amacıyla” dernek kurduklarını açıklamıştır. Esnaflık yapan G-7 ise hemşehrilerin “yardımlaşma ve dayanışma” amacı ile birbirleriyle olan ilişkilerini daha rahat yapabilmelerini sağlamak için dernek kurduklarını ifade etmiştir.

Hemşehri örgütlenmelerini oluşturan derneklerin kuruluşlarına yönelik amaçlar birçok farklı açıdan da ele alınabilmektedir. Fakat temelinde “yardımlaşma ve dayanışma” misyonunu güden bu dernekler genel olarak yukarıda örnek verilen amaçlar etrafında faaliyetlerini sürdürmektedirler. Hemşehrilikle ilgili çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiş ve hemşehri derneklerinin, kent ortamında karşılaşılan sorunlara çözüm bulma, yardımlaşma ve dayanışmayı sağlama hususlarında etkin oldukları (İnat, 2006, s.141; Şahin, 2015, s.131) ortaya konulmuştur. Fakat bu derneklere üye olan katılımcıların özellikleri derneklerle ilgili daha derinlemesine bilgi edinebilme olanağı sağlayacaktır. Bu nedenle derneklerin üye profillerine yönelik olarak elde edilen verilerin aktarılması önem arz etmektedir.

2.2.3. Derneklerin Üye Profilleri

Yapılan görüşmeler sonucunda derneklerin üye profillerine dair elde edilen veriler incelendiğinde, derneklerin mevcut üyelerinin ağırlıklı olarak genç ve orta yaştaki kişilerden oluştuğu, büyük çoğunluğunun ortaokul ve lise mezunu olduğu, ekonomik açıdan ise orta ve alt gelir grubunda oldukları, cinsiyet yönüyle ele alındığında erkeklerin ön planda olduğu, kuşak olarak bakıldığında da genç ve orta

yaştaki kişilerin çoğunlukta olduğu görülmüştür. Ayrıca az da olsa, ekonomik olarak zengin, kuşak olarak yaşlı, cinsiyet olarak kadın, eğitim durumu olarak lisans ve yüksek lisans mezunu pozisyonunda bulunan kişiler de üyeler arasında bulunmaktadır.

Bu karışık (heterojen) yapının oluşmasının temelinde aynı memlekette gelme ve aynı aidiyet duygularını taşıma ortak zemininin bulunması önemli bir faktördür. Buradan hareketle de farklı özellikler barındıran bireylerin aynı yapı içerisinde uyumlu bir şekilde faaliyetlerde bulunabildiğini söylemek mümkündür. Emekli dernek üyelerinden G-4, derneklere üyelik hususunda herhangi bir “ayırım gözetilmediğini”, esas unsurun memleket ve memleketindeki insanlara, yani “hemşehrilere duyulan sevgi” olduğunu ve hemşehrilere ile bir araya gelmek isteyen “herkesin” derneklere üye olduğunu ifade etmiştir. Bu ifade kapsamında, derneklere üye olmak isteyenler için herhangi bir sınırlandırma yapılmadığı ve memleketi için katkıda bulunmak isteyen herkesinden insanın derneklere üye olabildiği sonucuna ulaşmak mümkündür.

Hemşehrilikle ilgili lisansüstü çalışmalarda da derneklerin üye profilleri ile ilgili olarak, eğitim durumu, yaş, ekonomik durum vb. alanlarda çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Eğitim düzeyi ile ilgili görüşler ikiye ayrılmaktadır. İlk görüş hemşehri derneklerine üye olanların “eğitim düzeyi arttıkça dernek faaliyetlerine katılımın azalacağı” (Altay, 2009, s.247; Uzun, 2013, s.156; Tekşen, 2000) yönündedir. Diğer görüş ise “eğitim düzeyi arttıkça, dernek faaliyetlerine katılımın artacağını” (İnat, 2006, s.138; Çiçek, 2009, s.1) savunmaktadır.

Bu bağlamda, Reşadiyelilerin kurmuş oldukları dernekler üzerinden üye ve yöneticilerin eğitim durumları ele alındığında, görüşme yapılan 12 yönetici ve 38 üyeden 26 tanesinin ilköğretim 1 tanesinin ortaokul, 14 tanesi lise, 8 tanesinin üniversite, 1 tanesinin ise yüksek lisans mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada dernek üyelerinin ağırlıklı olarak ilköğretim ve lise mezunu oldukları sonucuna ulaşılabilmektedir. İlgili çalışmalarda ortaya atılan eğitim düzeyi ile derneklere katılım arasındaki ilişkiye yönelik görüşleri Reşadiyeliler bazında değerlendirdiğimizde anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu anlamda en azından Reşadiyeliler için, eğitim düzeyinin derneklere katılım noktasında bir belirleyiciliğinin olmadığını söylemek mümkündür.

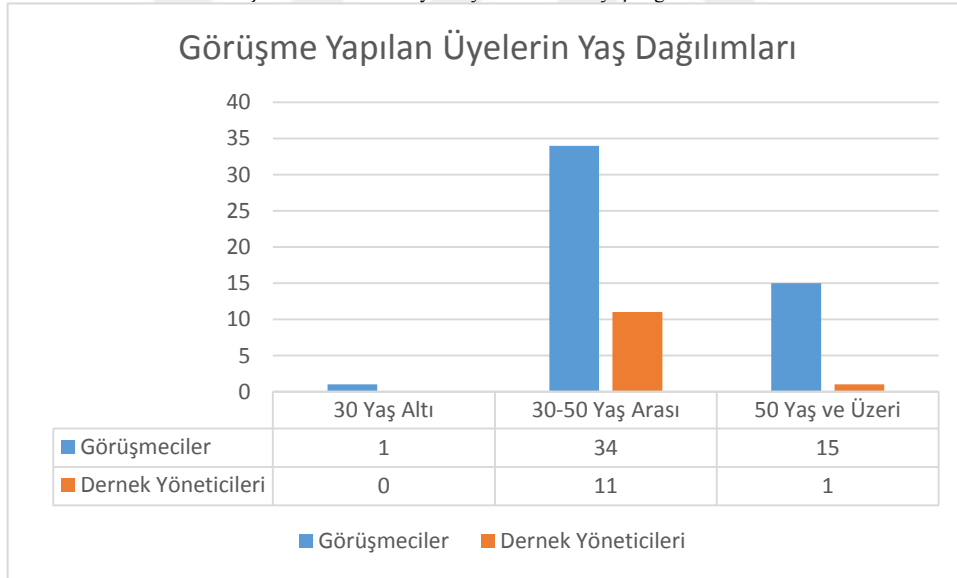
Hemşehrilikle ilgili çalışmalarda irdelenen konulardan biri de ekonomik durum ile ilişkilidir. Bu bağlamda iki görüş ile karşılaşılabilmektedir. Bu iddialardan ilki (İnat, 2006, s.140; Akça, 2012, s.74) bireylerin ekonomik seviyelerinin yükselmesiyle doğru

orantılı olarak “derneklere katılımlarının artacağı” şeklindedir. Diğer görüş (Kurtbeyoğlu, 2005, s.137; Çiçek, 2009, s.9) ise bireylerin ekonomik seviyelerinin yükselmesinin “derneklere katılımı azaltacağı” yönündedir.

Reşadiyelilerin kurmuş oldukları hemşehri dernekleri açısından ekonomik göstergeler incelendiğinde; katılımcıların 14 tanesinin orta, 14 tanesinin ortalamamın üstü, 8 tanesinin üst düzey gelir grubunda olduğu anlaşılmıştır. 14 tanesinin ise alt düzey gelir grubunda olduğu tespit edilmiştir. Görüşme yapılan dernek yönetici ve üyeleri arasında 4 tane emekli bulunmaktadır ve işsiz olan kimse bulunmamaktadır. Görüşme yapılan üye ve dernek yöneticilerinden durumu çok iyi olanlar olduğu da görülmüştür.¹

İlgili çalışmalarda ortaya atılan görüşler bu bağlamda incelendiğinde; Reşadiyelilerin kurmuş oldukları derneklerde, “dernek üyeleri arasındaki ekonomik farkın” derneklere katılımları azaltacağı yönündeki iddiaların geçersiz olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 2.1. Dernek üye ve yöneticilerinin yaş dağılımları

Katılımcıların yaş gruplarına yönelik olarak yapılan incelemede, görüşmelere katılan 50 görüşmeci içerisinde 1 kişinin 30 yaş altı, 34 kişinin 30-50 yaş arası ve 15 kişinin de 50 yaş ve üzeri olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca elde edilen verilere göre, 11 dernek ve 1 federasyon içerisinde 11 dernek başkanının 30-50 yaş arasında ve 1 dernek

¹ Gelir gruplarının oluşturulmasında Türkiye İstatistik Kurumu ölçütü (TÜİK, 2020) dikkate alınmıştır.

başkanının da 50 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Derneklerin üye katılım demografisi yüksek oranda 30-50 yaş arası hemşehrilerden oluşmaktadır.

Hemşehrilikle ilgili çeşitli çalışmalarda ikinci ve üçüncü kuşak bireylerin, hemşehri derneklerine birinci kuşaktakilere oranla daha az katılmakta ve ilgi duymakta (Ökaz, 2019, s.102; Çiçek, 2009, s.48; Altay; 2009, s.357) oldukları ifade edilmiştir. Reşadiyelilerin kurmuş olduğu dernekler bu kapsamda incelendiğinde bu durumun aksine, ikinci ve üçüncü nesil hemşehriler arasında derneklere üye olma ve faaliyetlere katılma eğiliminin daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan görüşmelerde dernek başkanları, yönetim ve üye kadrolarını daha çok gençler arasından seçmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Elde edilen veriler de bu çabanın tutarlı olduğunu göstermiştir.

Bu noktada yine görüşmeler sırasında aktarılan bilgilere göre, dernek üye sayıları belirli bir sınırdan tutulmaya çalışılmaktadır. Her aileden bir üye ve her çeşit farklılığı gözeterek üye seçimleri yapılmaktadır. Her aileden bir kişinin üye yapılması durumu derneklerin genel görünümü açısından çeşitli sıkıntılar oluşturmaktadır. Bu şekliyle derneklerdeki genç üye ve kadın üye sayılarının düşük olduğu görülmektedir.

Hemşehrilikle ilgili çalışmalarda kadınların derneklere üye olma durumları ile ilgili çeşitli sonuçlar elde edilmiştir. Burada dikkat çeken nokta, hepsinde benzer sonuçların elde edilmesidir. Bu sonuç ise kadınların üye olma noktasında hemşehri derneklerine katılımlarının düşük (Şahin, 2015, s.115; Kartal, 2018, s.36; Ökaz, 2019, s.70; Yavuzer, 2016, s.68; Akarslan, 2003, s.86; Gök, 2019, s.72; Uzun, 2013, s.117; Çiçek, 2009, s.28) olduğu şeklindedir.

Reşadiyelilerin kurmuş oldukları hemşehri derneklerinde kadınların üye olma durumları incelendiğinde de benzer durumlarla karşılaşılmıştır. Kadınların derneklere neden üye olmadıkları ile ilgili olarak yapılan görüşmelerde gençler de benzer bir duruma dahil edilmiş ve görüşmelerden anlaşıldığı üzere 30 yaş altı genç kişilerin, ailesinden biri, daha önce katıldığı için derneklere üye olmadıkları görülmüştür. Normalde sürekli genç nesle yatırım yapan bu derneklerdeki 30 yaş altı üye sayısının sınırlı olmasının sebebi budur. Aynı şekilde kadın üyelerin az olmasının sebebi de bu gerekçe ile açıklanabilir. 30 yaş altı gençler ve kadınlar derneklere üye olmasalar da, derneklerin yaptıkları tüm faaliyetlere katılabilmekte ve dernek üyelerine sağlanan her türlü imkandan yararlanabilmektedirler. Fakat bu durum yine de hemşehri derneklerinde

kadın üyelerin az sayıda olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. İlgili çalışmalarda ortaya atılan görüşler Reşadiyeliler açısından da geçerliliğini sürdürmektedir.

Bu araştırmada ayrıca, İstanbul'da ikamet etme süreleri incelenmiştir. Yapılan incelemelerde görüşme yapılan dernek yönetici ve üyelerinin en az 10 en fazla 55 yıldır İstanbul'da yaşadığı tespit edilmiştir. Görüşmeciler arasındaki en yaşlı kişi olan G-48, 1965'te İstanbul'a geldiğini ve hala da İstanbul'da ikamet ettiğini açıklamıştır. Bu açıklamadan yola çıkarak ne kadar zaman geçerse geçsin hemşehri ilişkilerinin unutulmadığı ve devam ettirildiği sonucuna ulaşılabilmektedir.

Hemşehrilik bilinci her ne kadar terkedilmesi ve kopulması kolay bir olgu gibi görünse de şartlar ne olursa olsun bu kimlikten, bilinçten ve olgudan kopulamadığı görülmektedir. Hemşehrilik ilişkileriyle birlikte bireyler birçok açıdan kazanımlar elde edebilmektedirler. Bu kazanımlara bakıldığında hemşehriliği terk etmek bir tarafa, hemşehriliğin bireyler tarafından özellikle arzulanan bir bağ olduğu dahi söylenebilir. Bireyler, hemşehrilik olgusunu yaşatmak ve sahip çıkmak için birçok neden bulabilmektedirler. Bu nedenler kimi zaman, sosyal, ekonomik, psikolojik ve politik beklentiler etrafında şekillenebilmektedir. Bu noktada, üyelerin derneklere üye olma nedenlerini incelemek önemlidir.

2.2.4. Hemşehrilerin Derneklere Üye Olma Nedenleri

Hemşehrilerin bir derneğe üye olma durumlarını tespit etmek amacıyla yapılan görüşmelerde, derneğe üye olma eylemlerinin birçok farklı nedene dayandırıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenlerden en önemlisi İstanbul'da yaşayan hemşehrilerin cenazeler olduğunda memlekete defin işlemi açısından gördüğü fayda gelmektedir. Hemşehriler düğün organizasyonu yapıldığında, dernekler aracılığı ile hemşehrilerine ulaşabilmekte ve bu sayede düğünlere yüksek katılımlar elde edebilmektedir. Bu da ekonomik açıdan önem arz etmektedir. Dernekler, hemşehrilerinin memleketlerinden haberdar olmaları açısından da yardımcı olmaktadır. Hemşehriler derneklere ait toplantı alanlarında bir araya gelerek memlekete olan özlemlerini giderebilmekte ve memleketlerinde kurdukları samimi ilişkileri kent ortamında devam ettirebilmektedir. Bu ve buna benzer nedenler, derneklere katılımı önemli ölçüde etkilemektedir. İstanbul gibi büyük bir metropolde yaşayan insanlar derneklere üye olma ve faaliyetlere katılma hususunda bir mecburiyetten bahsedebilmektedirler. Çünkü üye olmayan ve faaliyetlere katılmayan

kişiler toplumdaki dışlanabilmekte ve dernek çatısının sunduğu imkânlardan yararlanamamaktadırlar. Bu tarz durumlardan kaçınmak isteyen üyeler de derneklere üye olmakta ve ellerinden gelen desteği sunmaktadırlar.

Görüşme yapılan dernek yöneticisi ve üyelerinin bu konu ile ilgili anlatımları şu şekildedir;

Esnaflık yapan G-37, kültürel olarak insanları seven bir toplum içerisinde bulduklarını ve bu nedenle Hemşehrili ilişkilerinin önemli olduğunu, bunun yanında da “birlik, beraberlik ve dayanışmanın sağlanması” ve “hemşehriler ile aralarındaki bağın kopmaması” için derneğe üye olduğunu belirtmiştir. İnşaat alanında çalışan G-41 ve emekli G-45 de derneklere üye olma hususunda benzer açıklamalar yapmışlardır. Bu bağlamda, görüşmecilerin anlatımlarından yola çıkarak, derneklere üye olma hususunda birlikte hareket etmenin ve dayanışmanın önem arz ettiği sonucuna ulaşılabilmektedir.

Dernek yöneticiliği yapan G7, derneğe üye olma sebebini, “derneğin sunduğu maddi imkanlar” olarak belirtmiştir. Buradan hareketle hemşehri derneklerinin üyelere sunduğu yardımların, bireylerin üye olma kararlarını etkilediği sonucuna ulaşmak mümkündür.

Derneklere üye olma süreçleri ile ilgili olarak aktarılanlar oldukça dikkat çekicidir. İnşaat sektöründe çalışan G-46, çeşitli sıkıntılar yaşadığı için derneğe üye olduğunu belirtmiştir. Bu sıkıntılar maddi olabileceği gibi cenaze ve hastalık gibi başkalarına ihtiyaç duyulan konularda yoğunlaşmaktadır. Buradan hareketle, göçmenlerin, kentte karşılaştıkları sıkıntıları çözmek açısından hemşehri derneklerine üye olmayı seçtikleri sonucuna ulaşmak mümkündür. Ayrıca G-46 derneklerin çok kıymetli olduğunu ve “İstanbul’da kaybolmamak” için kıymetinin bilinmesinin gerektiğini vurgulamıştır. Bu tespiti paralel olarak besicilik yapan G-47, gençlik zamanlarında diğer gençlerle bir araya gelmek ve kötü alışkanlıklardan uzak durmak açısından derneğin kendisine çok yararlı olduğunu belirtmiştir.

Elde edilen veriler ışığında hemşehrilerin derneklere üye olma nedenleri: görüşme verilerinden yola çıkarak, birlik beraberlik, dayanışma, sosyal yardımlara ulaşma, kentte kaybolmanın önlenmesi, hemşehrilerin birbirinden haberdar olması ve etkili bir iletişim yoluyla yardımlaşma ve dayanışmanın sağlanması biçiminde özetlenebilir. Bu bölümde, dernekler ve üyeleri arasında bir çıkar ilişkisinin sağlandığı

tespit edilmiştir. Bu açıdan, hemşehri derneklerinin karşılıklı fayda ilişkisine dayalı olarak kurulduklarını söylemek mümkündür.

2.2.5. Derneklerin Gelir Kaynakları

Dernekler üstlendikleri işlevlere göre birçok faaliyet yapmaktadırlar. Bu faaliyetler için gerekli maddi olanaklar çeşitli yollarla sağlanabilmektedir. Derneklerin çoğu bu faaliyetleri kendi bünyelerinde elde ettikleri gelirler doğrultusunda kendi imkânları ile yaparken bazı dernekler ise devlet ve yerel yönetimlerle kurdukları ilişkilerden faydalanarak gerçekleştirmektedirler. Kendi imkânları ile faaliyetlerini yürüten dernekler, bunları topladıkları üye aidatları ile sürdürdüklerini belirtmişlerdir. Ulusal lisansüstü çalışmalarda elde edilen bulgularda da derneklerin temel gelir kaynaklarının üye aidatları (Akça, 2012, s.43; Akarslan, 2003, s.87; Gök, 2019, s.89) olduğu tespit edilmiştir..

Bu konu ile ilgili olarak görüşme yapılan dernek yöneticilerinin anlatımlarına bakıldığında;

Tecrübeli bir dernek başkanı olan G-1, dernekçiliğin “özveri, güven ve maddiyata dayalı” olduğunu belirtmiş ve “maddiyatın” dernekçiliğin devam etmesi açısından önemli bir unsur olduğunu vurgulamıştır. Derneklerin, gerekli maddi gücü üyelerinden topladıkları aidatlardan sağladığını belirten G-1, maddi durumu iyi olan hemşehrilerin de bireysel destekler yaparak derneğe katkıda bulduklarını ifade etmiştir.

Derneklerin gelir kaynakları ile ilgili olarak benzer görüşler bildiren görüşmeciler de (bkz.G-30, G-36, G-28, G-11, G-7) derneklerin temel gelir kaynaklarının aidatlar olduğunu belirtmişlerdir. Üye aidatları dışında da gelir kaynaklarının mevcut olduğunu söyleyen üniversite mezunu görüşmecilerden G-25, derneklerin gelir toplamak için çeşitli faaliyetlerde bulduklarını anlatmıştır.

Hemşehri dernekleri elde ettikleri gelirler ile birlikte çeşitli gayrimenkuller olarak bunları yemek, düğün, toplantı vb. organizasyonlarda kiraya vermek suretiyle de gelir elde edebilmektedir. Bu konuda birçok görüşmeci (bkz. G11, G-7, G-39) benzer beyanlarda bulunmuştur. Burada da karşımıza derneklerin düğün salonu, yemek salonu, lokal gibi gayrimenkuller üzerinden de gelir sağladıklarını söylemek mümkündür.

Ayrıca bu gayrimenkullere sahip olmaları itibariyle de hemşeri derneklerinin önemli ölçüde gelir elde edebildikleri sonucuna ulaşmak mümkündür.

Üye aidatları, para toplama, bağış alma ve destekleyici bulma dışında derneğe katkı sağlayacak diğer bir yöntem de derneğe gelir sağlayacak faaliyetlerin yapılmasıdır. Bu faaliyetler yöresel ürünlerin satıldığı organizasyonlar (G-38, G-36, G-1, G-2), dernek mülkündeki arsa, ev gibi taşınmazların, dernek bünyesinde sahip olunan düğün salonlarının kiralanması (G-24, G-39, G-49) şeklinde sıralanabilmektedir.

Bunların yanında maddi kaynak sağlanması hususunda devletin imkânlarından faydalanılması da söz konusudur. Bunlar nakdi yardımlar olabileceği gibi organizasyonlar için yer gösterme, piknik ve gezilere araç temin etme, belediyelere ait toplantı salonlarının kullanımına izin verme, cenazelerde araç kiralama gibi alanlarda (G-1, G-2, G-7, G-11) da olabilmektedir. Bu imkânlar hem memlekete hizmet götürme açısından hem de İstanbul'da faaliyetlerin finansmanının sağlanması açısından önem arz etmektedir.

Bu verilerden elde edilen sonuçlara göre derneklerin faaliyet giderlerinin başta dernek üye aidatları, bağışlar ve bunun yanında özellikle belediyeler başta olmak üzere devlet kamu ve tüzel kişiliklerinin kullanılması yolu ile elde edildiği görülmektedir.

2.2.6. Derneklerin Yardımlaşma ve Dayanışma Faaliyetleri

Hemşehri dernekleri çeşitli amaçlar etrafında kurulmaktadır. Bu amaçlar genel olarak derneklere üye grupların çıkarlarının sağlanması yönündedir. Amaçlar, kültürel, ekonomik ve siyasi olarak şekillenmektedir. Dernekler bu amaçlar doğrultusunda çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetler hem göç edilen yer hem de memleket bağlamında yapılmaktadır.

Hemşehri derneklerinin faaliyetlerine genel olarak bakıldığında, hemen hemen tüm dernekler tarafından yapılan faaliyetlerin, ramazanda iftar, önemli günlerde yemek verme, piknik ve geziler düzenleme, gençlerin eğitime katkıda bulunma, düğünler için organizasyon yapma, cenazelerin memlekete götürülmesi şeklinde sıralamak mümkündür. Dernekler bu faaliyetleri kendi imkânları ölçüsünde yerine getirebilmektedirler. Kimisi sadece cenazeler için faaliyetler yaparken kimi dernekler sadece gençlere odaklı çalışmalar yapabilmektedir. İmkânları yüksek olan dernekler

yukarıdaki faaliyetlerin tümünü gerçekleştirebilmektedir. Organizasyonların büyüklüğü de derneklerin il, ilçe ve belde derneği olmaları ölçüsünde farklılık gösterebilmektedir. Benzer sonuçların literatürde ortaya konulduğu çalışmalar da (bkz. Akarşlan, 2003, s.87) vardır. Derneklerin faaliyetleri ile ilgili olarak görüşme yapılan üye ve yöneticilerin bu konuda aktardığı bilgiler şu şekildedir;

İlkokul mezunu olan ve esnafılık yapan G-36, derneğin, gençlerin kaynaşması için futbol turnuvası düzenlediğini, Ramazan ayında erkek ve kadın üyelere iftar yemekleri verdiğini ve hasta olanlara yardım ettiğini belirtmiştir. Uzun yıllardır dernek üyesi olan ve eğitim danışmanlığı yapan G-18, “derneğin kurulmuş olmasının en büyük faaliyet” olduğu sözüyle derneklerin önemine çarpıcı bir vurgu yaparken, birçok görüşmeci (bkz. G-18, G-3, G-2, G-33 ve G-40), dernek faaliyetleri hususunda G-36 ve G-18 ile benzer noktalara temas etmişlerdir..Ayrıca diğer faaliyetlerden daha çok öne çıkan “cenazelerin memlekete götürülmesi” ve her türlü işlemin derneklerce karşılanması tüm derneklere görülen ve üyelerin sıklıkla vurguladıkları temel bir faaliyet niteliğindedir.

Buradan hareketle dernekler ne kadar farklı isimler altında kurulsalar da yaptıkları faaliyetler birbirleriyle önemli derecede benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Reşadiyelilerin kurmuş oldukları hemşehri derneklerini, diğer hemşehri derneklerinden daha ön plana çıkaran konu, spor faaliyetlerine çok önem verilmesidir. Reşadiye için spor, özellikle futbol, hemşehriliğin oluşumunda ortaklık sağlayan coğrafi mekân, etnik köken, din, mezhep gibi faktörler gibi bir birleştirici unsur haline gelmiştir. Dernekler futbol sayesinde, diğer dernekler ile etkili bir iletişim, kaynaşma, yardımlaşma ve dayanışma sağlamaktadırlar. Reşadiyeli dernekler aracılığıyla düzenlenen futbol turnuvaları hem İstanbul’da yaşayan hemşehrileri bir araya getirirken, hem de memleketteki hemşehrileri de bir araya getirmekte ve iki farklı yerleşim yeri arasında kopmayan bir iletişim ve ilişkiler bütünü sağlanabilmektedir.

Hemşehri dernekleri, ellerindeki mevcut imkânlar ölçüsünde, hemşehrilerinin isteklerini yerine getirebilmek amacıyla, her türlü yardımlaşma ve dayanışma faaliyetini yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Bu konuyla ilgili olarak G-30, yöneticilik yaptığı dernekteki hemşehrilerinin herhangi bir sıkıntıları olduğunda, bu sıkıntıları giderdiklerini belirtmiştir. G-30’un bu ifadesi, derneklerin faaliyetlerinin, imkânları el verdiği ölçüde gerçekleştirmeye çalıştıklarını göstermektedir.

Reşadiyelilerin kurmuş olduğu hemşehri dernekleri arasında yapılan görüşmelerde, derneklerin faaliyetlerine yönelik olarak sorulan sorulara alınan yanıtlara göre; dernekler için en önemli faaliyetlerin cenazeler olduğunu söylemek mümkündür. Cenazelere, tüm dernekler özellikle önem göstermektedirler. Göç edilen yerde bir cenaze olduğunda, ölen kişinin yakınları hiçbir şeye dokunmadan dernek tüm cenaze işlemlerini kendi bünyesinde hallederek memlekete götürülmesini sağlamaktadır. Bunun yanında bir diğer öncelikli faaliyet alanı da düğünler olarak göze çarpmaktadır. Dernek yapılarının içerisinde büyük bir kalabalık kitleye sahip olan hemşehriler düğünlerinde yüksek bir katılım oranına dernekler aracılığı ile sahip olabilmektedirler. Bunun yanı sıra bu dernekler oruç aylarında koliler hazırlayarak ihtiyacı olan hemşehrilerine yardımlar ulaştırmakta, eğitim gören gençlere de imkânları ölçüsünde destek olmaya çalışmaktadırlar. Dernekler arasında gençlere yönelik faaliyetler çok önemli görülmekte ve gençlerin büyük metropolde kaybolmaması, kötü alışkanlıklar edinmemesi ve ayrıca kültürel bağlarından kopmaması için çalışmalar yapılmaktadır. Bu faktörler çerçevesinde derneklerin sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmayı geliştiren ve ihtiyaç sahibi kişilerin tespit edilmesi konusunda yardımcı olan bir yapı sergilediği görülmektedir.

Dernekler ihtiyaç sahibi hemşehrilerinin bu ihtiyaçlarını kimi zaman politik kanallar aracılığıyla, kimi zaman çeşitli kuruluşlarla kurdukları ikili ilişkiler aracılığıyla kimi zaman da kendi imkânları ölçüsünde kendi çatıları altında gidermeye çalışmaktadırlar. Kendi yöneticileri ile birlikte dernekte çeşitli kararlar almak için toplantılar düzenlemektedirler. Diğer köy, ilçe, il dernekleri federasyonlar, konfederasyonlar ve sivil toplum kuruluşları ile de toplantılar gerçekleştirebilmektedir. Bunun dışında farklı bölgelerde yaşayan hemşehrileri ile de toplantılar düzenleyerek, tüm hemşehrilerine ulaşmaya çalışmaktadırlar. Üyeleri olan hemşehrilerine çeşitli alanlarda yardımlarda bulunabilmektedir. İmkânları el verdiği ölçüde okula giden çocuklar için kırtasiye desteği sağlamaktadır. Ayrıca üyelerinin bilinçlenmesi için çeşitli seminerler düzenleyebilmektedir. Çoğu zaman piknikler ve çeşitli spor dallarında turnuvalar düzenleyerek, hemşehrilerin bir araya gelip kaynaşması için ortam oluşturmaktadırlar. Dini günlerde, Ramazan ayında, hemşehrilere gıda yardımı yapmaktadırlar. Üyelerinden biri hasta olduğunda, onları hastanelerde ve evlerinde ziyaret etmektedirler. Ayrıca, vefat edenler olduğunda da başsağlığına gitmektedirler.

Ayrıca cenaze olması durumunda cenaze yemeği vermekte ve mevlit okutmaktadırlar. Memleketlerini ve yaptıkları faaliyetleri anlatmak amacıyla çeşitli etkinlikler düzenlemekte, düzenlenen etkinliklere katılmakta ve faaliyetlerini çeşitli iletişim kanalları aracılığı ile hem kendi hemşehrilerine hem de yaşadıkları kentteki diğer insanlara anlatmaktadırlar. Ayrıca, hemşehrilerine hizmet ulaştırmak amacıyla kamu kuruluşları, özel şirketler vb. kurumları ziyaret ederek hemşehrilerinin ihtiyaçlarını dile getirebilmektedirler. Aynı zamanda siyasi partiler, milletvekilleri, valiler, kaymakamlar, belediye başkanları vb. otoriteler de dernekleri sık sık ziyaret ederek desteklerini almaya çalışmaktadırlar. Bu ve benzeri yardımlaşma ve dayanışma odaklı etkinlikler derneklerin başlıca faaliyetlerine örnek olarak verilebilmektedir.

2.2.7. Hemşehri Dayanışmasının Sosyo-Politik Durumu

Günümüzde hemşehrilik, geçirdiği dönüşüm ile birlikte, siyasi alana katılım ve siyasal tercihlerin belirlenmesi gibi durumlar açısından politika ile yakından ilişkilidir. Hemşehri ilişkileri, hemşehri dernekleri aracılığıyla, ekonomik ve kültürel faaliyetlerde yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerini ön plana çıkardığı gibi siyasal alanda da hemşehri olgusunu öne çıkarmaktadır.

Bu şekilde hemşehrilik olgusu siyasal alanda güç kazanma ve söz sahibi olmak açısından önemli bir konuma gelmektedir. Bunu açıklamak için verilebilecek en güzel örnek seçim zamanlarında siyasal kişi, grup veya partilerin dernekleri ziyaret etmesidir. Dernekler bu dönemlerde birer cazibe merkezi haline gelmektedirler. Bu dönemlerde siyasiler, kendilerine oy toplamak için görüşmeler yaparken, dernekler de kendi hemşehrilerinin çıkarlarını gözetmek açısından çeşitli isteklerde bulunmaktadırlar. Bu isteklerin tam anlamıyla gerçekleştirildiğini söylemek güç olsa da karşılıklı bir çıkar ilişkisinin kurulduğunu söylemek mümkündür. Nitekim bu isteklerin gerçekleştirilmesi noktasında siyasetçiler de ellerinden gelen çabayı göstermektedirler. Çünkü derneklerin sahip olduğu oy potansiyelleri ile birlikte siyasal süreçlere etkilerinin ne kadar önemli olduğunun bilincindedirler. Dernek başkan ve yöneticileri de bu durumu gördükleri için derneklerin siyasi işlevlerde rol almasına olumlu bakmaktadırlar ve siyasal alanda yer edinmek amacı ile siyasal pozisyonlar için kendi hemşehrilerini de aday göstermektedirler.

Ulusal lisansüstü çalışmalarda; hemşehrilik ve siyaset ilişkisinin ekonomik birliktelikten sosyal dayanışmaya dönüştüğü ve böylelikle hemşehrilik ilişkisinin yapısal bir değişikliğe uğradığı (Murat, 2019, s.56) belirtilmiştir. Benzer bir şekilde bu dönüşümden bahsedilen çalışmalarda (Akça, 2012, s.81; Uzun, 2013, s.114) da hemşehri derneklerinin üye sayılarının ve maddi imkanlarının genişledikçe, kültürel hedeflerde olduğu kadar yerel siyasette de daha fazla söz sahibi olabilecekleri aktarılmıştır.

Yerel siyasete etki sürecinde siyasal partiler çeşitli faaliyetler düzenlemekte (Şahin, 2015, s.137; Çiçek, 2009, s.9) ve bu süreçte de hemşehri dernekleri özellikle seçimlerden önce adaylar açısından iletişim aracı olmaları sebebiyle de önem taşımaktadırlar (Akça, 2012, s.47; Şahin, 2015, s.127; Kurtbeyoğlu, 2005, s.144; Tuncel, 1998, s.132). Bu noktada yerel siyasette başarılı olma faktörünün (Şahin, 2015, s.127) dernekler açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Bu bilgiler ışığında hemşehri derneklerinin hem yerel seçimlerde hem de milletvekilliği seçimlerinde sonuçları etkilediklerini söylemek mümkündür. Bu bakımdan hemşehrilik olgusunun ve hemşehri derneklerinin siyasal yaşam içerisinde önemli bir yere sahip olduklarını söyleyebiliriz.

Reşadiyelilerin kurdukları hemşehri dernekleri ile yapılan görüşmelerde elde edilen verilere göre, 2019 Yerel seçimlerinde İstanbul İkitelli de yapılan yerel seçimlerde hemşehri kimliğinin parti ve ideoloji kimliklerinin ötesine geçtiğini söylemek mümkündür. Bu seçimlerde hemşehri dernekleri birleşerek yıllardır değişmeyen belediye yönetimini değiştirmişler ve farklı bir partinin iktidara gelmesini sağlamışlardır. Bu bağlamda hemşehri derneklerinin sahip oldukları tampon işlevlerinin yanında, yeni ve aktiflik gerektiren işlevler (Şahin, 2015, s.78) edindiklerini ve hemşehriliğin dönüşümü (Kurtoğlu, 1989, s.85) sürecinde ortaya çıkan bu işlevlerin, siyaset ile olan ilişki ve bu alandaki siyasal katılım noktasında etkili bir faktör haline geldiği (Şahin, 2015, s.136; Akça, 2012, s.80) görülebilmektedir.

Görüşme yapılan katılımcılardan elde edilen veriler kapsamında, derneklerin siyaset ile olan ilişkileri ile ilgili çeşitli görüşlere ulaşılmıştır. Bu görüşler hemşehri dernekleri ile siyaset ilişkisini birincil ağızdan tespit etme açısından önemlidir.

Derneklerin seçim zamanlarında siyasal partiler tarafından ziyaret edildiği yönünde görüşler mevcuttur. (bkz. G-36, G-3, G-2, G-30, G-11, G-25) Bu ziyaretler

siyasal partilere oy kazandırırken hemşehri derneklerine de çeşitli faydalar sağlamak açısından karşılıklı bir çıkar ilişkisi örüntüsü sunmaktadır. Ziyaretler ile ilgili olarak hemşehri derneklerinin, hemşehrilerinin ihtiyaçları hususunda kamu kuruluşları, siyasi partiler vb. yapılardan yardım almak amaçlı çeşitli ilişkiler kurduklarını söylemek mümkündür. Üniversite mezunu bir dernek başkanı olan G-3 bu ziyaretleri doğrulamaktadır. Onun anlatımına göre, siyasi partiler derneği ziyaret etmek istiyorlar. Ancak u ziyaretler için derneğin yararına olacak belirli standartlar oluşmuştur. Ziyaret için belirlenen standart, öncelikli olarak ziyaret etmek isteyen siyasi partiler için bir alan ayarlanması, sonra dernek üyelerinin de durumdan haberdar edilerek davet edilmesi ve karşılıklı istişare yoluyla isteklerin belirtilmesi şeklindedir. G-3'ün ifadeleri incelendiğinde, siyasal partiler ile dernekler arasındaki iletişimin nasıl kurulduğuna yönelik fikir elde edilebilmektedir.

Derneklerin siyasi her gruba eşit mesafede olduğunu ve üyelerin herhangi bir şekilde yönlendirilmediğini vurgulayan görüşmeciler (bkz. G-3, G-2, G-11) tüm siyasi partilere kapılarının açık olduğunu ve siyasi partilerin oy taleplerine karşılık kendi hizmet taleplerini ilettiklerini belirtmişlerdir. Bu süreçte dernek üyelerini yönlendirici bir eylemde bulunmadıklarını ve herkesin kendi özgür iradesine göre seçim yapabildiğinin de altını çizmişlerdir.

Derneklerin siyasi partilerin arka bahçesi olmadığını belirten ve çalıştığı kurumda da yönetici olan G-25, bir partiye adapte olunduğu zaman, siyasi partinin, derneği arka bahçesi olarak gördüğünü, bu durumun da tehlikeli bir durum olduğunu ve bu nedenle de dernekleri partiler üstü olarak gördüklerini belirtmiştir. Buradan hareketle derneklerin, siyasi partilerin arka bahçesi olma durumundan kaçındıklarını söylemek mümkündür.

Dernekleri sivil toplum kuruluşu olması bakımından ele alan görüşmecilerin (bkz. G-3, G-11) bu hususta belirttiği çeşitli beyanlar da mevcuttur. Görüşmeciler, hemşehri derneklerinin, örgütlü yapılarını kullanarak çıkar elde etmeye çalışan sivil toplum kuruluşları olduklarını ve kendi memleketine ve hemşehrilerine hizmet sağlama noktasında amaçlar edinen bir birliktelik kurduklarını belirtmişlerdir. Fakat günümüzde bu amaçların dışına çıkan ve doğru misyonlar üstlenmeyen hemşehri derneklerinin de var olduklarını belirtmişlerdir. Bu noktada hemşehri derneklerinin, siyaset ile olan

ilişkilerini, kendi yörelerine has özellikleri devam ettirmek ve faaliyetlerini sürdürebilmek amacı ile çıkar elde etme üzerine kurdukları söylemek mümkündür.

Kendine ait işletmesi bulunan ve yöneticilik yapan G-11, derneklerin siyaset ile mecburi olarak ilişki kurduğunu belirtmiş ve bu mecburiyeti; muhatap alınmama durumu ile ilişkilendirmiştir. Dernek aracılığı ile yapılan görüşmelerde muhatap alınma durumunun birey olarak gerçekleştirilen görüşmelerden daha fazla olduğunu vurgulamıştır. Bu anlamda da muhatap alınabilmek için dernek çatısı altında bir araya gelinmesinin bir mecburiyet olduğunu ifade etmiştir. Buradan hareketle, birey olarak muhatap alınmama durumunun çözümü için tek olmaktan ziyade çok olmanın, örgütlü bir yapı kurmanın gerektiği ve bunun için de dernekleşmenin önemli bir olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Memur emeklisi olan G-34 de G-11 ile benzer hususlara dikkat çekmiş ve muhatap alınma durumu ile ilgili olarak görüşlerini bildirmiştir.

Özellikle seçim dönemlerinde hemşehri derneklerinin siyaset ile olan ilişki seviyeleri artmakta ve dernekler, ihtiyaçları doğrultusunda siyasal sistemden çeşitli taleplerde bulunmaktadır (Şahin, 2015, s.137). Buradan anlaşılması gereken, hemşehri derneklerinin yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerinin dışında, siyasal alanda da etkili olmaya çalıştıklarıdır (Kurtbeyoğlu, 2005, s.144; Sönmez, 2010, s.205). Bu noktada derneklerin sahip oldukları maddi gücün, siyasal alana girme noktasında yardımcı bir faktör olduğunu (Şenalp, 2013, s.95) yönünde görüş de mevcuttur. Bu bağlamda hemşehri derneklerinin siyasal alanda baskı ve çıkar grubu olarak faaliyet gösterdikleri çeşitli çalışmalarda (Sönmez, 2010, s.205) tespit edilmiştir. Baskı ve çıkar grubu olmaları yönüyle dernekler, faaliyetlerini siyasi açıdan destekleyebilmektedirler (Sönmez, 2010, s.206).

Geçirdiği değişim ve dönüşümle birlikte formel bir yapı kazanan hemşehrilik olgusu, giderek daha da güçlü bir hale (Ökaz, 2019, s.102) gelmektedir. Derneklerin hemşehrili olgusuna değer atfederek güçlenmesi, hemşehriliğin kurumsallaşmasının (Ökaz, 2019, s.103) önünü açmaktadır. Bu da hemşehrilik ilişkilerinin ve dernek yapılanmalarının uzun bir süre daha devam edeceğine işaret etmektedir.

Hemşehrilik ile ilgili farklı çalışmalardan derlenerek aktarılan bu sonuçlar, hem hemşehri ilişkileri hakkında genel bir bilgi edinilmesini hem de bu çalışmada elde

edilen sonuçlar ile örtüşme düzeyleri bakımından bir karşılaştırma yapılabilmesini olanaklı kılacaktır.

SONUÇ

Türkiye’de 1950 ile 1970 yılları arasında büyük kentlere yapılan göçler sonucunda ortaya çıkan hızlı nüfus artışı, dolayısı ile hızlı kentleşme, göçmenlerin kente uyum sağlamaları açısından yeni ilişki biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu ilişki biçimlerinden biri olan hemşehrilik ilişkileri de bu dönemde ortaya çıkmış ve ortaya çıktığı dönemlerde kenti tanımayan kırsal kökenli göçmenler için kente tutunma noktasında bir referans olmuştur. Fakat başlangıçta kenti tanımayan kırsaldaki vatandaşın kenti tanınması ve kentle bütünleşmesi için bir referans ve ara mekanizma işlevi gören bu ilişki biçimleri zaman geçtikçe azalmak yerine giderek etkisini artırmıştır. Hemşehrilik ilişkileri bu süreçte biçim ve işlevlerindeki değişim nedeniyle kurumsallaşmaya başlamıştır. Bu kurumsallaşma ile birlikte göç edilen yerlerde, memleket, yöre, kimlik, din, mezhep vb. aidiyet alanlarına göre isimlendirilen hemşehri dernekleri kurulmuştur.

Hemşehri dernekleri 1970- 1980 dönemleri arasında işlev olarak kendi içine kapalı bir yapı göstermekte ve hemşehrilerinin temel ihtiyaçlarına çözüm bulma noktasında faaliyetlerde bulunmaktaydılar. Fakat 1990’lı yıllardan itibaren içe kapalı hemşehri derneği yapısı değişmeye başlamıştır. Dünyada ve Türkiye’de sivil toplum olgusunun gelişimi ile birlikte hemşehri dernekleri yeni işlevler kazanmış ve sosyal politikada etkili birer güç haline gelmişlerdir. Derneklerdeki bu işlevsel değişim hemşehrilik algısında da değişimlere ve dönüşümlere yol açmıştır.

2000’li yıllara gelindiğinde göçmenler artık kenti tanımaktadırlar. Kente uyum sağlama şeklinde başlayan hemşehrilik ilişkileri artık kente uyum dışında faktörler etrafında şekillenmektedir. Artık hemşehriler, hemşehri dernekleri çatısı altında örgütlü bir yapılanma ile hareket ederek siyasal alandan ihtiyaçları doğrultusunda taleplerde bulunabilecek baskı ve çıkar grupları haline gelmişlerdir. Dernekler edindikleri işlevler itibari ile kültürel, ekonomik siyasal olarak etkinlik sürdürmekte ve bu işlevler gün geçtikçe artmaktadır. İncelemeler sonucu elde edilen verilere göre de hemşehrilik ilişkilerinin ve hemşehri derneklerinin etkinliklerin ve önemlerinin ilerleyen dönemlerde daha da artacağını söylemek mümkündür.

Bu çalışmada, bir ilişki ağı olarak hemşehrilik ve hemşehri ilişkilerinin örgütlü yansımaları olan hemşehri dernekleri üzerinden, hemşehri dayanışmasının sosyo-politik durumunu ortaya koymak amacıyla İstanbul'daki Reşadiyelilerin kurmuş oldukları hemşehri derneklerinin üye ve yöneticileri ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. 50 katılımcıyı içeren araştırma grubundan 12 kişi dernek yöneticilerinden geriye kalan 38 kişi ise dernek üyelerinden seçilmiştir.

Araştırmanın ilk aşamasında öncelikle tüm derneklerin yöneticileri ile iletişime geçilmiştir. Dernek yöneticileri araştırmaya katılma yönünde olumlu görüş bildirmiş ve her türlü konuda yardımcı olmak için ellerinden geleni yapmışlardır. Dernek yöneticileri yapılan araştırmanın Reşadiye ve Reşadiyelilik açısından önemli olduğunu ve hemşehrilik ilişkilerine yönelik yapılacak olan bu çalışmanın hemşehriliğin gelişiminde ve devam ettirilmesinde önemli bir rol üstleneceğini belirtmişlerdir.

Dernek yöneticilerinin aktif katılım, yönlendirme ve destekleri ile birlikte diğer katılımcılara ulaşılmış ve derinlemesine görüşmeler yapılarak araştırma tamamlanmıştır. Fakat dernek yöneticilerinde gözlemlenen araştırmaya ilgi, aktif katılım, yönlendirme ve destek olma durumu, dernek üyeleri arasında gözlemlenememiştir. Bu noktada, hemşehri derneklerinin yöneticilerinin dernek faaliyet ve işlevlerini daha çok önemsedikleri, dernek üyelerinin ise bu anlamda katılımlarının daha düşük düzeyde olduğu yapılan çalışma sonucunda ortaya konulmuştur.

Araştırma sürecince yapılan gözlemlerde, hemşehri dernekleri içerisinde daha çok yöneticilerin ön plana çıktığı, alınan kararlar ve uygulama noktasında üyelerin çok fazla görüş bildirmedikleri görülmüştür. Fakat dernek içi görüş bildirme ve görüş alma eylemlerinin tüm dernek yöneticileri tarafından sağlandığı ve yapılan toplantılar ile üyelerin bu süreçlere dahil edilmeye çalışıldığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda dernek içi koordinasyon ve haberleşmenin etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sürecince katılımcılar ile yapılan görüşmeler, daha çok dernek lokalleri olmakla beraber dernek merkezlerinde ve katılımcıların iş yerlerinde yapılmıştır. Bu mekanlar, derneklerin üyelerinin bir araya gelmeleri açısından önemli bir merkez konumundadır. Genel olarak tatil günlerinde dolu olan bu yerler zaman zaman da akşam işten çıkan hemşehrilerin uğrak noktaları olmaktadır. Bu açıdan, hemşehriler için önemli bir araya gelme aracı olarak işlev görmektedirler. Derneklerin bütçelerine göre sahip olunan gayrimenkuller çeşitlenmektedir. Bazı derneklerin

kendilerine ait evleri, düğün salonları vb. mülkleri bulunmakta ve bunlardan gelir sağlayabilmektedirler.

Araştırma sürecinde yapılan derinlemesine görüşmelerde, derneklerde bulunan kadın üyelerin az sayıda olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmaya yalnızca bir kadın üye katılım sağlamıştır. Araştırmaya katılan hemşehri derneklerinde kadın üyeler erkekler kadar yoğun şekilde görülmediğinden çalışmaya daha çok erkek katılımcılar dâhil olmuştur. Derneklere kadın üyelerin katılımı konusunda herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. İsteyen herkes derneklere üye olabilmektedir. Fakat derneklere genellikle her aileden bir kişi ve genellikle de ailenin reisi olan erkekler üye olmaktadır. Dolayısıyla kadınların ve genç çocukların kendi adlarına üye olmadıkları ve bu nedenle kadın üye sayılarının düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Derneklerin üye profillerine göre yapılan incelemeler sonucunda, elde edilen verilere göre derneklerin yönetici ve üyelerinin genellikle 30-50 yaş arası kişilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Yapılan gözlemlerde gençlerin derneklere katılımlarının yoğun olduğu görülmüştür. Fakat bu gençler kendi adlarına üye olmadıkları için istatistiklere dâhil edilememiştir. Bu şekliyle de aslında dernekler içerisinde gençlerin de aktif olarak yer aldığı ve dernekçilik faaliyetlerine katıldığı görülmüştür. Bu durum, dernek faaliyetlerine katılımların ikinci ve üçüncü kuşakta azalacağına yönelik görüşlerin Reşadiyelilerin kurmuş olduğu hemşehri dernekleri arasında geçerli olmadığını göstermiştir.

Katılımcıların eğitim durumlarını incelendiğinde, dernek üyelerinin büyük çoğunluğunun ilkokul ve lise seviyesinde eğitim gördükleri tespit edilmiştir. Bununla birlikte, ön lisans, lisans ve yüksek lisans seviyesinde eğitim almış olan üyeler de mevcuttur. Bu bölümde elde edilen sonuçlar ile derneklere üye olma ve faaliyetlere katılma durumlarının eğitim seviyesi arttıkça azalacağına veya artacağına yönelik görüşler değerlendirilmiştir. Fakat Reşadiyeliler açısından böyle bir saptamanın yapılamayacağı görülmüştür. Eğitim faktörü Reşadiyeliler için derneklere katılımında etkin bir kıstas değildir.

Katılımcıların ekonomik durumları ile ilgili yapılan incelemelerde ise ekonomik olarak güçlü olan bireylerin derneklere üye olma ve faaliyetlere katılma etkinliğinin azalacağına veya artacağına yönelik görüşler incelenmiştir. İncelemeler sonucunda dernek üyeleri arasında ekonomik durumu iyi ve kötü olan kişilerin mevcut olduğu

tespit edilmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak da konu ile ilgili görüşler bağlamında herhangi birini destekleyici bir saptama yapmak mümkün değildir. Reşadiyelilerin kurmuş oldukları dernekler açısından ekonomik durum anlamlı bir faktör değildir. Dernekler içerisinde her türlü gelir grubundan üyeler bulunmakta ve üyelik aşamasında herhangi bir ölçüt olarak değerlendirilmemektedir.

Yapılan görüşmelerde, derneklerin işlevleri ve gerekliliği hususunda, yaş grubu yüksek katılımcıların derneklerin gerekliliğini, genç katılımcılara göre daha çok benimsedikleri görülmüştür. Dernek katılım ve faaliyetleri için yaş grubu yüksek üyeler, gençlerin katılımlarını, bir takım sosyal faaliyetler (futbol turnuvaları vb.) düzenleyerek teşvik etmeye çalışmaktadırlar. Bu bağlamda hemşehri dernekleri, temel olarak hemşehrilerin birbirleri ile arasındaki bağlantıyı sağlamakta ve yeni göç eden hemşehrilerin yabancısı oldukları kent ortamı içerisinde kendilerine sosyal ve ekonomik açıdan yer bulabilmelerini kolaylaştırmaktadır.

Görüşme yapılan dernek üyeleri, dernekler aracılığı ile düzenlenen faaliyetlerin sosyal yardımlaşma ve dayanışma açısından yeterli düzeyde olduğunu, derneklerin aktif bir şekilde çalıştığını ve dernek içi ve dernekler arası haberleşme ve koordinasyonun güçlü olduğunu belirtmişlerdir. Bu anlamda araştırma yürüttüğümüz derneklerin, hem kendi iç örgütsel yapısını tamamladığı hem de diğer dernekler ile bir araya gelerek bir federasyon ve konfederasyon olma yolunda önemli adımlar attıkları sonucuna ulaşılmıştır. Görüşme yapılan dernek yöneticileri İstanbul'da etkin bir varlık ve faaliyet gösterebilmek için federasyon ve konfederasyon olunmasının gerekliliğine dikkat çekmektedirler. Bunun sebebi, bütünleşmiş ve sayıca üstün bir birliğin hizmetlere ulaşma açısından, ilgili karar organları tarafından daha dikkate değer olarak görülmesidir.

Derneklerin faaliyetleri ile ilgili yapılan incelemelerde, dernek üyeleri için en önemli faaliyetin cenazelerin memlekete götürülmesi noktasında olduğu görülmüştür. Reşadiyeliler için bu konu çok önemlidir. İstanbul'da vefat eden bir hemşehrisini memlekete götürmek derneklerden beklenen en temel faaliyet konumundadır. Dernekler de bu faaliyetlerin en iyi şekilde gerçekleştirilmesi için etkin çaba göstermektedirler.

Cenaze işlemlerinin dışında dernekler birçok farklı faaliyete de ev sahipliği yapmaktadırlar. Bu faaliyetler çoğunlukla derneklerin bütçeleri ölçüsünde yapılmaktadır. Fakat cenaze işlemlerinden sonra gelen en önemli faaliyetlerden biri de

düğünlerdir. Hemşehri dernekleri, diğer hemşehriler ile bağlantıya geçme noktasında etkili olduğu için düğünlere tam katılım gerçekleşebilmektedir. Bu noktada alınan cevaplar, dernekler olmasa düğünlere katılımların az olacağı yönündedir. Düğünler, yüksek katılım oranı ile evlenenler için maddi açıdan bir gelir oluşturabilmektedir. Bu nedenle de hemşehri dernekleri aracılığı ile sağlanan yüksek katılım bir döngü oluşturmakta, hem tüm hemşehriler bu düğünler aracılığı ile bir araya gelebilmekte hem de maddi açıdan yeterlilik oluşabilmektedir. Gayrimenkul olarak düğün salonu bulunan hemşehri dernekleri bu düğünleri kendi salonlarında düzenleyerek, dernek için de gelir sağlamaktadırlar.

Cenaze ve düğün faaliyetleri İstanbul'daki Reşadiyelilerin kurmuş olduğu hemşehri derneklerinin tümünde en önemli iki faaliyet olarak görülmüştür. Aynı zamanda bu faaliyetler, araştırmaya katılan tüm dernekler için geçerli ortak faaliyet konumundadır. Cenazelerin memlekete götürülmesi, göçmenlerin, göç ettikleri yerde ne kadar zaman geçerse geçsin yaşadıkları yerle ilgili bir aidiyet duygusu geliştiremediklerini göstermektedir. Memleket olarak algıladıkları yer aslında yaşadıkları yer değildir. Bu da kentle bütünleşme açısından çözülmesi gereken bir problem olarak dikkat çekmektedir.

Derneklerin faaliyetlerinde üçüncü sırada gelen bir faaliyet oldukça dikkat çekicidir. Reşadiyelilerin kurmuş oldukları hemşehri derneklerini diğer hemşehri gruplarından ayıran faaliyet olarak tanımlayabileceğimiz 11 dernek ve 1 federasyonun tümünde ve yapılan görüşmelerin neredeyse tamamında yer alan bu faaliyet, dernek içi ve dernekler arasında yapılan futbol turnuvalarıdır.

Yapılan çalışmada, futbol turnuvalarının Reşadiyelilerin birlik beraberlik ve kaynaşmaları açısından çok önemli olduğu tespit edilmiştir. Bu turnuvalar ile gençlerin bir arada kalması ve kendi hemşehrileri ile kaynaşmaları sağlanmaktadır. Turnuvaların ayrıca memlekette düzenlenmesi hemşehrilere memleketlerini ziyaret etme fırsatı da vermektedir. Reşadiyeliler arasındaki birlik beraberliğin yüksek olması bu turnuvalar sayesinde. Eskiden birbirini tanımayan, iletişime geçmeyen ve bireysel olarak hareket eden derneklerin, bu futbol turnuvaları aracılığı ile bir araya gelip kaynaştığı yapılan araştırma sonucunda tespit edilmiştir. Bu durum Reşadiyelilerin bir araya gelerek oluşturdukları Reşadiye Dernekler Federasyonu ile görülebilmektedir. Farklı yapılarda birçok derneğin bir araya gelmesinin normal şartlarda çok zor olduğunu

belirten dernek yöneticileri, yapılan futbol turnuvası faaliyetleri ile zaman içerisinde bir bütün olabilecek hale geldiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda, dernekler tarafından yapılan faaliyetlerin, birlik ve beraberliğin sağlanması ve toplumsal yardımlaşma ve dayanışmanın güçlendirilmesi açısından önemli etkilerinin olduğu açıkça görülmektedir. Bu faaliyetler, derneklerin bütçeleri ölçüsünde yapılmaktadır. Dernekler sosyal yardımlaşmayı ön planda tutarak, hemşehrileri için ulaşabilecekleri her hizmeti ve yapabilecekleri her faaliyeti hayata geçirme hususunda aktif bir tutum sergilemektedir.

Reşadiyelilerin kurmuş oldukları derneklerin siyasal alana katılımları ve siyasi beklentileri, hemşehrilerin hizmetlere ulaşımı ile ilgilidir. Bir cenaze olduğunda cenaze arabasının ayarlanması buna örnek olarak verilebilir. Bu bağlamda derneklerin siyaset ile olan ilişkilerine bakıldığında dernekler açısından siyaset dışı kalması gereken, üyeler açısından da siyasete daha çok girilmesi gereken bir yapı sergiledikleri söylenebilir. Dernekler bu şekilde, resmi veya gayri resmi yollarla siyasal alandan çeşitli taleplerde bulunmakta ve siyasal hayata yoğun biçimde katılmaktadırlar. Siyasal sistem ile kendi hemşehri kitleleri arasında bağlantı sağlayan hemşehri dernekleri, hemşehrilerine daha fazla hizmet sağlayabilmek için siyasi alandaki mevcut karar organları üzerinde baskı kurmaktadır. Aynı şekilde siyasi partiler de hemşehri dernekleri ile iletişim kurarak, gerek aday belirleme konusunda gerekse de desteklerini almak konusunda olsun yoğun çaba göstermektedirler. Üyelerinin çıkarlarını, siyasi karar organlarını etkileyerek, gerçekleştirmek için çaba gösteren hemşehri derneklerini bu noktada birer baskı grubu olarak tanımlamak mümkündür.

İstanbul'da bulunan Reşadiyelilerin kurmuş oldukları hemşehri dernekleri, tüzüklerinde yazılı olmasa da, üye ve hemşehrilerinin siyasal çıkarlarını temin edebilmek için yoğun gayret sarf etmektedirler. Reşadiye'den gelen göçmenler tarafından kurulan hemşehri derneklerinin tamamına yakını, hemşehri sayılarının fazla olmasının sağladığı avantajla yardımlaşma ve dayanışma amacının yanında siyasal alanda da etkili olmaya çalışmaktadırlar.

Genel olarak değerlendirdiğimizde; hemşehrilik ve hemşehri dernekleri, tampon mekanizma olma durumunu aşmış ve yeni biçim ve işlevler edinmiş bir mekanizma haline gelmişlerdir. Aynı durum İstanbul'da yaşayan Reşadiyeliler için de geçerlidir. Son dönemlerde bu işlevler özellikle siyasal alanda göze çarpmaktadır. Bu nedenle

hemşehri dernekleri genel olarak siyasal işlevleri ile anılmaktadırlar. Hemşehri derneklerinin siyasal bir aktör olma özelliği kazanması kendi hemşehrilerinin çıkarları ve beklentileri açısından önem taşımaktadır. Hemşehrilik ilişkileri, ortaya çıktıkları dönemlerden günümüze kadar olan süreçte geçirdikleri değişim ve dönüşüm sonucunda, kentte tutunmanın bir referansı ve tampon mekanizma olmaktan çıkmış ve demokrasiye katkı sağlayabilen siyasal bir aktör konumuna gelmişlerdir.

Hemşehriler arasındaki bağların güçlenmesiyle birlikte, ortaya çıkan hemşehri kimliği ve bu kimliğin bir yansıması olarak kurulan hemşehri derneklerinin sayısı ve etkinlikleri, hemşehrilik ilişkilerinin devam etmesiyle daha da önemli bir hale gelecektir.

KAYNAKÇA

- Abbott, C. W. (2006). *Hometown associations and ethnic unions in twentieth century nigeria: A geographical and historical interpretation* (Order No. 3229638). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (305339359).
- Akarşlan, M. E. (2003). *Küreselleşme Sürecinde Hemşehri Dernekleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktas, E., Aka, A. ve Demir, M. C. (2006). *Türkiye’de Hemşehri Dernekleri ve Kırsal Dönüşüm*, University Library of Munich, Germany.
- Akça, E. (2012). *Büyükşehir Belediyelerinde, Hemşehri Derneklerinin Yerel Siyaset ve Kent Yönetimi Üzerindeki Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksu, H. (2018). *Kent Konseylerinin Yerel Demokrasiye Katkısı: Büyükşehir Kent Konseyleri Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktan, C. C. (1993). Politikada Rant Kollama, *Amme İdaresi Dergisi*,26.4, s. 119-136.
- Al, H. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri - Akademik Yazım Kuralları*, Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Altay, N. (2009). *İzmir’de Hemşehri Dayanışmasının Kent Kültürü Üzerindeki Etkileri*, (Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altan, M. A. (2003). *Kentleşme ve Hemşehrilik İlişkileri: Esenler Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altıparmak, B. (2015). Hemşehri Derneklerinin Kente Uyum Sürecine Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4.5: 441-452.
- Alkan, M. (2003). Osmanlı’da Cemiyetler Çağı, *Tarih ve Toplum Dergisi*, c.40 sayı:238, s.6-7.
- Amezcuca, M. (2011). *The second city anew: Mexicans, urban culture, and migration in the transformation of chicago, 1940–1965* (Order No. 3467406). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (884333162).

- Andjel, A. R. (2012). *Undocumented Lives: A History of Mexico-U.S. Migration From 1965 to 1986* (Order No. 3525157). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1037828618).
- Arlı, M. ve Nazik, H. (2003). *Bilimsel Araştırmaya Giriş*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Arslan, M. (2012). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Ders Notları, Harran Üniversitesi, Birecik Meslek Yüksekokulu, Erişim Tarihi: 13.04.2019, <https://docplayer.biz.tr/1423693-Arastirma-yontem-ve-teknikleri.html>.
- Arslantürk, Z. (2004). *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma ve Metod Teknikleri*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Arıkan, R. (2013). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ayata, S. (2003). *Yeni Orta Sınıf ve Uydu Kent Yaşamı. Kültür Fragmanları: Türkiye'de Gündelik Hayat*, Haz. Deniz Kandiyoti-Ayşe Saktanber. Ankara: Metis Yayınları.
- Ayata, A. G. (1994). *Roots and Trends of Clientelism in Turkey*. L. Roniger, and A. G. Ayata içinde, *Democracy, Clientelism and Civil Society* (s. 49 - 64). United States of America: Lynne Rienner Publishers.
- Aziz, A. (1994). *Araştırma Yöntemleri- Teknikleri Ve İletişim*, Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Bal, H. (2001). *Bilimsel Araştırma Yöntem Ve Teknikleri*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Basımevi.
- Bal, H. (2011). *Kent Sosyolojisi*, Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Bayraktar, U. (2003). Formelleşen Hemşehri Dayanışma Ağları: İstanbul'daki Hemşehri Dernekleri, *Toplumbilim Dergisi (Göç Özel Sayısı)*, 17, s. 107-118.
- Batal, S. (2016). Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Görev Tanımında Yeni Bir Misyon: Kent Kültürü Kazandırma ve Kentlileştirme, *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 12.Özel Sayı 1.
- Bada, X. (2008). *Sociopolitical Remittances, Rural Development, and Mexican Migrant Hometown Associations: The Shifting Nature of Transnational and Trans-Local Connections in The Chicago-Michoacán Corridor*, (Order No. 3441715). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (851807803).

- Besserer, J. F. (2003). *Contesting community cultural struggles of a mixtec transnational community* (Order No. 3085258). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (305292663).
- Bolaños, R. (2019). *Educational Investment and The 3×1 Program in The State of Guanajuato, Mexico* (Order No. 13862290). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (2273363979).
- Bruinessen, M. (2013). Kurds and the City, *Institut Kurde de Paris*, s. 273-95.
- Brinkerhoff, D. W. and Goldsmith, A. A. (2002). Clientelism, Patrimonialism and Democratic Governance: An Overview And Framework For Assessment And Programming. U.S, *Agency For International Development Office of Democracy and Government*.
- Cebeci, S. (2002). *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*, İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Chiu, S. J. A. (2011). *Chinese Overseas and The Internet—A Study Of Old and New Immigrants in New York's Manhattan Chinatown* (Order No. 3491962). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (917372104).
- Coşkun, M. (2003). *Göçmenlerin Formal Örgütleri Olarak Köy Dernekleri: Mamak Ankara`da Ampirik Bir Çalışma*, (Yüksek Lisans Tezi), Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çakır, S. (2011). Türkiye’de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu Ve Üretilen Politikalar, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 209-222.
- Çakır, C. (2010). *Hemşehrilerin E-belediye Uygulamalarına Bakış Açısı ve Farkındalığı: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği*, (Doktora Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelebi, S. (2018). *Siyasal Partiler ve Hemşehri Dernekleri- Parti ve Dernek Yöneticileri Etkileşimi: İstanbul Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiftçi, M. (2011). *Bölgeler Arası Eşitsizlik Perspektifiyle İç Göç? Sosyoekonomik Gelişmişlik İlişkisi ve Türkiye Örneği*, (Doktora Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K. ve Oğuz, E. (2011). Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi, *Kuramsal Eğitimbilim*, 4 (1), s. 95-107.

- Çuhadar, D. (2019). *Gecekondu Olgusunu ve Bir Sosyal Ağ Olan Hemşehri Derneklerini Anlamak*, (Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, Özlem Nur. (2016). *Sosyal Sermaye Ve Hemşehrilik Maltepe, Gülsuyu Ve Güvensu Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirbağ, H. (1997). *Refah Partisi Hemşehri Cemaatleri İlişkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirkaya, B. *Sivil Toplum ve Demokrasi: Bir Hemşehri Derneği Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dikme, H. ve Gönen, B. (2014). Hemşehri Derneklerinde Halkla İlişkiler Uygulamaları Ve Bu Uygulamaların Yöresel Kültüre Katkıları: Balıkesirliler Birliği Derneği, *Journal of International Social Research*, 7.31.
- DrDataStats. "İstanbul'da Hangi İlden Kaç Kişi Yaşıyor? (2019 Yılı)." Erişim Tarihi: Haziran 15, 2020. <https://www.drdatastats.com/istanbulda-hangi-ilden-kac-kisi-yasiyor-2019-yili>.
- Duquette, L. (2011). *Making Democracy Work From Abroad: Remittances, Hometown Associations And Migrant-State Coproduction Of Public Goods In Mexico*, (Order No. 3472838). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (894260380).
- Dubetsky, A. (1976). Kinship, Primordial Ties, and Factory Organization in Turkey: An Anthropological View. *International Journal of Middle East Studies*, 7 (3), s. 433 - 451.
- Ekiz, D. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.
- Ekşi, Z. (2012). *Etnik Kimlik İnşası ve Dönüşümü: Sancaktepe'de Yapılan Niteliksel Bir Araştırma, 2010-11*, (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergür, E. D. (2006). *Sivil Toplum Kuruluşları Ve Kültürel Etkinlikleri*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erkuş, A. (2005). *Bilimsel Araştırma Süreci*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Erder, S. (1996). *İstanbul'a Bir Kent Kondu: Ümraniye*, İstanbul: İletişim Yayınları.

- Es, M. ve Ateş, H. (2004). Kent Yönetimi, Kentleşme Ve Göç: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 48.
- Fliche, B. (2005). The Hemşehrilik And The Village: The Stakes Of An Association Of Former Villagers In Ankara, *European Journal of Turkish Studies. Social Sciences on Contemporary Turkey*, 2.
- Firat, M. (2015). Değişim Sürecinde Türkiye'de Organize Suçluluk Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, *Journal of the Human & Social Science Researches*, 4(4).
- Fitzgerald, D. (2008). Colonies Of The Little Motherland: Membership, Space, And Time In Mexican Migrant Hometown Associations, *Comparative Studies in Society and History* 50.1, s. 145-169.
- Fox, J. A., & Bada, X. (2008). *Migrant organization and hometown impacts in rural mexico*. St. Louis: Federal Reserve Bank of St Louis. Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/1698039852?accountid=25248>
- Garcia, L. M. (2019). *Ethnic identity development among children of oaxacan immigrants* (Order No. 13426162). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global; Publicly Available Content Database. (2234212123).
- Gonzalez, D. (2016). *Mexican hometown associations: Zacatecanos in los angeles, gendered participation and mexican state ties* (Order No. 10801414).
- Guida, M. (2013). Friendship, Kingship and Interest: Informal Politics in Turkey And The Example of Vote Mobilization in Istanbul and Şanhurfa, *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 12.4.
- Güler, Ö. R. (2013). *İstanbul İlçelerindeki Demografik Yapının, Yerel Yönetimlerin Kültür Politikaları Üzerindeki Etkileri: Bayrampaşa Belediyesi Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gümüş, N. ve Altay, N. (2010). Hemşehrilik ve İzmir'deki Hemşehri Dernekleri, *Nature Sciences*, 5.3: 231-239.
- Gök, T. (2019). *Kentleşme Sürecinde Hemşehri Derneklerinin Rolü: Bursa Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökçe, B., Acar, F., Ayata, A., Kasapoğlu, A., Özer, G. ve Uygun, H. (1993). Gecekonduarda Aileler Arası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü, *Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları*.

- Gökçe, G., Şahin, A. ve Örselli, E. (2002). Türkiye'de Siyasetin Bürokrasi Üzerindeki Etkisi: Siyasallaşma, S. Ü. İ.İ.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi (4), 45 - 58.
- Hersant, J, and Toumarkine A. (2005). Hometown Organisations in Turkey: an Overview, *European Journal of Turkish Studies. Social Sciences on Contemporary Turkey* 2.
- Işıkpınar, Ü. (2000). *Türkiye`de İç Göçler ve Toplumsal Dayanışma Bir Saha Çalışması Örneği Olarak Sivas Dayanışma Derneği (SİDAD) Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnat, Ş. (2006). *Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Hemşehri Dernekleri Ve Kentleşme Süreci (Antalya Örneği)*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi 27.Baskı*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kartal, E. (2018). *Türkiye'de Hemşehri Örgütlenmesi ve Kentleşme Üzerindeki Etkileri: Ordu İli Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, Erol. (2004). *Kentleşme ve Kentleşme*, İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Karpat, K. H. (2003). *Türkiye`de Toplumsal Dönüşüm: Kırsal Göç, Gecekondu ve Kentleşme*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kahya, Y. (2006). *Hemşehrilik İlişkilerinin Organize Suç Örgütleri Üzerindeki Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Konuk, N. (2013). *Bir Şehirli Kimliği Göstergesi Olarak İstanbulluluk*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keefer, P. (2007). Clientelism, Credibility, and the Policy Choices of Young Democracies, *American Journal of Political Science*, 51 (4), 804 - 821.
- Kurtbeyoglu, T. (2005). *Kırıkkale İl Merkezinde Faaliyet Gösteren Hemşehri Dernekleri Ve Bu Derneklerin İlin Sosyal, Kültürel Ve Siyasal Yapısına Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurtoğlu, A. (1989). *Kentleşme Sürecinde Hemşehrilik Dernekleri: İstanbul Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kurtoğlu, A. (1998). *Kentsel Türkiye`De Yerel Siyaset Ve Toplumsal İlişki Ağları: Keçiören Belediyesi`nde Hemşehrilik Örneği*, (Doktora Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurtoğlu, A. (2004). *Hemşehrilik ve Şehirde Siyaset: Keçiören Örneği*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kurtoğlu, A. (2005). Mekansal Bir Olgu Olarak Hemşehrilik ve Bir Hemşehrilik Mekanı Olarak Dernekler, *European Journal of Turkish Studies. Social Sciences on Contemporary Turkey*, (2).
- Kurtoğlu, A. (2012). Siyasal Örgütler ve Sivil Toplum Örgütleri Bağlamında Hemşehrilik Ve Kollamacılık, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67.01: 141-169.
- Kıray, M. (1964). *Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kılıç, O. ve Cinoğlu, M. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Koca, C. (2017). Spor Bilimlerinde Nitel Araştırma Yaklaşımı, *Spor Bilimleri Dergisi*, 28 (1), 30-48.
- Köse, A. (2008). Küreselleşme Çağında Bir Aidiyet Zemini Ve Örgütlenme Şekli Olarak Hemşehrilik. *Akademik İncelemeler*, 3 (1), 221 - 232.
- Louis, F. (2001). *Transnational Organizations and Citizen Participation: A Study of Haitian Immigrants in New York City* (Order No. 3008861). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (250840840).
- Murat, B. (2019). *Kentlerdeki Hemşehrilik İlişisinin İktisadi Girişimciliğe Yansımaları: Malatya'dan İstanbul'a Göç Eden Girişimciler*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Narlı, N. (1999). Türkiye`de Hemşehri Derneklerinin Siyasete Katılması ve Demokratikleşme Sürecine Etkileri: Bursa Örneği, *Yeni Türkiye I*, 46: 176-184.
- Narlı, N, (2002), *İlksel Bağlar, Hemşehrilik, Gettolaşma*, Erişim Tarihi: 24.06.2020 (<https://m.bianet.org/bianet/toplum/8376-ilksel-baglar-hemsehrilik-gettolasma>).
- Navarro, R. (2011). *The Bi-National Path to Immigrant U.S. Political Incorporation: Chicago's Mexican Hometown Associations, State Projects, and Social*

- Mobilization in an Era of Globalization* (Order No. 3460249). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (876288539).
- Nieves, D. (2014). *Empowering cooperation: Dominican hometown associations and the politics of transnational community development* (Order No. 0830565). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1663973731).
- Noriega Gonzalez, V. (2015). *Negotiating formal membership in Mexico and the United States: The case of federations of Mexican hometown associations in Los Angeles County* (Order No. 1605469). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1750592094).
- Odabaşı, Y., Özdamar, K., Hoşcan, Y., Kırcaali-İftar, G., Özmen, A. ve Uzuner, Y. (1999). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Bilim ve Araştırma*, Editör: Ali Atıf Bir, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Okamura, J. Y. (1983). Filipino Hometown Associations in Hawaii, *Ethnology*, 22.4:341-353.
- Orozco, M. and Lapointe, M. (2004). Mexican Hometown Associations and Development Opportunities, *Journal of international affairs*, 31-51.
- Orozco, M. (2009). Remittances and Social Development: The Latin American Experience, *Financing Social Policy*. 319-351.
- O'Connor, F. (2015). Radical Political Participation and The Internal Kurdish Diaspora in Turkey, *Kurdish Studies*, 3.2: 151-171.
- Ökaz, Filiz. (2019). *Kente Tutunma Sürecinde Tampon Bir Kurum Olarak Hemşehri Dernekleri: Yalova Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Önen, Engin. (1997). *Kent Dayanışması ve Hemşehrilik Dernekleri*, Ankara: Sosyoloji Derneği Yayını.
- Özcan, H. (1999). *Kayseri Müzesi'ndeki İşlemeler*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkanan, A. ve Erdem, R. (2014). Yönetimde kayırmacı uygulamalar: Kavramsal bir çerçeve. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20, 179-206.

- Öztürk, S. (2010). *Militanlık ve Radikalizm Arasındaki Ayrımı Önemsemek: Topkapı Hamalları Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özbyay, F. (2014). Şehirleşme Süreçlerinde Sosyal Bir İlişki Ağı Olarak Hemşehri Derneklerinin İşlevleri: Kütahya Örneği, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Özdemir, G. (2013). Tampon Mekanizmadan Siyasal Aktörlüğe Hemşehri Dernekleri, *Electronic Turkish Studies* 8.6.
- Özkeraz, A. ve Acungil, Y. (2012). Hemşehri Derneklerinin Kentleşme Sürecindeki Rolü: Tokat Örneği, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 29.1: 247-272.
- Özkanan, A. ve Erdem, R. (2016). Yönetimde Kayırmacı Uygulamalar Üzerine Nitel Bir Çalışma, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2.2: 7-28.
- Özsemerci, K. (2002). *Türk Kamu Yönetiminde Yolsuzluklar, Nedenleri, Zararları ve Çözüm Önerileri*, Ankara: Sayıştay Yayınları.
- Parla, T. (1998). *Türkiye'de Anayasalar*, İstanbul: İletişim Yayınları, Cep Üniversitesi Dizisi.
- Paul, A. and Gammage, S. Hometown Associations And Development: The case of El Salvador, *Destination DC*, 3.
- Padem, H. (2012). *Araştırma Yöntemleri , Spss Uygulamalı*, Sarajevo: International Burch University.
- Pérouse, J. F. (2005). Phénomène Migratoire, Formation et Différenciation des Associations de Hemşehri à Istanbul: Chronologies et Géographies Croisées, *European Journal of Turkish Studies. Social Sciences on Contemporary Turkey* 2.
- Ramakrishnan, S. K. and Viramontes, C. (2010). Civic Spaces: Mexican Hometown Associations And Immigrant Participation, *Journal of Social Issues* 66.1: 155-173.
- Rivera, F. E. (2019). *The Indifferent Subnational State: Sinaloa State Government Relations With Its Diaspora in Los Angeles* (Order No. 13900839). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (2282148882).

- Rodoplu, M. (2011), *İşgören Seçiminde Bir Ayrımcılık Faktörü Olarak Hemşehriciliğin Rolü Üzerine Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sanchez, D. (2018). *The children of solaga: Ritual, identity, and transnationalism among the children of indigenous mexican immigrants* (Order No. 10936120). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (2198634782).
- Santana, R. (2012). *The life and death of hometown associations* (Order No. 3526353). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1040726334).
- Sarıbay, A. Y. (1994) *Kent: Modernleşme ile Postmodernite Arasında Köprü*, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne, (Ed. Ferzan Bayramoğlu), İstanbul: Wald Yayınları.
- Saruhan, Ş. C. ve Özdemirci, A. (2011). *Bilim Felsefe Ve Metodoloji*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu Ve Kentleşme, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)* 5: 33-44.
- Serper, Ö. (1983). *Araştırma Yöntemleri Üzerine*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. "Hemşehri Derneklerinin Bölgelere Göre Dağılımı." Erişim Tarihi: Haziran 15, 2020. <https://www.siviltoplum.gov.tr/hemsehri-derneklerinin-bolgelere-gore-dagilimi>.
- Soyer, D. (1994). *Jewish landsmanshaftn (hometown associations) in new york, 1880s to 1924* (Order No. 9422946). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (304118747).
- Sönmez, Z. S. (2010). *Hemşehri Derneklerinin Yerel Siyaset Üzerine Etkileri: 2004-2009: Yerel Yönetimler Seçimi Buca İlçesi Örneği*, (Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Strunk, C. (2012). *Circulating Citizenship Practices: Bolivian Routes of Migration, Hometown Associations, and Development*, (Order No. 3523026). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1037994247).
- Studemeister, M. S. (2011). *The Political Incorporation Through Citizenship of Salvadoran Forced Migrants in The Washington Metropolitan Area* (Order No. 3468700). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (888469077).

- Şahin, M. ve Dönmez, C. Ö. (1997). Vakıf ve Derneklerle İlgili Mali Konular: Sorunlar ve Öneriler, *Yeni Türkiye Dergisi*, Yıl:3, Sayı:18, s. 322.
- Şahin, E. B. (2015). *Hemşehri Dernekleri ve Siyasal Katılım: Mersin Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şenalp, E. (2013). *Türk Politikasında Sosyal Sermaye Oluşumu ve Hemşehri Dernekleri: Ankara Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen, Ü. (2005). Sanat Eğitiminde Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin Kullanılması, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, ss. 343-360.
- Tamo, S. (2014). *The assyrian diaspora: Hometown associations as a means to cultural preservation and community development* (Order No. 1556080). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1537406086).
- Tekşen, A. (2000). *Kentleşme Sürecinde Bir Tampon Mekanizma Olarak Hemşehrilik: Ankara'daki Malatyalılar Örneği*, (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekin, H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13), 101-116.
- Terzi, E. (2012). *Türkiye'de Hemşehri Derneklerinin Kentlileşme ve Hemşehrilik Bilinci Üzerindeki Etkisi: İstanbul/Sultangazi'deki Karşlı Hemşehri Dernekleri Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tosun, G. E. (2001). *Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Tortop, N. (1994). *Personel Yönetimi*, Ankara: Yargı Yayınları.
- Tuncel, G (1998). *Sosyal, Kültürel Dayanışma Ve Yardımlaşma (Hemşehri) Derneklerinin Türkiye'nin Sosyal, Kültürel ve Siyasal Yaşamına Etkileri ve Malatyalılar Dernekleri Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkiye İstatistik Kurumu. "Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları İstatistikleri". Erişim Tarihi: Haziran 15: 2020. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=65&locale=tr>.
- Uçar, M. (2009). *Nerelisin, Kimlerdensin, Mezhep, Cemaat ve Yurttaşlık Arasında Çorum*, Ankara, Dipnot Yayınları.

- Waldinger, R., Popkin, E. and Magana, A. H. (2008). Conflict and Contestation in The Cross-Border Community: Hometown Associations Reassessed, *Ethnic and Racial Studies* 31.5: 843-870.
- Winslow, J. L.(2010). *East Meets West: Middle Eastern Muslims in the Southeastern United States*, (Master Thesis), United States, Knoxville: The University of Tennessee.
- Yavuz, M. H. (2003). Islamic Political Identity in Turkey, *Oxford University Press on Demand*.
- Yavuzer, G. (2016). *Bir Sivil Toplum Örneği Olarak Hemşehrilik Derneklerinde Üye Katılım Yapısı ve Sorunları: Çorum Hitit Dernekleri Konfederasyonu Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, Nail. (2008). *Hemşehri Kimliği*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Yazıcıoğlu, R. (2001). *Sıra Dışı Bir Vali - Söyleşiler ve Yorumlar*, İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER

EK 1: GÖRÜŞME ÇİZELGESİ

Kişi	Eğitim	Yaş	Meslek	Görüşme Yeri	Süre	Tarih
G-1	İlkokul	44	Tekstilci	İş Yerinde Görüşme Gerçekleştirildi.	34 Dk.	12.07.2019
G-2	İlkokul	46	İşçi	İş Yerinde Görüşme Gerçekleştirildi.	20 Dk.	12.07.2019
G-3	Yüksek Lisans	37	Öğretmen	Dernek Üyelerinden Birinin İş Yerinde Görüşme Gerçekleştirildi.	30 Dk.	13.07.2019
G-4	İlkokul	60	Emekli	Dernek Üyelerinden Birinin İş Yerinde Görüşme Gerçekleştirildi.	14 Dk.	13.07.2019
G-5	İlkokul	55	Esnaf	İş Yerinde Görüşme Gerçekleştirildi.	14 Dk.	13.07.2019
G-6	Ortaokul	30	Serbest Meslek	Telefon Araması Aracılığı İle Görüşme Gerçekleştirildi	17 Dk.	13.07.2019
G-7	Üniversite	44	Esnaf	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	28 Dk.	16.07.2019
G-8	İlkokul	50	Kamu Çalışanı	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	10 Dk.	16.07.2019
G-9	İlkokul	63	Serbest Meslek	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	20 Dk.	16.07.2019
G-10	İlkokul	54	Esnaf	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	13 Dk.	16.07.2019
G-11	Üniversite	48	İnşaat Firması	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	48 Dk.	16.07.2019
G-12	Üniversite	64	Makine Mühendisi	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	23 Dk.	16.07.2019
G-13	İlkokul	55	Lokal Çalışanı	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	14 Dk.	16.07.2019
G-14	Üniversite	36	Sağlık Memuru	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	16 Dk.	20.07.2019
G-15	İlkokul	69	Sağlık Memuru	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	14 Dk.	20.07.2019
G-16	İlkokul	36	Tekstilci	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	13 Dk.	20.07.2019
G-17	İlkokul	38	Asansör Montaj	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	19 Dk.	20.07.2019
G-18	Lise	27	Eğitim Danışmanı	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	16 Dk.	20.07.2019
G-19	Lise	35	Tekniker	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	8 Dk.	20.07.2019
G-20	Lise	30	Soğuk Demirci	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	10 Dk.	20.07.2019
G-21	Üniversite	36	İşveren	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	8 Dk.	20.07.2019
G-22	Lise	38	Tekstilci	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	11 Dk.	20.07.2019
G-23	İlkokul	53	İşçi	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	8 Dk.	20.07.2019
G-24	Lise	32	Tekstilci	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	9 Dk.	20.07.2019
G-25	Üniversite	47	Okul Müdürü	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	40 Dk.	20.07.2019
G-26	Lise	38	Mobilya	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	5 Dk.	20.07.2019
G-27	Lise	38	Makine Operatörü	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	7 Dk.	20.07.2019
G-28	Lise	35	Donuk Gıda	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	15 Dk.	21.07.2019
G-29	Lise	40	Operatör	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	8 Dk.	21.07.2019

EK 1 (DEVAM): GÖRÜŞME ÇİZELGESİ

G-30	Lise	34	Kuyumcu	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	17 Dk.	21.07.2019
G-31	İlkokul	41	Serbest Meslek	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	5 Dk.	21.07.2019
G-32	İlkokul	48	Kuyumcu	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	7 Dk.	21.07.2019
G-33	Üniversite	31	Öğretmen	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	8 Dk.	21.07.2019
G-34	Üniversite	54	Emekli	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	19 Dk.	21.07.2019
G-35	Lise	43	Ticaret	İş Yerinde Görüşme Gerçekleştirildi.	33 Dk.	21.07.2019
G-36	İlkokul	40	Kuyumcu	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	35 Dk.	25.07.2019
G-37	İlkokul	50	Kuyumcu	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	13 Dk.	25.07.2019
G-38	Lise	35	Kuyumcu	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	19 Dk.	25.07.2019
G-39	İlkokul	45	Kuyumcu	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	25 Dk.	27.07.2019
G-40	İlkokul	43	Deri Tekstil	Dernek Binasında Görüşme Gerçekleştirildi.	17 Dk.	27.07.2019
G-41	İlkokul	44	İnşaat	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	8 Dk.	31.07.2019
G-42	İlkokul	54	Marangoz	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	14 Dk.	31.07.2019
G-43	İlkokul	56	Emekli	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	8 Dk.	31.07.2019
G-44	İlkokul	47	Özel Sağlık Kurumu	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	10 Dk.	31.07.2019
G-45	Lise	56	Emekli	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	7 Dk.	31.07.2019
G-46	İlkokul	47	İnşaat	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	22 Dk.	31.07.2019
G-47	İlkokul	46	Besici	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	7 Dk.	31.07.2019
G-48	Lise	71	Emekli Memur	Reşadiye'de Bir Festivalde Görüşme Gerçekleştirildi.	9 Dk.	12.08.2019
G-49	İlkokul	50	Siyasetçi	Reşadiye'de Bir Festivalde Görüşme Gerçekleştirildi.	13 Dk.	12.08.2019
G-50	İlkokul	40	Servis Şoförü	Dernek Lokalinde Görüşme Gerçekleştirildi.	9 Dk.	12.08.2019

